

ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Γ' γυμνασίου

ΒΙΝΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ: «ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ»

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

- Ακρόαση μελοποιημένων αποσπασμάτων του «Ερωτόκριτου»

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΣΤΟΧΟΙ:

- να γνωρίσουν οι μαθητές το αριστούργημα της κρητικής λογοτεχνίας και ένα από τα κορυφαία έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας
- να καταλάβουν τη θέση των αποσπασμάτων στο σύνολο του έργου
- να συνειδητοποιήσουν τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα του έργου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Βιογραφικά στοιχεία για το συγγραφέα:

Ο ποιητής Βιντσέντζος Κορνάρος γεννήθηκε, ανατράφηκε και έγραψε τον «Ερωτόκριτο», όπως μας πληροφορεί οι ληκτικοί στίχοι του ποιήματος, στη Σητεία της Κρήτης.

Όσον αφορά όμως στο πρόσωπο του ποιητή η έρευνα δεν έχει καταλήξει σε οριστικά και αποδεκτά από όλους τους «ερωτοκριτολόγους» συμπεράσματα.

Σύμφωνα με τις απόψεις που ανέπτυξε στο Δ' Διεθνές Κρητολογικό Συνέδριο ο Ν.Μ. Παναγιωτάκης, σε αυτόν ελάχιστες αμφιβολίες απομένουν ότι ποιητής του «Ερωτόκριτου» είναι ο ευγενής Βιντσέντζος Κορνάρος του Ιακώβου που γεννήθηκε στο χωριό Τραπεζόντα της Σητείας στις 26.3.1553, έμεινε στη Σητεία ως τα 1587-1590, όπου ζούσε ως φεουδάρχης. Έπειτα, εγκαταστάθηκε στο Χάνδακα, όπου πιθανώς πέθανε λίγους μήνες μετά τον Οκτώβριο του 1612 σε ηλικία 60 περίπου χρόνων.

«ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ»

Το εκτενέστερο (10.052 δεκαπεντασύλλαβοι ομοιοκατάληκτοι στίχοι) και σημαντικότερο έργο της ακμής της κρητικής λογοτεχνίας είναι αναμφίβολα το **έμμετρο ερωτικό μυθιστόρημα «Ερωτόκριτος»**. Στο πολύστιχο αφηγηματικό αυτό ποίημα ο κρητικός δημιουργός διηγείται την ερωτική ιστορία των δύο βασικών ηρώων του έργου, του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας.

Πρότυπο του Κορνάρου για την έμπνευση του «Ερωτόκριτου» αποτέλεσε η πεζή ιταλική μετάφραση του μυθιστορήματος **“Paris et Vienne”** του Γάλλου συγγραφέα **Pierre de la Cypede** (15ος αι.). Όπως παρατηρεί ο Στ. Αλεξίου «από τη σύγκριση των δύο έργων γίνεται φανερό η αναπροσαρμογή του μύθου που πέτυχε ο Κρητικός ποιητής[....] Ο Κορνάρος με αλάθητη κρίση οργάνωσε σε νέες βάσεις τη χαώδη οικονομία του ξένου έργου, απέφυγε τις επαναλήψεις, την άσκοπη φυγή και επιστροφή της Vienne, την περιπετειώδη μεταφορά της δράσης στην Ανατολή, τη σταυροφορία, το αντιαισθητικό εύρημα του βρώμικου κοτόπουλου (που κι αυτό επαναλαμβάνεται) και τόσα άλλα. Επίσης, περιόρισε τον αριθμό των προσώπων και το ρόλο του φίλου του ήρωα, και παράλειψε την απλοϊκή κατάληξη, όπου πεθαίνουν όλοι οι γεροντότεροι για να τακτοποιηθούν οι πρωταγωνιστές. Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι από πολλές απόψεις το «πρότυπο» ήταν για τον Κορνάρο **“παράδειγμα προς αποφυγή”**. Με τον Ερωτόκριτο περνάμε από τη μεσαιωνική παράταξη και συσσώρευση της ύλης, στην αναγεννησιακή οργάνωση και σύνθεση με επίκεντρο τον άνθρωπο.

Η στιχουργική τελειότητα και ο γλωσσικός πλούτος του έργου, η εκφραστική καθαρότητα και η περίτεχνη πλαστικότητα του κειμένου, η αρτιότητα και ο λυρισμός του, η εσωτερική αρχιτεκτονική του ενότητα, οι ψυχολογημένοι χαρακτήρες των ηρώων του, είναι ορισμένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία που συνέβαλαν στη γραμματολογική του τοποθέτηση στην κορυφή της ποιητικής παραγωγής του αιώνα της ακμής της κρητικής λογοτεχνίας και κατέστησαν τον «Ερωτόκριτο» ιδιαίτερα δημοφιλές ανάγνωσμα του ελληνικού λαού.

Σχόλια

* αφηγηματικό ποίημα: αφηγητής ετεροδιηγητικός, μηδενική εστίαση

Απόσπασμα 1^ο

- ✓ προοίμιο του έργου: ο ποιητής εκθέτει τους λόγους που τον οδήγησαν στη σύνθεση του έργου του:
- «του κύκλου τα γυρίσματα»
- «του καιρού τα αλλάματα»
- «των αρμάτων οι ταραχές»
- «του Έρωτα η μπόρεση»
- «της φιλίας η χάρη»
- ✓ «του κύκλου τα γυρίσματα» κύκλος περιφερόμενος τα ανθρώπινα με την ευτυχία και τη δυστυχία να εναλλάσσονται σταθερά μες στη ζωή του ανθρώπου. «Εὐδαιμόνες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰῶν» «Αντιγόνη», στ. 583. Κυκλική αντίληψη για τη ζωή που απαντά στους περισσότερους αρχαίους λαούς
- ✓ «μα στο καλό κι εις το κακό περιπατούν και τρέχου»: «τότε μὲν κακόν, ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλόν ἔρπει» «Αντιγόνη», στ. 367
- ✓ «των αρμάτων οι ταραχές» ≠ «του Έρωτα η μπόρεση»: θεμελιώδες αντιθετικό ζευγάρι: ο πόλεμος με τα δεινά που προκαλεί = καταστροφή = θάνατος ≠ ο έρωτας με την ψυχική ευφορία και ανάταση = δημιουργία = ζωή
- ✓ «αὐτάνα μ' ἐκινήσασι ... με δίχως ἀκημάδι»: σε α'ενικό πρόσωπο ο ποιητής παρουσιάζει το θεματικό πυρήνα του έργου του: ο έρωτας μεταξύ δύο νέων, ένας έρωτας αγνός «φιλιάν ἀμάλαγη» και όμορφος «με δίχως ἀσκημάδι»

Απόσπασμα 2^ο

- ✓ «δροσερό κλωνάρι»: συνήθης μεταφορά στην ελληνική ποίηση: «δροσάτο φοινικιάς κλωνάρι» αποκαλεί ο Οδυσσεύς τη Νausικά στην Οδύσσεια, «τρυφερό κλωνάρι» χαρακτηρίζει ο πρωταγωνιστής του σολωμικού «Κρητικού» την αγαπημένη του
- ✓ ομορφιά – γνώση – χάρη: αρετές Αρετούσας και το ιδανικό πρότυπο γυναίκας στα χρόνια του Κορνάρου
- ✓ «πώς για να το 'χουν θάμασμα στον κόσμο εγεννήθη»: υπερβολή: η Αρετή γεννήθηκε μόνο και μόνο, για να τη θαυμάζουν!
- ✓ «Αρετούσα»: το όνομα είναι συμβολικό, δηλωτικό των αρετών της κόρης
- ✓ «ἴσια τση δεν εὐρίσκετο σ' Ανατολή και Δύση», «Ὅλες τσι χάρες κι αρετές ἦτονε στολισμένη»: σχήματα υπερβολής που προβάλλουν εμφaticά της αρετές της ηρωίδας

απόσπασμα 3^ο

- ✓ ο πρωταγωνιστής του αφηγηματικού ποιήματος συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά του ιδανικού άντρα της εποχής:
- σύνεση: η πλέον σημαντική αρετή, γι' αυτό δίνεται μέσα από μία αντίθεση: «Ἦτονε δεκοχτώ χρονώ, μα 'χε γερόντου γνώση»
- αρετή: «τς' αρετής πηγὴ»
- αρχοντιά, ανώτερη κοινωνική προέλευση: «τς' αρχοντιάς η φλέβα»
- ήταν προικισμένος με όλες τις χάρες του κόσμου: «κι ὅλες τσι χάρες ... μ' ὅλες τον εστόλισα»: υπερβολή!
- ✓ «Ρωτόκριτον»: συμβολικό όνομα: εκείνος που δοκιμάζεται – κρίνεται – εξαιτίας του έρωτα. Έτσι, προαναγγέλλεται ο θεματικός πυρήνας του μύθου: ο Ερωτόκριτος θα ερωτευτεί και θα δοκιμαστεί σκληρά, μέχρι να κερδίσει την Αρετούσα
- ✓ Προσέχουμε ότι, ενώ στο πορτρέτο της Αρετούσας τονίζεται η ομορφιά της νέας και ο αντίκτυπός της στους ανθρώπους, στη σκιαγράφηση του Ερωτόκριτου το βάρος πέφτει στα ψυχικά χαρίσματα του ήρωα

Απόσπασμα 4^ο

- ✓ Η Αρετούσα εκμυστηρεύεται στη νένα της το πάθος της για τον Ερωτόκριτο
- ✓ «κι αγάλια αγάλια»: σταδιακό δυνάμωμα της φωτιάς του έρωτα που δίνεται με μία θαυμαστή εικόνα: ο ερωτικός πόθος σιγά-σιγά ριζώνει και ανθίζει
- ✓ «το σιγανό με τον καιρό ... καμίνι»: ενώ αρχικά το ερωτικό συναίσθημα είναι αμυδρό –σιγανό – σταδιακά δυναμώνει, ώσπου γίνεται φωτιά που καίει τα ανθρώπινα σωθικά

- ✓ «κι ὡσαν ἀπὸ μικρὸν ἀγὸν... νιότη...»: εκτεταμένη, «ομηρική» παρομοίωση που δίνει με ιδιαίτερη ευαισθησία ὅλα τα στάδια της ερωτικής επιθυμίας: ὁ ἔρωτας παρομοιάζεται με τὸ νεογέννητο πουλί που σιγά-σιγά αναπτύσσεται, περπατά, χαμοπετά, ὥσπου νὰ κάνει φτερά καὶ νὰ ανοιχτεῖ στους οὐρανούς του Ἀπόλυτου καὶ της Ἐλευθερίας, γιατί, ἀς μὴν ξεχνάμε- ὁ ἔρωτας πάνω ἀπὸ ὅλα εἶναι ἐλευθερία.

Ἀπόσπασμα 5

- ✓ «*μα ὅπου βρεθεῖς νὰ ᾿μαι κι ἐγὼ κατέχεις*»: ὁ Πολύδωρος ἐμφανίζεται φίλος ἀφοσιωμένος στον Ἐρωτόκριτο, πρόθυμος νὰ συμπαρασταθεῖ στο φίλο του, που ἀναγκάζεται νὰ αυτοεξοριστεῖ : «*της φιλίας ἢ χάρη*»
- ✓ «*κι ἄμε καὶ μὴν πικραίνεσαι... μερώσου*»: παρηγορητικά λόγια καὶ συμβουλές πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτο νὰ φερθεῖ με σύνεση
- ✓ «*γιατί εἶδαμε τὰ βάσανα... κάψα*»: αισιόδοξη ἀποψη: τὰ βάσανα περνοῦν καὶ ἐρχονται μέρες καλύτερες

*** ἐρωτήσεις**

- Πῶς διαγράφονται ἀπὸ τὸν ποιητὴ ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ἀρετούσα;

ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

«Ερωτόκριτος»

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

- Ακρόαση μελοποιημένων αποσπασμάτων του «Ερωτόκριτου»

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΣΤΟΧΟΙ:

- να γνωρίσουν οι μαθητές το αριστούργημα της κρητικής λογοτεχνίας και ένα από τα κορυφαία έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας
- να απολαύσουν οι μαθητές μια θαυμάσια σκηνή μονομαχίας
- να θαυμάσουν τον ηρωισμό και την ευγένεια των δύο πρωταγωνιστών της μονομαχίας

ΣΧΟΛΙΑ

- ✓ **ένταξη του αποσπάσματος στο έργο:** Όταν οι Βλάχοι πολióρκησαν την Αθήνα, ο εξόριστος Ερωτόκριτος μεταμφιέστηκε σε Σαρακηνό και μονομάχησε με τον ανιψιό του βασιλιά των επιδρομέων, τον Άριστο, για να κριθεί από την έκβαση της μονομαχίας ο νικητής στον πόλεμο των Αθηναίων και των επιδρομέων Βλάχων. Η σύγκρουση ήταν αμφίρροπη, πολύωρη και δραματική. Στο τέλος όμως ο Ερωτόκριτος επικράτησε, ενώ ο Άριστος έχασε τη ζωή του
- ✓ **«την αναπνιά κρατίζου,/το στόμαν είναι σωπαστό, τα μάτια δε σφαλίζου/Δεν στρέφονται να δουν αλλού»:** ο ποιητής αποτυπώνει την αγωνία των θεατών, οι οποίοι παρακολουθούν με τεταμένη την προσοχή τους την καθοριστική -«Τούτη η δουλειά η μεγάλη-», για την έκβαση του πολέμου μονομαχία.
- ✓ **«οι δράκοντες αυτείνου»:** οι δύο μονομάχοι όχι μόνο είναι ισοδύναμοι αλλά διαθέτουν και υπεράνθρωπες δυνάμεις. Άρα η μεταξύ τους σύγκρουση αναμένεται συγκλονιστική. «στον κόσμο άλλος πόλεμος σαν τούτο δεν εγίνη»
- ✓ **Άριστος που 'χε πεθυμιά τέλος να δή στη μάχη»:** σημαδιακός στίχος, αφού το τέλος της μάχης που ανυπομονούσε να δει ήταν και το δικό του τέλος
- ✓ **«και εις έτοιμο κίντυνο βαρύ δεν το 'λπιζε να λάχη.... αμόνι»:** ο Άριστος υποτιμώντας τον αντίπαλό του βιαστικός και αλαζόνας προσπαθεί να σκοτώσει τον Ερωτόκριτο. Απερίσκεπτα όμως εγκαταλείπει την ασπίδα του «ήριξε το σκουτάρι του», κάτι που θα αποβεί μοιραίο.
- ✓ **«Εσύρθηκε ο Ρωτόκριτος να τρώγει»:** χάρη στην ετοιμότητα και τεχνική του ο Ερωτόκριτος αποφεύγει το μοιραίο χτύπημα
- ✓ **«Ο Ρωτόκριτος κι ανιμένει»:** ο Ερωτόκριτος κατεβαίνει από το άλογό του και περιμένει από τον αντίπαλό του σύμφωνα με τον κώδικα της δυτικής ιπποσύνης «για τα πρεπά της αντρείας» να τον μιμηθεί
- ✓ **«ως λιόντας αγριεύγει»:** ο Άριστος εξαγριώνεται λόγω της αποτυχημένης του προσπάθειας να σκοτώσει τον αντίπαλό του
- ✓ Στο σημείο αυτό ο ποιητής εγκαταλείπει την αφήγηση και υιοθετεί το διάλογο, προκειμένου να αποδώσει με ζωντάνια και παραστατικότητα βασικές πτυχές του χαρακτήρα κάθε αντιπάλου
- ✓ **«και για ντροπή μου το κρατώ, να σου το μολογήσω,/ τόση ώρα να σε πολεμώ και να μη σε νικήσω... και βλεπήσου»:** σε μία έξαρση αλαζονείας ο Άριστος παραδέχεται ότι δε φανταζόταν ότι θα χρειαζόταν τόση ώρα, για να νικήσει τον Ερωτόκριτο και τον προειδοποιεί να προετοιμαστεί για μια νέα του επίθεση
- ✓ **«Μη βιάζεσαι ... δώση»:** ψυχραιμος και λογικός συνιστά στον αντίπαλό του υπομονή, αφού μέχρι το τέλος της μέρας θα έχει κριθεί ο νικητής του αγώνα τους
- ✓ **ύφος:** επικό και γλαφυρό
- ✓ **γλώσσα:** η γλώσσα του *Ερωτόκριτου*, σύμφωνα με το Στ.Αλεξίου στηρίχθηκε βέβαια στον προφορικό λόγο αλλά τον ανασυγκρότησε με πλήθος από στοιχεία του γραπτού και με συντακτικές δομές άγνωστες στο δημοτικό τραγούδι της Κρήτης. Παρόλα αυτά αριστοτεχνικά κάποια χαρακτηριστικά της λαϊκής ποίησης, όπως την κυριαρχία των ουσιαστικών, την αποφυγή των επιθέτων, την ακρίβεια και την εκφραστικότητα

παράλληλα κείμενα

«Ο γιος της χήρας»

«Ομήρου Ιλιάδα»: Η 224-315 «Μονομαχία Έκτορα και Αίαντα»

? ερώτηση

Ποια είναι η ψυχική κατάσταση των θεατών και των δύο αντιπάλων; Να επισημάνετε τα σχετικά χωρία.

? Εργασία

Αποδώστε σε μία εικόνα μία από τις φάσεις της μονομαχίας Ερωτόκριτου-Αρίστου

ΒΙΝΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ: «ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ»

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

- Ακρόαση μελοποιημένων αποσπασμάτων του «Ερωτόκριτου»

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΣΤΟΧΟΙ:

- να γνωρίσουν οι μαθητές το αριστούργημα της κρητικής λογοτεχνίας σε συνδυασμό με κοινωνικά ήθη και αντιλήψεις που ίσχυαν στις τοπικές κοινωνίες της εποχής
- να καταλάβουν τη θέση των αποσπασμάτων στο σύνολο του έργου
- να συνειδητοποιήσουν τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα του έργου

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

- ✓ οι αξίες της γνώσης και της αρετής
- ✓ η ανυπέρβλητη κοινωνική διαφορά ως εμπόδιο στο γάμο των νέων
- ✓ το αποτυχημένο προξενίο και η δύναμη της βασιλικής βίας

Σ ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Βιογραφικά στοιχεία για το συγγραφέα:

Ο ποιητής Βιτσέντζος Κορνάρος γεννήθηκε, ανατράφηκε και έγραψε τον «Ερωτόκριτο», όπως μας πληροφορεί οι ληκτικοί στίχοι του ποιήματος, στη Σητεία της Κρήτης.

Όσον αφορά όμως στο πρόσωπο του ποιητή η έρευνα δεν έχει καταλήξει σε οριστικά και αποδεκτά από όλους τους «ερωτοκριτολόγους» συμπεράσματα.

Σύμφωνα με τις απόψεις που ανέπτυξε στο Δ΄ Διεθνές Κρητολογικό Συνέδριο ο Ν.Μ. Παναγιωτάκης, σε αυτόν ελάχιστες αμφιβολίες απομένουν ότι ποιητής του «Ερωτόκριτου» είναι ο ευγενής Βιτσέντζος Κορνάρος του Ιακώβου που γεννήθηκε στο χωριό Τραπεζόντα της Σητείας στις 26.3.1553, έμεινε στη Σητεία ως τα 1587-1590, όπου ζούσε ως φεουδάρχης. Έπειτα, εγκαταστάθηκε στο Χάνδακα, όπου πιθανώς πέθανε λίγους μήνες μετά τον Οκτώβριο του 1612 σε ηλικία 60 περίπου χρόνων.

«ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ»

Το εκτενέστερο (10.052 δεκαπεντασύλλαβοι ομοιοκατάληκτοι στίχοι) και σημαντικότερο έργο της ακμής της κρητικής λογοτεχνίας είναι αναμφίβολα το **έμμετρο ερωτικό μυθιστόρημα «Ερωτόκριτος»**. Στο πολύστιχο αφηγηματικό αυτό ποίημα ο κρητικός δημιουργός διηγείται την ερωτική ιστορία των δύο βασικών ηρώων του έργου, του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας.

Πρότυπο του Κορνάρου για την έμπνευση του «Ερωτόκριτου» αποτέλεσε η πεζή ιταλική μετάφραση του μυθιστορήματος **“Paris et Vienne”** του Γάλλου συγγραφέα **Pierre de la Cypede** (15ος αι.). Όπως παρατηρεί ο Στ. Αλεξίου «από τη σύγκριση των δύο έργων γίνεται φανερό η αναπροσαρμογή του μύθου που πέτυχε ο Κρητικός ποιητής[....] Ο Κορνάρος με αλάθητη κρίση οργάνωσε σε νέες βάσεις τη χαώδη οικονομία του ξένου έργου, απέφυγε τις επαναλήψεις, την άσκοπη φυγή και επιστροφή της Vienne, την περιπετειώδη μεταφορά της δράσης στην Ανατολή, τη σταυροφορία, το αντιαισθητικό εύρημα του βρώμικου κοτόπουλου (που κι αυτό επαναλαμβάνεται) και τόσα άλλα. Επίσης, περιόρισε τον αριθμό των προσώπων και το ρόλο του φίλου του ήρωα, και παράλειψε την απλοϊκή κατάληξη, όπου πεθαίνουν όλοι οι γεροντότεροι για να τακτοποιηθούν οι πρωταγωνιστές. Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι από πολλές απόψεις το «πρότυπο» ήταν για τον Κορνάρο **“παράδειγμα προς αποφυγή”**. Με τον Ερωτόκριτο περνάμε από τη μεσαιωνική παράταξη και συσσώρευση της ύλης, στην αναγεννησιακή οργάνωση και σύνθεση με επίκεντρο τον άνθρωπο.

Η στιχουργική τελειότητα και ο γλωσσικός πλούτος του έργου, η εκφραστική καθαρότητα και η περίτεχνη πλαστικότητα του κειμένου, η αρτιότητα και ο λυρισμός του, η εσωτερική αρχιτεκτονική του ενότητα, οι ψυχολογημένοι χαρακτήρες των ηρώων του, είναι ορισμένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία που συνέβαλαν στη γραμματολογική του τοποθέτηση στην κορυφή της ποιητικής παραγωγής του αιώνα της ακμής της κρητικής λογοτεχνίας και κατέστησαν τον «Ερωτόκριτο» ιδιαίτερα δημοφιλές ανάγνωσμα του ελληνικού λαού.

Σχόλια

- * **αφηγηματικό ποίημα:** αφηγητής ετεροδιηγητικός, μηδενική εστίαση

Απόσπασμα 1^ο

[Γ. 891-936. *Διάλογος ρήγα Ηρακλή και Πεζόστρατου*]

- ✓ «μα εβάλθηκε την προξενιάν ετούτη να μιλήσει»: ο πατέρας του Ερωτόκριτου, Πεζόστρατος, αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει το προξενιό του γιου του με την κόρη του βασιλιά, Αρετούσα
- ✓ «αγάλια αγάλια αρχίνισεν αποκοτιά να παίρνει»: ο Πεζόστρατος γνωρίζει ότι το εγχείρημά του είναι εξαιρετικό δύσκολο και ότι θα συναντήσει την αντίδραση του βασιλιά λόγω της κοινωνικής διαφοράς Ερωτόκριτου- Αρετούσας.
- ✓ «στους παλαιούς καιρούς...κάλλη»: επιστρατεύει «ξόμπλι» του παρελθόντος· στο μακρινό παρελθόν που «'σα μεγάλοι αθρώποι» - εξιδανίκευση – οι βασιλείς θεωρούσαν σπουδαιότερη την αρετή παρά τα πλούτη, τα αξιώματα, τη γη, τα πλούτη. Γι'αυτό και οι μεγάλοι αφέντες πάντρευαν τα παιδιά τους με νέους προικισμένους με «γνώση, αντρεία και κάλλη»
- ✓ «Όλα τα πλούτη κι οι αφεντιές.... καταλύσει»: μόνο η γνώση και «τσ' ευγενείας τα δώρα» έχουν σταθερή και αιώνια αξία, ενώ αντίθετα η εξουσία «βασιλεία, χωριά και χώρα» είναι εφήμερα, προσωρινά και επιρρεπή στις αλλαγές της τύχης, στου «κύκλου τα γυρίσματα που αναπαημό δεν έχουν».
- ✓ «Αποκοτά δυο τρεις φορές... του νου του»: ο Πεζόστρατος γνωρίζοντας πόσο δύσκολη είναι η θέση του προσπαθεί δυο- τρεις φορές να αποκαλύψει στο βασιλιά το λόγο της επίσκεψής του αλλά διστάζει. Τέλος, επικρατεί η αγάπη και η έγνοια για το παιδί του και αποκαλύπτει στο βασιλιά τον έρωτα των δύο νέων
- ✓ «Πήγαινε και φύγε από κοντά μου»: τα λόγια του Πεζόστρατου προκαλούν την οργισμένη αντίδραση του βασιλιά, η οποία οφείλεται στην κατώτερη κοινωνική θέση του υποψήφιου γαμπρού και συνάδει με τον πληγωμένο του εγωισμό. Ο βασιλιάς αγανακτεί μπροστά στο θράσος του υπηκόου του να ελπίζει σε γάμο με τη βασιλοπούλα. Ένας τέτοιος, άλλωστε, γάμος του χαλάει τα μελλοντικά σχέδια για ένα πετυχημένο προξενιό, το οποίο θα ενίσχυε την πολιτική του θέση και θα εξασφάλιζε ειρήνη στο βασίλειό του.
- ✓ «Φύγε το γληγορότερο... κακοθανάτiseis»: ο βασιλιάς διώχνει κακήν κακώς το σύμβουλό του από το παλάτι εξαιτίας του θρασύτατου τολμήματός του.
- ✓ «τέσσερις μέρεςτου γάμου»: ο βασιλιάς αποφασίζει την εξορία του Ερωτόκριτου αλλιώς το τίμημα θα είναι ο θάνατος.
- ✓ «Κι εκείνο.... να μη σ' αρέσει»: ο βασιλιάς απειλεί τον Πεζόστρατο να μην τολμήσει να αναφέρει σε κανέναν μες στη χώρα την αποκοτιά του.-> τα μέτρα που παίρνει ο βασιλιάς θα έχουν αντίθετο από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αφού μέσα από τη δοκιμασία ο έρωτας τους θα δυναμώσει και θα βγει στο τέλος νικητής.

❖ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Γιατί ο Πεζόστρατος χρησιμοποιεί πολλά «ξόμπλια» και παραβολές, πριν μιλήσει στο βασιλιά για το προξενιό;
- Ποιες διαταγές έδωσε ο Ηρακλής στον Πεζόστρατο; Τι πιστεύει ο βασιλιάς ότι θα πετύχει με τον εξορισμό του Ερωτόκριτου;

ΒΙΝΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ: «ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ» [Δ.1003-1038 *Μάχη Αθηναίων Βλάχων*]

ερμηνευτική προσέγγιση

- ✓ **ένταξη του αποσπάσματος στο έργο:** Όταν οι Βλάχοι πολιορκήσαν την Αθήνα, ο εξόριστος Ερωτόκριτος μεταμφιέστηκε σε Σαρακηνό
- ✓ **επικός χαρακτήρας**
- ✓ **«ανακατώνεται... αντιλαλούσι»:** η επίθεση των Βλάχων δίνεται με οπτικές και ακουστικές εικόνες που υποβάλλουν το μέγεθος του κινδύνου και της απειλής που πλησιάζει τους Αθηναίους
- ✓ **«γιατί αγρυπνά σ' τσ' αγάπης την οδύνη»:** τον Ερωτόκριτο τον βασανίζει ο πόνος για την αγαπημένη του.
- ✓ **«με σπούδα εκαβαλίκεψε, στον κάμπο κατεβαίνει»:** ορμητικός και θαρραλέος ο Ερωτόκριτος σπεύδει να εφορμήσει στους Βλάχους
- ✓ **«Σαν όντεν... εδηγάτο»:** πλατιά ομηρική παρομοίωση που αποδίδει την ορμητικότητα του Ερωτόκριτου που όμοιος με ανεμοστρόβιλο επιτίθεται στους εχθρούς
- ✓ **«Είσε ...εβαρίσκα»:** ο Ερωτόκριτος φτάνει στο λιμάνι και βλέπει τους Αθηναίους να εγκαταλείπουν έντρομοι την πόλη τους «*με φόβον εγλακούσανε*», ενώ οι Βλάχοι τους καταδιώκουν και τους πλήττουν ανελέητα «*αλύπητα εβαρίσκα*»
- ✓ **«Κι ωσά lionτάρι ... φουσάτα»:** πλατιά ομηρική παρομοίωση. Όμοιος με άγριο πεινασμένο λιοντάρι που, μόλις βλέπει τη λεία του, της ορμά με μάτια πυρωμένα και γεμάτος λύσσα, έτσι κι ο Ερωτόκριτος, μόλις βλέπει την καταστροφή – σαν αϊτός – επιτίθεται.
- ✓ **«Βλάχοιπαιχνίδια»:** ο Ποιητής απευθύνεται στους Βλάχους και τους προειδοποιεί για τη σκληρή μοίρα που τους περιμένει

Για τις παρομοιώσεις...

- **λειτουργικός ρόλος των παρομοιώσεων**
- χαρίζουν σαφήνεια και παραστατικότητα, συμπληρώνουν και φωτίζουν την αφήγηση, ερμηνεύουν το άγνωστο μέσα από το γνωστό
- ποικίλουν την αφήγηση
- καταξιώνουν την αφήγηση (αυτό που παρομοιάζεται χάνει τη συμπτωματικότητά του, αποκτά αξία απόλυτη)
- μεταφέρουν τη διάθεση της εικόνας στο επίπεδο της αφήγησης
- **ανάλυση παρομοιώσεων**
- 1. **προσδιορίζεται**
 - το αναφορικό μέρος, που εισάγεται με λέξεις: όπως, σαν, καθώς
 - το δεικτικό μέρος που εισάγεται με λέξεις: έτσι, παρόμοια
 - ο κοινός όρος ανάμεσα στην εικόνα και την αφήγηση
- 2. **αναλύεται όλο το φάσμα των σχέσεων μεταξύ του αναφορικού και δεικτικού μέρους**
- 3. **μεταφέρεται η διάθεση που δημιουργεί η εικόνα στην αφήγηση**

A. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο ΓΙΟΣ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ

« Στο έμπα χίλιους έκοψε, στο έβγα δύο χιλιάδες
Κι εις τ' άλλο στριφογύρισμα δεν ήρρηκε να κόψει,
Παρά τον Πολυτρίχηλο εις το σκαμνι' ποκάτω·
Και βάνει το χεράκι ντου την κεφαλή ντου πιάνει·
Κι ο ουρανός εσείστηκε κι η θάλασσα μουγκίστη
Κι άγγελος απού τσ' ουρανούς σέρνει φωνή μεγάλη.
-«Σώνει σε μπλιο, χήρας υγιός, κι ο κόσμος θα βουλήσει
Κι ο ουρανός εσείστηκε κι η θάλασσα μουγκίστη.»

B. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

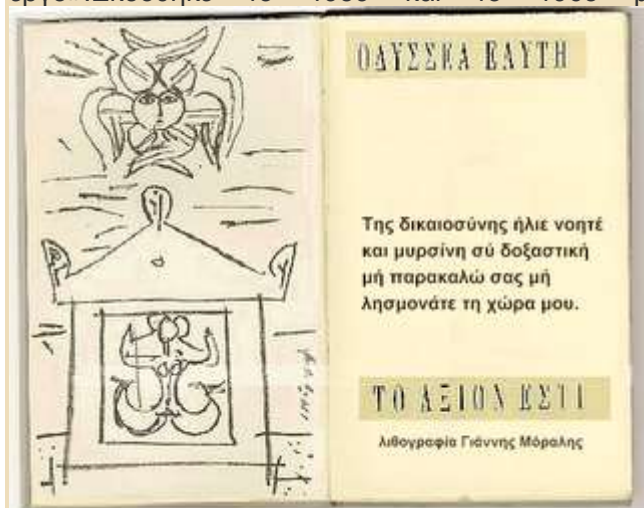
«Ομήρου *Ιλιάδα*»: Η 224-315 «*Μονομαχία Έκτορα και Αίαντα*»

ΕΡΩΤΗΣΗ

Στο απόσπασμα αναδεικνύεται η γενναιότητα και η ψυχική ανωτερότητα του Ερωτόκριτου. Βρείτε στοιχεία του κειμένου που επιβεβαιώνουν αυτήν την άποψη.

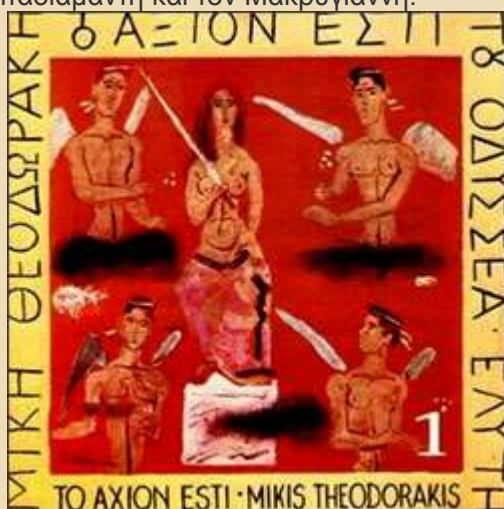
Ἄξιον Ἑστὶ": Ο τρίτος ὕμνος της "Γενέσεως" και "Τα Πάθη, Ε"

"Άξιον Εστί": Υπήρξε μία από τις κορυφαίες ποιητικές δημιουργίες του **Ελύτη**, το έργο με το οποίο απέκτησε σημαίνουσα θέση στην εθνική λογοτεχνία, προσφέροντας ταυτόχρονα μία «συλλογική μυθολογία» και ένα «εθνικό έργο». Εκδόθηκε το 1959 και το 1963 μελοποιήθηκε εμπνευσμένα από το Μίκη Θεοδωράκη.

Η λογοτεχνική κριτική υπογράμμισε την αισθητική αξία του, καθώς και την τεχνική του αρτιότητα. Η γλώσσα του επαινέθηκε για την κλασσική ακρίβεια της φράσης, ενώ η αυστηρή δόμησή του χαρακτηρίστηκε ως άθλος που «δεν αφήνει να διαφανεί πουθενά ο παραμικρός βιασμός της αυθόρμητης έκφρασης».

Απαρτίζεται από τρία τμήματα . Τη «Γένεση», τα «Πάθη» και το «Δοξαστικό». Η σύνθεση του ποιήματος είναι διαρθρωμένη πάνω στα μέρη της θείας λειτουργίας. Αποδίδεται με θαυμαστό τρόπο η ατομική και η συλλογική μοίρα. Ο ποιητής κατορθώνει να συγκεράσει και να εκφράσει ατομικά και συλλογικά πάθη, μέσα από έναν ποιητικό λόγο στον οποίο ακούγονται καθαρά οι φωνές της αρχαίας, της μεσαιωνικής και της νεώτερης παράδοσης. Διακρίνονται, και στην γλώσσα και στην μορφή, επιρροές από την Παλαιά και Καινή Διαθήκη, τον Ερωτόκριτο, τους εκκλησιαστικούς ύμνους (και κυρίως αυτούς του Ρωμανού του Μελωδού), τον Σολωμό και τον Κάλβο, το δημοτικό τραγούδι, τον Παπαδιαμάντη και τον Μακρυγιάννη.

Περιεχόμενο της "Γένεσης" είναι η γέννηση του κόσμου, μέσω της γέννησης ενός ατόμου, του Ενός , το οποίο ταυτίζεται με τον Ποιητή. Αυτός είναι και παραμένει αζεδιάλυτος με τον χώρο και την Φύση και έτσι γίνεται εφικτό να εκφραστεί μέσω της μοίρας του ποιητή (ατομικό) η μοίρα του έθνους (γενικό). Και «Αυτός ο κόσμος ο μικρός», της ατομικής εμπειρίας, γίνεται εκφραστής του «μεγάλου » κόσμου. Και το μικρό και τωρινό ανάγεται σε έκφανση του καθολικού, του απέραντου, του αιώνιου.

Το ίδιο σχήμα, της έκφρασης του ατομικού μέσα από το συλλογικό και το αντίθετο, υπάρχει και στα «Πάθη». Ο ποιητής αφηγείται τα πάθη του Έθνους (πόλεμος, Κατοχή) μέσω της ατομικής του εμπειρίας.

Στο «Δοξαστικό» αποθεώνεται υμνούμενος ο μικρός κόσμος (και μέσω της σύνδεσης που έχει επιτευχθεί και ο μέγας), τα πάθη και την γέννηση του οποίου, έχει ήδη τραγουδήσει. Εάν η "Γένεση" είναι η Ζωή και τα «Πάθη» ο Θάνατος, το «Δοξαστικό » αποτελεί μαζί Ανάσταση και Αθανασία. Το κακό επαναστρέφεται σε καλό και ανακαλείται εκστατικά κάθε τι το οποίο «Άξιον εστί», αξίζει δηλαδή.

ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

1. Δείτε τις αφίσες <http://www.ekebi.gr/appdata/usertexts/images/elitis/elytisafises.pdf> με τους στίχους του Οδ.Ελύτη που ταξίδεψαν το 2011 με όλα τα μέσα μαζικής μεταφοράς με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης. Ποια θα επιλέγατε για μια εκδήλωση-αφιέρωμα στον Ποιητή που θα οργανώνατε στο σχολείο σας;
2. Ακούμε την «Πορεία προς το μέτωπο» σε απαγγελία Μ.Κατράκη. Ποιες μηνίμες του Λαού μεταφέρει η αφήγηση αυτή από το «Άξιον εστί»;
3. Δείτε τα κολάζ του Ποιητή στην ακόλουθη διεύθυνση <http://www.elytis.edicypages.com/526404158870>. Φτιάξτε κι εσείς μία δική σας σύνθεση που να αποδίδει το περιεχόμενο του πέμπτου ψαλμού των Παθών.
4. Φτιάξτε ένα συννεφόλεξο με τον Ε΄Ψαλμό των Παθών <http://www.wordle.net/>. Ποιες λέξεις απαντούν συχνότερα και ποια η σημασία τους;
5. Ακούμε τον Ε΄ψαλμό από τα Πάθη μελοποιημένο από το Μίκη Θεοδωράκη <https://www.youtube.com/watch?v=O74VgUEhsa0> και το «Αυτά τα δέντρα» από τη Ρωμιοσύνη του Γ.Ρίτσου πάλι μελοποιημένο από το Μίκη Θεοδωράκη <https://www.youtube.com/watch?v=RkpHAFjZpQw>. Ποια κοινή αντίληψη διαπνέει και τους δύο ποιητές;

Ο τόνος εδώ δεν είναι πανηγυρικός και χαρούμενος, μα σκοτεινός. Και με τις δυο έννοιες. Και δυσκολονόητος και σοβαρός/ μελαγχολικός. Πλην η μελαγχολία που υπάρχει είναι αυτή της γνώσης της σοβαρότητας μιας κατάστασης κι όχι εκείνη της παραίτησης... Το ποιητικό υποκείμενο εδώ εστιάζει στο άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ελληνικής φύσης. Τα ψηλά και απόκρημνα βουνά. Τα βουνά αντιμετωπίζονται στο ποίημα ως θεματοφύλακας και εκφραστής της μνήμης, ως σύμβολο σταθερότητας και διαχρονικά και συγχρονικά. Από την μια, δηλαδή, συμβολίζουν το ενιαίο και το αδιάσπαστο της ελληνικότητας ("καλότυχα είναι τα βουνά ποτέ τους δεν γερνάνε...") και από την άλλη, τόσο την αδάμαστη και την αδούλωτη ψυχή των κατοίκων της χώρας όσο και τους μαχητές της (κάθε) Αντίστασης ενάντια στον (κάθε) κατακτητή... Και από τα βουνά είναι εκπορεύεται η τελική ανάσταση...

Διότι, όπως και αλλού (κι ίσως προφητικά) στο "Άξιον Εστί" λέει ο Ελύτης ("Τα Πάθη, Ζ'"), ο ίδιος ο τόπος είναι αυτός που δεν δέχεται την υποταγή...

"ΗΡΘΑΝ ντυμένοι "φίλοι" αμέτρητες φορές οι εχθροί μου το παμπάλαιο χώμα πατώντας.

Και το χώμα δεν έδεσε ποτέ με τη φτέρνα τους. Έφεραν το Σοφό, τον Οικιστή και το Γεωμέτρη, Βίβλους γραμμάτων και αριθμών, την πάσα Υποταγή και Δύναμη, το παμπάλαιο φως εξουσιάζοντας. Και το φως δεν έδεσε ποτέ με τη σκέπη τους.

Ούτε μέλισσα καν δε γελάστηκε το χρυσό ν' αρχινίσει παιχνίδι ούτε ζέφυρος καν, τις λευκές να φουσκώσει ποδιές. Έστησαν και θεμελίωσαν στις κορφές, στις κοιλάδες, στα πόρτα πύργους κραταιούς κι επαύλεις ξύλα κι άλλα πλεούμενα, τους Νόμους, τους θεσπίζοντας τα καλά και συμφέροντα, στο παμπάλαιο μέτρο εφαρμόζοντας. Και το μέτρο δεν έδεσε ποτέ με τη σκέψη τους.

Ούτε καν ένα χνάρι θεού στην ψυχή τους σημάδι δεν άφησε ούτε καν ένα βλέμμα ξωθιάς τη μιλιά τους δεν είπε να πάρει. Έφτασαν ντυμένοι "φίλοι" αμέτρητες φορές οι εχθροί μου, τα παμπάλαια δώρα προσφέροντας. Και τα δώρα τους άλλα δεν ήτανε παρά μόνο σίδερο και φωτιά. Στ' ανοιχτά που καρτέραγαν δάχτυλα μόνον όπλα και σίδερο και φωτιά. Μόνον όπλα και σίδερο και φωτιά

Οδυσσέα Ελύτη, «Μυρίσαι το άριστον. XIV»

Τ' ανώτερα μαθηματικά μου τα έκανα στο Σχολείο της θάλασσας. Ιδού και μερικές πράξεις για παράδειγμα:

1. Εάν αποσυνδέσεις την Ελλάδα, στο τέλος θα δεις να σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι κι ένα καράβι. Που σημαίνει: με άλλα τόσα την ξαναφτιάχνεις.
2. Το γινόμενο των μυριστικών χόρτων επί την αθωότητα δίνει πάντοτε το σχήμα κάποιου Ιησού Χριστού.
3. Η ευτυχία είναι η ορθή σχέση ανάμεσα στις πράξεις (σχήματα) και στα αισθήματα (χρώματα). Η ζωή μας κόβεται, και οφείλει να κόβεται, στα μέτρα που έκοψε τα χρωματιστά χαρτιά του ο Matisse.
4. Όπου υπάρχουν συκιές υπάρχει Ελλάδα. Όπου προεξέχει το βουνό απ' τη λέξη του υπάρχει ποιητής. Η ηδονή δεν είναι αφαιρετέα.
5. Ένα δειλινό στο Αιγαίο περιλαμβάνει τη χαρά και τη λύπη σε τόσο ίσες δόσεις που δε μένει στο τέλος παρά η αλήθεια.
6. Κάθε πρόοδος στο ηθικό επίπεδο δεν μπορεί παρά να είναι αντιστρόφως ανάλογη προς την ικανότητα που έχουν η δύναμη κι ο αριθμός να καθορίζουν τα πεπρωμένα μας.
7. Ένας «Αναχωρητής» για τους μισούς είναι, αναγκαστικά, για τους άλλους μισούς, ένας «Ερχόμενος».

Από τη συλλογή *Ο Μικρός Ναυτίλος* (1985)

[πηγή: Οδυσσέας Ελύτης, *Ποίηση*, Ίκαρος, Αθήνα 2002, σ. 514-515]

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ «Θούριος»

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

- Ακρόαση μελοποιημένου αποσπάσματος από το Θούριον Άσμα

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΣΤΟΧΟΙ:

- ✓ Να αναδειχθεί η **ιστορική σημασία** του εθνεγερτικού αυτού ποιήματος στην ιδεολογική προετοιμασία της ελληνικής επανάστασης.
- ✓ Να έρθουν σε επαφή οι μαθητές με τις γενικότερες κοινωνικοπολιτικές ιδέες του Ρήγα

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Ελευθερία ή θάνατος

Κοινός όρκος και αγώνας των Ελλήνων για την ελευθερία

Συλλογική ευθύνη για την τύχη της Ελλάδας

Σχόλια

- ✓ **Επαναστατικό όραμα Ρήγα:** Ο Ρήγας απέβλεπε στην απελευθέρωση και ενοποίηση όλων των Βαλκανικών λαών και φυσικά όλου του ελληνικού στοιχείου που ήταν διασκορπισμένο στην Ανατολή και τα ευρωπαϊκά κέντρα.
- ✓ **Το ιδεολογικό πρόγραμμα** του Ρήγα εξυπηρετούσε δύο βασικές σκοπιμότητες:
- ✓ **Πρώτον**, τη διανοητική και ιδεολογική προπαρασκευή των υπόδουλων πληθυσμών διαμέσου της εξοικείωσής τους με το νεωτερικό ήθος και τα νέα πολιτισμικά πρότυπα, με στόχο τη σφυρηλάτηση της εθνικής συνείδησης και την προετοιμασία της πολιτικής και κοινωνικής χειραφέτησης.
- ✓ **Δεύτερον**, την προετοιμασία της ένοπλης εξέγερσης για την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού, η οποία θα γινόταν πραγματικότητα με τη σύμπραξη των υπόδουλων εθνοτήτων και τη συνδρομή του επαναστατικού γαλλικού στρατού. Και οι δύο αυτές σκοπιμότητες συνέκλιναν προς την κατεύθυνση της **συγκρότησης ενός πολυεθνικού και πολυπολιτισμικού κράτους** που πάνω στα ερείπια της Βυζαντινής και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας θα συνένωνε τους λαούς της Βαλκανικής και της Μικράς Ασίας στο πλαίσιο της λειτουργίας δημοκρατικών θεσμών διακυβέρνησης και της κατοχύρωσης ενός ενιαίου και ευρέως φάσματος πολιτικών, κοινωνικών και πολιτισμικών δικαιωμάτων.
- ✓ **αποτίμηση του ιστορικού ρόλου του Ρήγα**
Ο Ρήγας Βελεστινλής κατέχει περίοπτη θέση στο πάνθεον της ελληνικής εθνικής ιδεολογίας. Είναι ο «πρωτομάρτυρας της ελληνικής εθνεγερσίας». Παράλληλα, όμως, με το όραμα της συναδέλφωσης και του κοινού αγώνα εναντίον του Οθωμανού δυνάστη, συγκίνησε και τους υπόλοιπους βαλκανικούς λαούς, οι οποίοι αναγνώρισαν στο συγγραφικό του έργο, στο πολιτικό του πρόγραμμα και στη θυσία του τα πρώτα σπέρματα της πραγμάτωσης της εθνικής τους ανεξαρτησίας.
- ✓ **Ο Θούριος** του Ρήγα βρίσκεται σε απόλυτη συνέπεια με την επαναστατική δράση και τα κοινωνικοπολιτικά οράματα του Ρήγα Φεραίου, καθώς και με τις εθνικές επιδιώξεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού
- ✓ **Χαρακτηρισμοί για το έργο του Θούριος**

Αξίζει να αναφέρουμε εδώ μερικές χαρακτηριστικές απόψεις για το ξεχωριστό αυτό έργο του Ρήγα.

- ✚ Ο Γάλλος ιστορικός Rouqeville (Πούκεβιλ) είχε γράψει: «...Οι Έλληνες πολεμούσαν έχοντας στα χείλη τους τις τρομερές στροφές του Ρήγα...»
- ✚ Ο αγωνιστής του 1821, δικαστής και ιστορικός Γεώργιος Τερτσέτης, το χαρακτήρισε ως « Το ιερότερο άσμα της φυλής μας»
- ✚ Ο συγγραφέας Δημήτριος Φωτιάδης, είχε γράψει ότι: «Όσοι απο τους Ιερολοχίτες στο Δραγατσάνι δεν βρήκαν το θάνατο στη μάχη παρά πέσανε στα χέρια των τυράννων, τραγουδάγανε το Θούριο όταν τους οδηγούσαν να τους σφάζουν...»
- ✚ Ο ιστορικός Ιωάννης Κορδάτος τον ονόμασε "Πανβαλκανικό εμβατήριο"
- ✚ Ενώ τέλος για τον ίδιο το Ρήγα, ο θρυλικός Γέρος του Μωριά, Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, είχε πει: «Εστάθη ο μεγαλύτερος ευεργέτης της φυλής μας. Το μελάνι του θα είναι πολύτιμο ενώπιον του Θεού, όσο το αίμα του άγιο.»

ερμηνευτική προσπέλαση

- ✓ «Ως τότε παληκάρια... συγγενείς»: ο Ρήγας αναρωτιέται για πόσο ακόμη θα αντέξουν την πικρή σκλαβιά, τους διωγμούς από τον Τούρκο δυνάστη, την εξορία και τη θανάτωση των δικών τους. Υπογραμμίζεται ο εθνεγερτικός χαρακτήρας του άσματος, ενώ με τη χρήση α' πληθυντικού ο Ρήγας ταυτίζεται με τους σκλαβωμένους και με εκείνους που αρνούνται να υποταχθούν στον τουρκικό ζυγό και αποφασίζουν να ζήσουν ελεύθεροι.

- ✓ «να χάνωμεν αδέρφια, Πατρίδα και γονείς»: η πατρίδα γράφεται με κεφαλαίο, γιατί, σύμφωνα με τον ποιητή, είναι πιο σημαντική από τους συγγενείς και φίλους.
- ✓ «Κάλλιο.. φυλακή»: απαντά στο προηγούμενο ερώτημα· ακόμη και μια ώρα ελεύθερης ζωής είναι προτιμότερη από την πολύχρονη σκλαβιά, άρα δεν μπορούμε πλέον να ζούμε υπό το ζυγό του Σουλτάνου και να υπομένουμε κάθε είδους ταπεινώσεις
- ✓ «Τι σ' ωφελεί αν ζήσης... πih»: ο Ρήγας σε β'ενικό πρόσωπο, που προσδίδει αμεσότητα και ζωντάνια, απευθύνεται, με τη συνδρομή μιας ευθείας ερώτησης, στους υπηκόους του σουλτάνου, για να τους πείσει ότι δεν αξίζει να ζει κανείς στη σκλαβιά, γιατί ακόμη κι αν τιμηθεί με αξιώματα - *βεζύρης, Δραγουμάνος, Αφέντης*- και υπηρετήσει την Οθωμανική Αυτοκρατορία από νευραλγικές θέσεις, θα είναι υποχρεωμένος να σκύβει το κεφάλι στον Τούρκο Τυραννο που πασχίζει να του πει το αίμα και να υφίσταται κάθε είδους αδικία. η αδικία μάλιστα υπογραμμίζεται με την **αρχή της αντίθεσης**: «δουλεύεις... / κι αυτός πασχίζει πάλι»
- ✓ «Ο Σούτζος.. 'φορμή»: αναφέρεται σε γνωστά πρόσωπα της εποχής που θανατώθηκαν ύστερα από εντολή του Σουλτάνου *χωρίς καμιά 'φορμή*.
- ✓ Η αδικία, ωστόσο, σύμφωνα με το Ρήγα, δίνει στο άτομο το δικαίωμα να επαναστατήσει. Γράφει σχετικά στη *Νέα Πολιτική Διοίκηση*: «Το να αντιστέκεται κάθε πολίτης, όταν τον καταθλίβουν και τον αδικούν, είναι αποτέλεσμα των άνω ρηθέντων δικαίων του». Πβ. τη θεωρία του «κοινωνικού συμβολαίου» των Λοκ, Ρουσσό
- ✓ «Οι Νόμοι να 'ναι ο πρώτος και μόνος οδηγός/ και της Πατρίδας ένας να γένη αρχηγός»: στο ελεύθερο κράτος που οραματίζεται ο Ρήγας θα άρχει ο Νόμος και η ενότητα των Ελλήνων – η άποψη αυτή συγκλίνει με τις προσδοκίες του Ανώνυμου συγγραφέα της *Ελληνικής Νομαρχίας* (1806). Η σημασία που αποδίδει στην ευνομία φαίνεται και από το ότι ταυτίζει την αναρχία με τη σκλαβιά (*γιατί η αναρχία ομοιάζει την σκλαβιά*). Γνωρίζοντας καλά τις ιστορικές συνθήκες και την ψυχροσύνθεση των Ελλήνων ο Ρήγας προσπαθεί να προβλέψει και να αντιμετωπίσει τους ενδεχόμενους κινδύνους για τον εθνικό αγώνα. Έτσι, δίνει μεγάλη σημασία στην ανάγκη εθνικής συσπείρωσης και εθνικής ενότητας και καλεί τους πατριώτες να δεσμευτούν με όρκο για την υπεράσπιση του κοινού αγώνα και της ομόνοιας.
- ✓ «Ω Βασιλεύ του κόσμου.. να γένω σαν καπνός»: καλεί τους πατριώτες να ορκιστούν στο Θεό ότι δε θα συνδιαλλαγούν με τον εχθρό, δε θα σκύψουν το κεφάλι στους Τυράννους αλλά σκοπό της ζωής του θα τάξουν να συντρίψουν το ζυγό της δουλείας ενωμένοι «*αχώριστος για να 'μαι υπό τον στρατηγόν*» και πιστοί στην πατρίδα.

Παράλληλο κείμενο: «Όρκος των Φιλικών»

ΟΡΚΟΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

«Ορκίζομαι ενώπιον του αληθινού Θεού, ότι θέλω είμαι επί ζωής μου πιστός εις την Εταιρείαν κατά πάντα. Να φανερώσω το παραμικρόν από τα σημεία και τους λόγους της, μήτε να σταθώ κατ' ουδένα λόγον ή αφορμή του να καταλάβωσι άλλοι ποτέ, ότι γνωρίζω τι περί τούτων, μήτε εις συγγενείς μου, μήτε εις πνευματικών ή φίλον μου.

Ορκίζομαι ότι εις το εξής δεν θέλω έμβει εις καμμίαν εταιρείαν, οποία και αν είναι, μήτε εις κανέναν δεσμόν υποχρεωτικών. Και μάλιστα, οποιονδήποτε δεσμόν αν είχα, και τον πλέον αδιάφορον ως προς την Εταιρείαν, θέλω τον νομίζω ως ουδέν.

Ορκίζομαι ότι θέλω τρέφει εις την καρδίαν μου αδιάλλακτον μίσος εναντίον των τυράννων της πατρίδος μου, των οπαδών και των ομοφρόνων με τούτους, θέλω ενεργεί κατά πάντα τρόπον προς βλάβην και αυτόν τον παντελή όλεθρόν των, όταν η περίστασις το συγχωρήσει.

Ορκίζομαι να μη μεταχειριστώ ποτέ βίαν δια να αναγνωρισθώ με κανένα συνάδελφον, προσέχων εξ εναντίας με την μεγαλυτέραν επιμέλειαν να μην λανθασθώ κατά τούτο, γενόμενος αίτιος ακολούθου τινός συμβάντος, με κανένα συνάδελφον.

Ορκίζομαι να συντρέχω, όπου εύρω τινά συνάδελφον, με όλην την δύναμιν και την κατάστασίν μου. Να προσφέρω εις αυτόν σέβας και υπακοήν, αν είναι μεγαλύτερος εις τον βαθμόν και αν έτuche πρότερον εχθρός μου, τώσον περισσότερον να τον αγαπώ και να τον συντρέχω, καθ' όσον η έχθρα μου ήθελεν είναι μεγαλυτέρα.

Ορκίζομαι ότι καθώς εγώ παρεδέχθην εις Εταιρείαν, να δέχομαι παρομοίως άλλον αδελφόν, μεταχειριζόμενος πάντα τρόπον και όλην την κανονιζομένην άργητα, εωσού τον γνωρίσω Έλληνα αληθή, θερμόν υπερασπιστήν της πατρίδος, άνθρωπον ενάρετον και άξιον όχι μόνον να φυλάττη το μυστικόν, αλλά να κατηχήση και άλλον ορθού φρονήματος.

Ορκίζομαι να μην ωφελώμαι κατ' ουδένα τρόπον από τα χρήματα της Εταιρείας, θεωρών αυτά ως ιερό πράγμα και ενέχυρον ανήκον εις όλον το Έθνος μου. Να προφυλάττωμαι παρομοίως και εις τα λαμβανόμενα εσφραγισμένα γράμματα.

Ορκίζομαι να μην ερωτώ κανένα των Φιλικών με περιέργειαν, δια να μάθω οποίος τον εδέχθη εις την Εταιρείαν. Κατά τούτο δε μήτε εγώ να φανερώσω, ή να δώσω αφορμήν εις τούτον να καταλάβη, ποίος με παρεδέχθη. Να αποκρίνομαι μάλιστα άγνοιαν, αν γνωρίζω το σημείον εις το εφοδιαστικόν τινός.

Ορκίζομαι να προσέχω πάντοτε εις την διαγωγήν μου, να είμαι ενάρετος. Να ευλαβώμαι την θρησκείαν μου, χωρίς να καταφρονώ τας ξένας. Να δίδω πάντοτε το καλόν παράδειγμα. Να συμβουλεύω και να συντρέχω τον ασθενή, τον δυστυχή και τον αδύνατον. Να σέβομαι την διοίκησιν, τα έθιμα, τα κριτήρια και τους διοικητάς του τόπου, εις τον οποίον διατριβώ.

Τέλος πάντων ορκίζομαι εις Σε, ω ιερά πλην τρισάθλια Πατρίς ! Ορκίζομαι εις τας πολυχρονίους βασάνους Σου. Ορκίζομαι εις τα πικρά δάκρυα τα οποία τόσους αιώνας έχυσαν και χύνουν τα ταλαίπωρα τέκνα Σου, εις τα ίδια μου δάκρυα, χυνόμενα κατά ταύτην την στιγμήν, και εις την μέλλουσαν ελευθερίαν των ομογενών μου ότι αφιερώνομαι όλως εις Σε. Εις το εξής συ θέλεις είσαι η αιτία και ο σκοπός των διαλογισμών μου. Το όνομά σου ο οδηγός των πράξεών μου, και η ευτυχία Σου η ανταμοιβή των κόπων μου. Η θεία δικαιοσύνη ας εξαντλήσει επάνω εις την κεφαλήν μου όλους τους κεραυνούς της, το όνομά μου να είναι εις αποστροφήν, και το υποκείμενόν μου το αντικείμενον της κατάρας και του αναθέματος των Ομογενών μου, αν ίσως λησμονήσω εις μίαν στιγμήν τας δυστυχίας των και δεν εκπληρώσω το χρέος μου. Τέλος ο θάνατός μου ας είναι η άφευκτος τιμωρία του αμαρτήματός μου, δια να μη λησμονώ την αγνότητα της Εταιρείας με την συμμετοχήν μου».

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιο στάθηκε το επαναστατικό όραμα του Ρήγα, όπως προκύπτει από το κείμενο του Θούριου;
2. Πώς περιγράφει ο Ρήγας τη ζωή των σκλαβωμένων; Γιατί θεωρεί προτιμότερο το θάνατο από τη σκλαβιά;
3. Συγκρίνετε το περιεχόμενο του όρκου που ενσωματώνει ο Ρήγας στο Θούριο με τον Όρκο της Φιλικής Εταιρείας. Βρείτε τα βασικά κοινά σημεία και επισημάνετε τις διαφορές.

Βίος και επανάσταση

Τα νεανικά χρόνια του Ρήγα Φεραίου είναι βυθισμένα στην αχλύ του θρύλου και είναι δύσκολο να ανιχνευθούν τα πραγματικά γεγονότα. Τα πρώτα του γράμματα λέγεται ότι τα διδάχθηκε από ιερέα του Βελεστίνου και κατόπιν στη Ζαγορά. Καθώς διψούσε για μάθηση, ο πατέρας του τον έστειλε στα Αμπελάκια για περαιτέρω μόρφωση. Όταν επέστρεψε, έγινε δάσκαλος στην κοινότητα Κισσού Πηλίου. Στην ηλικία των είκοσι ετών σκότωσε στο Βελεστίνο έναν [Τούρκο](#) πρόκριτο, επειδή του είχε συμπεριφερθεί δεσποτικά, και κατέφυγε στο Λιτόχωρο του Ολύμπου, όπου κατατάχθηκε στο σώμα των αρματολού θείου του Σπύρου Ζήρα. Αργότερα βρίσκεται στο [Άγιο Όρος](#), φιλοξενούμενος του ηγουμένου της μονής Βατοπεδίου, Κοσμά με τον οποίο και ανέπτυξε στενή φιλία. Στην ίδια μονή συνδέθηκε φιλικά με τον συμπατριώτη του τον μοναχό Νικόδημο, ο οποίος του είχε παραχωρήσει τα κλειδιά της βιβλιοθήκης της φημισμένης [Αθωνιάδας Σχολής](#) για να εμπλουτίσει τις γνώσεις του.

Στο Άγιο Όρος έμεινε πολύ λίγο. Ταξίδεψε στην [Κωνσταντινούπολη](#), μετά από πρόσκληση του Πρέσβη της Ρωσίας για σπουδές, στην οικία του οποίου γνώρισε τον Πρίγκιπα [Αλέξανδρο Υψηλάντη](#) (1726-1806) μέγα διερμηνέα του Σουλτάνου της [Οθωμανικής Αυτοκρατορίας](#), τον παππού του αρχηγού της [Φιλικής Εταιρείας](#), επίσης [Αλέξανδρος Υψηλάντης](#) (1792-1828). Στην Πόλη διεύρυνε τις σπουδές του στη [Γαλλική](#), στην [Ιταλική](#) και τη [Γερμανική](#) γλώσσα. Όταν ο Υψηλάντης έφυγε για το Ιάσιο, προκειμένου να γίνει ηγεμόνας της Μολδαβίας, ο Ρήγας τον ακολούθησε. Διαφωνώντας με τον Υψηλάντη έγινε γραμματέας του ηγεμόνα της Βλαχίας Νικόλαου Μαυρογένη, αδερφό του παππού της [Μαντώς Μαυρογένους](#) και ταξίδεψε για το [Βουκουρέστι](#) έδρα της ηγεμονίας, όντας πλέον στην ηλικία των 30 χρόνων. Μετά τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο και την ήττα της Τουρκίας (1790) ο Μαυρογένης αποκεφαλίστηκε ως υπαίτιος της ήττας και ο Ρήγας κατέφυγε στη [Βιέννη](#), την οποία έκανε έδρα της επαναστατικής δράσης του. Στη [Βιέννη](#) ταξίδεψε μαζί με τον Αυστριακό βαρόνο Ελληνικής καταγωγής Χριστόδουλο Λάνγκενφελτ-Κιρλιανό, ο οποίος τον έφερε σε επαφή με άλλους ομογενείς.

Στη Βιέννη συνεργάτες του ήσαν κυρίως Έλληνες έμποροι ή σπουδαστές, αλλά οι σημαντικότεροι από αυτούς ήταν οι [αδελφοί Πούλιου](#), από τη [Σιάτιστα](#) της Μακεδονίας, τυπογράφοι. Στο τυπογραφείο τους τύπωσε τον [Θούριο](#) και την [Χάρτα](#) που φιλοτεχνήθηκε από τον Αυστριακό λιθογράφο Φρανσουά Μίλλερ, την επαναστατική του προκήρυξη σε χιλιάδες αντίτυπα, προκειμένου να μοιραστούν στους Έλληνες των υπόλοιπων φιλελεύθερων περιοχών των [Βαλκανίων](#), το "Σχολεῖον των ντελικάτων Εραστών", το "Φυσικὴς ἀπάνθισμα", "Ἡθικός Τρίπους", "Το Σύνταγμα της Ελληνικῆς Δημοκρατίας", "Τα Δίκαια του ἀνθρώπου" καθώς και το "Νέος Ἀνάχαρσις". Ο Ρήγας απέβλεπε στην απελευθέρωση και ενοποίηση όλων των Βαλκανικών λαών και φυσικά όλου του ελληνικού στοιχείου που ήταν διασκορπισμένο στην Ανατολή και τα ευρωπαϊκά κέντρα. Επηρεασμένος από τον ευρωπαϊκό [Διαφωτισμό](#), πίστεψε βαθιά στην ανάγκη της επαφής των Ελλήνων με τις νέες ιδέες που σάρωναν την [Ευρώπη](#) και αυτό τον ώθησε στη συγγραφή ή μετάφραση βιβλίων σε δημώδη γλώσσα και τη σύνταξη της Χάρτας, ενός μνημειώδους για την εποχή του χάρτη, διαστάσεων 2,07 x 2,07 μ, που αποτελείτο από επί μέρους τμήματα. Δύο έτη αργότερα, ο [Ανθιμος Γαζής](#) επιμελήθηκε μιας νέας έκδοσης της Χάρτας, μικρότερων διαστάσεων (1,04 x 1,02 μ), με τον τίτλο *Πίναξ Γεωγραφικός της Ελλάδος*, χωρίς όμως να αναφέρει το όνομα του Ρήγα για να αποφύγει την αυστρουγγρική λογοκρισία.

Παράλληλα με τις εκδοτικές του δραστηριότητες, ο Ρήγας προετοιμάζε και την αναχώρησή του από την Αυστρία, κυρίως εξαιτίας του επαναστατικού κλίματος που είχε καλλιεργήσει η [Γαλλική Επανάσταση](#) και της διάθεσής του να ενισχύσει τις προσπάθειες του [Ναπολέοντα](#). Το 1792 η υπογραφή της Ρωσοτουρκικής συνθήκης ειρήνης στο [Ιάσιο](#) οδηγεί τις ελπίδες του Ρήγα για απελευθέρωση των Ελλήνων στη Γαλλία και τον Βοναπάρτη. Οι πληροφορίες για τη μυστική επαναστατική δράση του Ρήγα είναι ασαφείς και προέρχονται κυρίως από μαρτυρίες βιογράφων και πληροφορίες τις οποίες απέσπασε η ανάκριση των [Αυστριακών](#) αρχών μετά τη σύλληψη του Ρήγα και των συντρόφων του. Το συμπέρασμα ούτως ή άλλως είναι ότι δεν υπήρχε οργανωμένος επαναστατικός συνωμοτικός πυρήνας αλλά διάσπαρτες επαφές με ομοεθνείς, τους οποίους διέγειρε ο επαναστατικός ενθουσιασμός του Ρήγα. Το πιθανότερο και επικρατέστερο σενάριο που επικρατεί μέχρι σήμερα για τη σύλληψη του Ρήγα έχει να κάνει σχέση με τη τελευταία φάση προετοιμασίας του συνδέεται με δύο επαναστατικές προκηρύξεις, το *Επαναστατικό Μανιφέστο* και την *Προκήρυξη*, που τυπώθηκε σε μεγάλο αριθμό αντιτύπων και είναι το εξής. Οι δύο προκηρύξεις στάλθηκαν στον Αντώνη Νιώτη στην [Τεργέστη](#), για να τα παραλάβει ο Ρήγας μαζί με τον αφοσιωμένο του φίλο Χριστόφορο Περραιβό και να τα προωθήσει στην Ελλάδα. Η επιστολή, όμως, με την οποία ενημέρωνε ο Ρήγας για την αποστολή των εντύπων του, έπεσε στα χέρια του Δημητρίου Οικονόμου, εμπορικού συνεργάτη του Αντώνιου Κορωνιού, προς τον

οποίο απευθυνόταν η επιστολή. Ο Οικονόμου κατέδωσε και τους δύο στην αυστριακή αστυνομία και συγκεκριμένα στον βαρόνο Πιττόνι, διοικητή της αστυνομίας στη [Τεργέστη](#). Ο οποίος με τη σειρά του ενημέρωσε το κυβερνήτη της πόλης Κόντε Πομπήιο Μπριγκίντο κι αυτός τον διέταξε να τον συλλάβει.

Ο Ρήγας συνελήφθη στην [Τεργέστη](#) την [1η Δεκεμβρίου](#) του [1797](#) μαζί με τον Περραιβό. Κατόπιν οδηγήθηκε στη Βιέννη, όπου ανακρίθηκε μαζί με τους υπόλοιπους συντρόφους του. Κατάληξη των ανακρίσεων, σε συνδυασμό με τις συνεννοήσεις με τον Σουλτάνο, ήταν να εκτοπισθούν από τους συλληφθέντες οι Αυστριακοί και άλλων εθνοτήτων υπήκοοι για να δικαστούν από τις Αυστριακές αρχές, εκτός από τους Οθωμανούς, που απελάθηκαν και οδηγήθηκαν στην Οθωμανική επικράτεια για να υποστούν τις κυρώσεις του Σουλτάνου. Ο Ρήγας (40 χρονών) και οι επτά σύντροφοί του που ανήκαν στην ίδια κατηγορία, ο Ευστράτιος Αργέντης (31 χρονών, έμπορος από τη [Χίο](#)), ο Δημήτριος Νικολίδης (32 χρονών, γιατρός από τα [Ιωάννινα](#)), ο Αντώνιος Κορωνιός (27 χρονών, έμπορος και λόγιος από τη [Χίο](#)), ο Ιωάννης Καρατζάς (31 χρονών, λόγιος από τη [Λευκωσία](#) της [Κύπρου](#)), ο Θεοχάρης Γεωργίου Τουρούντζιας (22 χρονών, έμπορος από τα [Σιάτιστα](#)), ο Ιωάννης Εμμανουήλ (24 χρονών, φοιτητής της ιατρικής από τη [Καστοριά](#)) και ο Παναγιώτης Εμμανουήλ (22 χρονών, αδερφός του προηγούμενου και υπάλληλος του Αργέντη), με συνοδεία των αυστριακών αρχών παραδόθηκαν στις [10 Μαΐου 1798](#) στους Τούρκους του Βελιγραδίου και φυλακίστηκαν στον πύργο Neboisa, παραποτάμιο φρούριο του [Βελιγραδίου](#). Εκεί, ύστερα από συνεχή βασανιστήρια, στις [24 Ιουνίου](#) του [1798](#), στραγγαλίστηκαν και τα σώματά τους ρίχτηκαν στον [Δούναβη](#). Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι μόλις μαθεύτηκε η σύλληψη του Ρήγα πολλοί έκανα έκκληση, στο σουλτάνο [Σελίμ Γ΄](#), για την απελευθέρωση του. Ανάμεσα σε αυτούς ο φίλος του Ρήγα, Οσμάν Πασβανόγλου, ηγεμόνας του Βιδηνίου και ο [Αλή Πασάς](#) αλλά μάταια.

«Θούριος» Ρήγα Βελεστινλή ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Συγκρίνετε το περιεχόμενο του όρκου που ενσωματώνει ο Ρήγας με τον όρκο της Φιλικής Εταιρείας. Βρείτε τα βασικά κοινά στοιχεία και επισημάνετε τις διαφορές τους.

Τέλος πάντων ορκίζομαι εις Σε, ω ιερά πλην τρισάθλια Πατρίς ! Ορκίζομαι εις τας πολυχρονίους βασάνους Σου. Ορκίζομαι εις τα πικρά δάκρυα τα οποία τόσους αιώνας έχυσαν και χύνουν τα ταλαίπωρα τέκνα Σου, εις τα ίδια μου δάκρυα, χυνόμενα κατά ταύτην την στιγμήν, και εις την μέλλουσαν ελευθερίαν των ομογενών μου ότι αφιερώνομαι όλως εις Σε. Εις το εξής συ θέλεις είσαι η αιτία και ο σκοπός των διαλογισμών μου. Το όνομά σου ο οδηγός των πράξεών μου, και η ευτυχία Σου η ανταμοιβή των κόπων μου. Η θεία δικαιοσύνη ας εξαντλήσει επάνω εις την κεφαλήν μου όλους τους κεραυνούς της, το όνομά μου να είναι εις αποστροφήν, και το υποκείμενόν μου το αντικείμενον της κατάρας και του αναθέματος των Ομογενών μου, αν ίσως λησμονήσω εις μίαν στιγμήν τας δυστυχίας των και δεν εκπληρώσω το χρέος μου. Τέλος ο θάνατός μου ας είναι η άφευκτος τιμωρία του αμαρτήματός μου, δια να μη λησμονώ την αγνότητα της Εταιρείας με την συμμετοχήν μου».

1. Συγκρίνετε το «Θούριο» του Ρήγα με το ποίημα «Τώρα» του Αθανασίου Χριστόπουλου και απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

α. Ποιο πρόσωπο κυριαρχεί σε κάθε ποίημα;

.....

.....

β. Ποια ιδανικά εμπνέουν τον κάθε ποιητή;

.....

.....

γ. Ποιο πρότυπο ζωής προβάλλει το κάθε ποίημα;

.....

.....

δ. Το κάθε ποίημα, λοιπόν, προβάλλει μια διαφορετική στάση απέναντι στη ζωή. Ποια ταιριάζει περισσότερο σε εσάς;

.....

.....

ε. Υποθέστε ότι οι ποιητές ανταλλάσσουν μεταξύ τους επιστολές όπου αναπτύσσουν τις απόψεις για τη ζωή. Αναπλάστε το περιεχόμενο μιας από αυτές. (σημειώνεται ότι ο Αθ.Χριστόπουλος ήταν κρατικός αξιωματούχος από αυτούς εναντίον των οποίων στράφηκε ο Ρήγας).

.....

.....

ΒΙΝΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ: «ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ» [Δ.1003-1038 Μάχη Αθηναίων Βλάχων]

ερμηνευτική προσέγγιση

- ✓ **ένταξη του αποσπάσματος στο έργο:** Όταν οι Βλάχοι πολιορκήσαν την Αθήνα, ο εξόριστος Ερωτόκριτος μεταμφιέστηκε σε Σαρακηνό
- ✓ **επικός χαρακτήρας**
- ✓ **«ανακατώνεται... αντιλαλούσι»:** η επίθεση των Βλάχων δίνεται με οπτικές και ακουστικές εικόνες που υποβάλλουν το μέγεθος του κινδύνου και της απειλής που πλησιάζει τους Αθηναίους
- ✓ **«γιατί αγρυπνά σ' τσ' αγάπης την οδύνη»:** τον Ερωτόκριτο τον βασανίζει ο πόνος για την αγαπημένη του.
- ✓ **«με σπούδα εκαβαλίκεψε, στον κάμπο κατεβαίνει»:** ορμητικός και θαρραλέος ο Ερωτόκριτος σπεύδει να εφορμήσει στους Βλάχους
- ✓ **«Σαν όντεν... εδηγάτο»:** πλατιά ομηρική παρομοίωση που αποδίδει την ορμητικότητα του Ερωτόκριτου που όμοιος με ανεμοστρόβιλο επιτίθεται στους εχθρούς
- ✓ **«Είσε ...εβαρίσκα»:** ο Ερωτόκριτος φτάνει στο λιμάνι και βλέπει τους Αθηναίους να εγκαταλείπουν έντρομοι την πόλη τους «με φόβον εγλακούσανε», ενώ οι Βλάχοι τους καταδιώκουν και τους πλήττουν ανελέητα «αλύπητα εβαρίσκα»
- ✓ **«Κι ωσά λιοντάρι ... φουσάτα»:** πλατιά ομηρική παρομοίωση. Όμοιος με άγριο πεινασμένο λιοντάρι που, μόλις βλέπει τη λεία του, της ορμά με μάτια πυρωμένα και γεμάτος λύσσα, έτσι κι ο Ερωτόκριτος, μόλις βλέπει την καταστροφή – σαν αϊτός – επιτίθεται.
- ✓ **«Βλάχοιπαιχνίδια»:** ο Ποιητής απευθύνεται στους Βλάχους και τους προειδοποιεί για τη σκληρή μοίρα που τους περιμένει

Για τις παρομοιώσεις...

- **λειτουργικός ρόλος των παρομοιώσεων**
- χαρίζουν σαφήνεια και παραστατικότητα, συμπληρώνουν και φωτίζουν την αφήγηση, ερμηνεύουν το άγνωστο μέσα από το γνωστό
- ποικίλουν την αφήγηση
- καταξιώνουν την αφήγηση (αυτό που παρομοιάζεται χάνει τη συμπτωματικότητά του, αποκτά αξία απόλυτη)
- μεταφέρουν τη διάθεση της εικόνας στο επίπεδο της αφήγησης
- **ανάλυση παρομοιώσεων**
- 4. **προσδιορίζεται**
- το αναφορικό μέρος, που εισάγεται με λέξεις: όπως, σαν, καθώς
- το δεικτικό μέρος που εισάγεται με λέξεις: έτσι, παρόμοια
- ο κοινός όρος ανάμεσα στην εικόνα και την αφήγηση
- 5. **αναλύεται όλο το φάσμα των σχέσεων μεταξύ του αναφορικού και δεικτικού μέρους**
- 6. **μεταφέρεται η διάθεση που δημιουργεί η εικόνα στην αφήγηση**

Α. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο ΓΙΟΣ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ

« Στο έμπα χίλιους έκοψε, στο έβγα δύο χιλιάδες
Κι εις τ' άλλο στριφογύρισμα δεν ήρρηκε να κόψει,
Παρά τον Πολυτρίχηλο εις το σκαμνι' ποκάτω·
Και βάνει το χεράκι ντου την κεφαλή ντου πιάνει·
Κι ο ουρανός εσείστηκε κι η θάλασσα μουγκίστη
Κι άγγελος απού τσ' ουρανού σέρνει φωνή μεγάλη.
-«Σώνει σε μπλιο, χήρας υγιός, κι ο κόσμος θα βουλήσει
Κι ο ουρανός εσείστηκε κι η θάλασσα μουγκίστη.»

Β. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

«Ομήρου Ιλιάδα»: Η 224-315 «Μονομαχία Έκτορα και Αίαντα»

ΕΡΩΤΗΣΗ

Στο απόσπασμα αναδεικνύεται η γενναιότητα και η ψυχική ανωτερότητα του Ερωτόκριτου. Βρείτε στοιχεία του κειμένου που επιβεβαιώνουν αυτήν την άποψη.

ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ: «Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ»

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

- Αναφορά στο επεισόδιο της θυσίας του Ισαάκ από την Παλαιά Διαθήκη

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΣΤΟΧΟΙ:

- να γνωρίσουν οι μαθητές το αρτιότερο έργο του κρητικού θεάτρου
- να βιώσουν τη δραματική ένταση του έργου
- να διαπιστώσουν τη ψυχογραφική δύναμη του θεάτρου του Κορνάρου
- να επικεντρώσουν το ενδιαφέρον τους στην οδύνη της μάνας που χάνει το γιο της και να την παραβάλλουν με άλλες γνωστές στη Λογοτεχνία περιπτώσεις χαροκαμένων μητέρων.

ΣΧΟΛΙΑ

- ✓ Η «Θυσία του Αβραάμ» -1.1160 στίχοι- που ένα χειρόγραφο παραδίδει τη χρονολογία 1635, έτος της αντιγραφής μάλλον παρά της σύνθεσης, κατέληξε στο τυπογραφείο στα 1696-7 και γνώρισε ευρύτατη προφορική παράδοση
- ✓ Η «Θυσία του Αβραάμ» είναι θρησκευτικό δράμα που έχει ως θέμα του το γνωστό επεισόδιο από τη «Γένεση» της Π. Διαθήκης. Πρότυπό του αποτέλεσε το βιβλικό δράμα Lo Isach του Ιταλού Luigi Groto. Το ελληνικό έργο είναι από κάθε άποψη ανώτερο από το δυτικό πρότυπό του. Παράλληλα, εισάγει κάποιες καινοτομίες που το διαφοροποιούν από τα δράματα της εποχής: δε χωρίζεται σε πράξεις και σκηνές, δεν έχει χορό και χορικά, αγνοεί την ενότητα χώρου και χρόνου. Έτσι, καταργούνται οι θεατρικές συμβάσεις, ενώ οι χαρακτήρες γίνονται περισσότερο αληθινοί και ανθρώπινοι.
 - **Α' ενότητα (στίχοι 1-14):** Ο Αβραάμ ξυπνάει τον Ισαάκ
- ✓ Το απόσπασμα αρχίζει με τον Αβραάμ να προσπαθεί να ξυπνήσει το γιο του, για να τον οδηγήσει στον τόπο της θυσίας. Ο Ισαάκ αντιδρά στο πρωινό ξύπνημα: «ας μ' αφήσει/ νυστάζω και ζαλίζομαι, κι ήρθε να με ξυπνήσει!», «Μη με ξυπνήσεις και άσι με, ύπνον γλυκύν κοιμούμαι» / «Ωφοτ, αφεντάκη μου γλυκύ, κι ας με 'θελες αφήσει, και με την ώρα του σκολειού εγώ 'θελα ξυπνήσει», πράγμα που κάνει δυσκολότερο το έργο του πατέρα, ο οποίος αναγκάζεται να λέει ψέματα με φυσικότητα, διατηρώντας την ψυχραιμία του, προκειμένου να πείσει το μονάκριβο γιο του να ξυπνήσει, για τον οδηγήσει εκείνος στον τόπο της θυσίας: «δουλειά σε θέλω βιαστική, για κείνο σε σπουδιάζω», «Ξύπνησε το παιδάκι μου, να πάμ' εις περιβόλι να τια να ξεφαντώσομε σήμερα που 'ναι σκόλη».
- ✓ μέσα από τις προσπάθειες του Αβραάμ να ξυπνήσει το γιο του αναδεικνύεται η τραγικότητα και ο πόνος του πατέρα, που αναγκάζεται με τα ίδια του τα χέρια να σκοτώσει τον *κανακάρη του*», «το παιδάκι του»
 - **Β' ενότητα (στ. 15- 26):** διάλογος Αβραάμ – Σάρρας
- ✓ «Σάρρα, άμε κάνε προσευκή, δέηση στο Θεό μας»: η προτροπή του Αβραάμ προς τη γυναίκα του να προσευχηθεί δείχνει ότι ελπίζει ακόμη σε μία αλλαγή της θείας βούλησης
- ✓ «και κάμε πέτρα την καρδιά στον απομισεμό μας»: ο Αβραάμ καταλαβαίνει τον πόνο της γυναίκας του –και ο ίδιος άλλωστε πονάει – αλλά παράλληλα φαίνεται αποφασισμένος να φέρει σε πέρας το έργο που του ανέθεσε ο Θεός

- ✓ «κι ανίμενέ μας να 'ρθομε»: εκφράζει την ελπίδα του και λαχτάρα του να επιστρέψει στη γυναίκα του μαζί με το παιδί τους
- ✓ «Με τη καρδιάς τ' απόκτυπο μαντάτο να μου πούσι»: η Σάρρα δεν τρέφει πλέον καμιά ελπίδα· όπως ο καταδικασμένος σε θάνατο περιμένει το δήμιο να του δώσει «θάνατο άγριο, ματωμένο», με την ίδια απελπισία και συντριβή θα περιμένει κι εκείνη να ακούσει το «πρικό μαντάτο» για τη θυσία του γιου της.
 - **Γ' ενότητα (στ.27-44):** συνομιλία Αβραάμ – Ισαάκ
- ✓ «να ξεφαντώσεις σήμερα και να καλοκαρδίσεις»: το ψέμα του πατέρα επιτείνει την τραγικότητα της στιγμής.
- ✓ «Και τώρα ποια 'ν' η αφορμή κι εμπήκε»: ο Ισαάκ απορεί για την αλλαγή της καθημερινής τάξης.
- ✓ «Μας ορδινιάζει το φαητό βρώση»: οι απορίες του παιδιού δυσκολεύουν ακόμη περισσότερο τη θέση του Αβραάμ, που διατηρεί ωστόσο την ψυχραιμία του και δίνει αληθοφανείς απαντήσεις
- ✓ «Θυσία θε να κάμομε μη μας ανιμένει»: ο Αβραάμ αποκαλύπτει ένα μέρος της αλήθειας στο γιο του, το πιο ανώδυνο, το οποίο συνδέει με τη στενοχώρια της Σάρρας.
- ✓ «μα θε να δω τη μάνα μου»: παρά τις καθησυχαστικές απαντήσεις του πατέρα του το παιδί υποψιάζεται ότι κάτι δεν πάει καλά και ζητά να δει τη μάνα του
 - **Δ' ενότητα (στ. 45- 64):** αποχωρισμός μάνας - γιου

- ✓ «Παιδί μου, κανακάρη μου, θάρρος κι απαντοχή μου/ παρηγοριά και ζήση μου, άγομε στην ευκή μου»: η αγάπη και η οδύνη της μάνας που αποχωρίζεται για πάντα το γιο της
- ✓ «Μάνα, τα τόσα σου φιλιάόλο με πασπατεύεις»: οι εκδηλώσεις στοργής της μάνας του ανησυχούν τον Ισαάκ
- ✓ «Μάνα μου γιαγέρνω»: ο Ισαάκ προσπαθεί να παρηγορήσει την πονεμένη του μάνα· της υπόσχεται ότι θα της φέρει όμορφα δώρα και ότι θα γυρίσει γρήγορα -> **τραγική ειρωνεία**· η Σάρρα γνωρίζει ότι ο γιος δεν πρόκειται να επιστρέψει ποτέ ξανά
- ✓ «Τούτα τ' απίδια να δοκιμάσεις»: η Σάρρα βρίσκει την ψυχραιμία της και προσπαθεί να ομορφύνει τις τελευταίες στιγμές του γιου της
- ✓ «κοντό ανεβαίνω το βουνί, μα δεν το κατεβαίνω;»: το απόσπασμα κλείνει με τον Ισαάκ να υποψιάζεται ότι οδηγείται σε ένα ταξίδι χωρίς επιστροφή.

* ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Διάβασε προσεχτικά τα δύο ακόλουθα ποιήματα. Ποιες ομοιότητες διαπιστώνετε ανάμεσα στον πόνο της Παναγίας και της Σάρρας, όπως τον γνωρίσαμε στη «Θυσία του Αβραάμ»;

Ω γλυκύ μου, έαρ,
γλυκύτατον μου τέκνον,
που έδυ σου το κάλλος;

Από τα εγκώμια της Μ.Παρασκευής

Φεύγεις πάνου στην άνοιξη, γιε μου καλέ μου,
άνοιξη μου γλυκιά, γυρισμό που δεν έχεις!
Η ομορφιά σου βασίλεψε κίτρινη, γιε μου,
δε μιλάς, δεν κοιτάς, πως μαδιέμαι, γλυκέ μου!

Καθώς κλαίει, σαν της παίρνουν το τέκνο, η δαμάλα,
ξεφωνίζω και νόημα δεν έχουν τα λόγια.
Στύλωσε μου τα δυο σου τα μάτια μεγάλα.
Τρέχουν αίμα τ' αστήθια όπου βύζαζες γάλα.

Κ.Βάρναλης (Η μάνα του Χριστού)

2. Πού οφείλεται η τραγικότητα του Αβραάμ;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- «Ιφιγένεια εν Αυλίδι»: Ευριπίδης
- «Επιτάφιος»: Γ.Ρίτσου
- «Πόντοι της Παναγιάς»: Κ.Βάρναλ

Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

«27 Ιουνίου 1906, 2μ.μ.»

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

- Το κείμενο της «Θυσίας του Αβραάμ» του Β.Κορνάρου, που τα παιδιά διδάχτηκαν στο προηγούμενο μάθημα και στο οποίο δόθηκε έμφαση στον πόνο της Σάρρας που χάνει το γιο της

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΣΤΟΧΟΙ:

- Να νιώσουν οι μαθητές το σπαραγμό της χαροκαμένης μάνας, όταν χάνει το παιδί της κάτω από ιδιαίτερα τραγικές συνθήκες
- Να κατανοήσουν ότι ο ποιητής με το ποίημα αυτό καταγγέλλει την «ύβρη» του δυνατού

ΣΧΟΛΙΑ

- ✓ Το ποίημα γράφτηκε ενάμιση χρόνο μετά τα γεγονότα που απεικονίζει και διατηρεί έντονα τη συγκινησιακή του φόρτιση. Θεματική αφετηρία του ποιήματος, σύμφωνα με τον Τσίρκα, είναι η σύγκρουση Άγγλων αξιωματικών με τους φελάχους στο χωριό Ντεσουάι της Αιγύπτου. Μια ομάδα Άγγλων αξιωματικών έβαλε φωτιά σε ένα αλώνι και στο γειτονικό σπίτι, τραυματίζοντας μια μάνα και το γιο της. Τότε τους επιτέθηκαν οι φελάχοι και τους απόπλισαν. Ένας από τους αξιωματικούς ξέφυγε και περπάτησε τραυματισμένος ως το στρατόπεδο, όπου τελικά πέθανε από ηλίαση. Στο μεταξύ οι Άγγλοι πήραν εκδίκηση σκοτώνοντας ένα φελάχο. Το δικαστήριο μεροληπτώντας αποφάσισε τον απαγχονισμό τεσσάρων φελάχων, την ισόβια κάθειρξη άλλων δύο και μικρότερες ποινές σε άλλους. Η εκτέλεση έγινε την επομένη των επεισοδίων, στις 27 Ιουνίου 1906. Οι μελλοθάνατοι οδηγήθηκαν στον τόπο του απαγχονισμού στις 13.30. Πρώτα εκτελέστηκε ένας 70χρονος που θεωρήθηκε υποκινητής των γεγονότων, ένα τέταρτο αργότερα ένα παλικάρι 22 ή 25 χρονών αδύνατο, χλωμό και φοβισμένο. Ο τρίτος κατάδικος, ο πιο νέος, λιποψύχησε, ενώ ο τέταρτος, 40 χρονών, πέθανε χωρίς να βγάλει άχνα. Ο Καβάφης αποτυπώνει στο ποίημά του τον απαγχονισμό του δεύτερου Αιγυπτίου αλλά, για να προβάλει εντονότερα την τραγικότητα του συμβάντος αλλάζει την ηλικία του και τον παρουσιάζει *δεκαεπτά χρονώ*.
- ✓ **τίτλος:** «27 Ιουνίου 1906, 2μ.μ.»: Πέραν της εμμονής του ποιητή στην ιστορική λεπτομέρεια, όπως μαρτυρούν και άλλοι καθαφικοί τίτλοι: «*Μέρες του 1903*», «*Νέοι της Σιδώνας (400 μ.Χ.)*», «*Δημητρίου Σωτήρος (162-150π.Χ.)*», ο τίτλος αυτός μάλλον οριοθετεί χρονικά το γεγονός, φωτίζοντας παράλληλα το όλο σκηνικό: πρόκειται για ένα σύγχρονο, πραγματικό γεγονός το οποίο λαμβάνει χώρα ένα μεσημέρι του καλοκαιριού
- ✓ **θέμα:** το μοτίβο της χαροκαμένης μάνας
- ✓ **βασικό πρόσωπο του ποιήματος:** η μάνα, εφόσον: α) οι περισσότεροι στίχοι αφιερώνονται στη μάνα (10/18), β) η μάνα είναι το υποκείμενο στις κύριες προτάσεις, γ) η μάνα δρα, το παιδί παθαίνει, δ) το περιστατικό του απαγχονισμού φιλτράρεται μέσα από την αγωνία και τα μάτια της μάνας, ουσιαστικά μέσα από τα μάτια του ποιητή
στίχοι 9-14	στίχοι 17-18: κορύφωση
παιδί (4 δευτερεύουσες προτ.)	μάνα (2 κύριες προτ.)
- στίχοι 1-2
- δί (2 δευτ. Προτάσεις)
- στίχοι 3-8
- μάνα (5 κύριες προτάσεις)
- ✓ προσέχουμε ότι ο ποιητής χρησιμοποιώντας μια τεχνική κινηματογραφική φωτίζει τα πρόσωπα εναλλάξ. Έτσι, δίνει στη σκηνή μια εξωτερική δραματικότητα που συνάδει με την εσωτερική δραματικότητα των προσώπων
- ✓ «*Σαν το 'φεραν οι Χριστιανοί να το κρεμάσουν*»: βιαιότητα και σκληρότητα εκτέλεσης του παιδιού. Σε μια παραλλαγή του ποιήματος που ανέσυρε ο Γ.Π.Σαββίδης από το Αρχείο του Καβάφη με αρχικό τίτλο το όνομα του νέου που απαγχονίστηκε («*Ιουσέφ Χουσεϊν Σελίμ*») συναντάμε τη λέξη «*Εγγλέζοι*» αντί για τη λέξη «*Χριστιανοί*». Με την αλλαγή που έγινε το ποίημα αποκτά καθολικότητα και καταδικάζει κάθε ωμή βία, από όπου κι αν προέρχεται. Εδώ λανθάνει και η καθαφική ειρωνεία που αφορά στην αντιχριστιανική δικαστική απόφαση των Χριστιανών να εκτελέσουν ένα παιδί
- ✓ *δεκαεπτά χρονώ*: η ηλικία του παιδιού επιτείνει την τραγικότητα του θανάτου του και καθιστά πιο έντονη την ύβρη των Χριστιανών εκτελεστών του.
- ✓ «*η μάνα του ...παιδί μου*» Η αντίδραση της μάνας κλιμακώνει την ένταση της σκηνής και δίνεται σε ανιούσα κλίμακα: *σέρνονταν, χτυπιούνταν, ούρλιαζε, κραύγαζε, εξαντλημένη μοιρολογούσε*: ρεαλιστική απόδοση του πόνου της μάνας που ανακαλεί στη μνήμη του αναγνώστη σκηνές από το μαρτύριο του Γολγοθά και από τον πόνο της Παναγίας
- ✓ «*κάτω απ' τον μεσημεριανό, τον άγριον ήλιο*»: διαπιστώνουμε τη συμμετοχή του φυσικού στοιχείου στον τραγικό θάνατο του 17χρονου παιδιού που υποδηλώνει ότι λαμβάνει χώρα ένα κοσμοϊστορικό γεγονός: η διασάλευσης της ηθικής τάξης
- ✓ «*Δεκαεπτά χρόνια μοναχά με τα 'ζησες παιδί μου*»: ο επιγραμματικός αυτός στίχος συμπυκνώνει όλη την τραγική ένταση της σκηνής και συνοψίζει το μοιρολόι της μάνας: χάνει το παιδί της που έζησε μόλις δεκαεπτά χρόνια χωρίς να το χαρεί η ίδια και χωρίς να χαρεί εκείνο τις χαρές της ζωής, τις ηδονές που του επεφύλασσε «*το εφηβικόν ωραία καμωμένο σώμα*»

- ✓ «Και όταν το ανέβασαν ... καμωμένο σώμα»: οι στίχοι αυτοί μας παρέχουν τη δυνατότητα με το έντονο δραματικό σκηνικό που στήνουν:
- α βιώσουμε την αποκορύφωση της αγωνίας του παιδιού: «με τους σπασμούς της μαύρης του αγωνίας»
- α συνειδητοποιήσουν τη διαμαρτυρία του ποιητή για τον άδικο απαγχονισμό με την επανάληψη της ηλικίας και της αθωότητας του παιδιού: «το δεκαεφτά χρονώ αθώο παιδί»
- α αισθανθούμε το συγκλονισμό «ελεεινά» για την ύβρη που συνίσταται στην άνομη αφαίρεσης μιας νεαρής αθώας ζωής από ένα εφηβικόν ωραία καμωμένο σώμα.
- ✓ «το εφηβικόν ωραία καμωμένο σώμα»: «Με τη λάμψη του (αυτού του στίχου) ο ποιητής πετυχαίνει το ρίγος της μεγάλης ποίησης, με την απότομη εναλλαγή του φρικτού και ωραίου» (Τσίρκας, 1971, σ.82)
- ✓ «η μάνα η μάρτυσσα κυλιόντανε στα χώματα»: η αποτρόπαιη πράξη του απαγχονισμού του νεαρού φελάχου, όπως της επέβαλε μια ψεύτικη ανθρώπινη δικαιοσύνη, σπρώχνει τη μάνα στο έσχατο σκαλί της απόγνωσης, μπροστά στην οποία αδυνατεί να συνειδητοποιήσει την οντολογική της υπόσταση· απόδειξη, το μπέρδεμα του χρόνου στο σαλεμένο μυαλό της: *δε σέρνεται, δε χτυπιέται* –ενέργειες που προϋποθέτουν βούληση – αλλά *«κυλιέται στα χώματα»* και παραλογίζεται: *«Δεκαεφτά μέρες μοναχά»*, *μοιρολογούσε / δεκαεφτά μέρες μοναχά σε χάρηκα παιδί μου*: κορύφωση της οδύνης της «μάρτυσσας» μάνας
- ✓ ο Τσίρκας διακρίνει στο ποίημα αυτό επιδράσεις από τα μοιρολόγια των δημοτικών μας τραγουδιών, ανακαλώντας και μια σχετική δήλωση του Καβάφη: *«Από όλη τη δημοτική ποίηση τα μοιρολόγια μ'εγκλύουν πιότερο. Στη συγκίνησή των αφήνομαι, κι η υπερβολή του θρήνου των είναι όπως τη ζητεί η ψυχή μου. Στον θάνατον εμπρός τέτοιον καημό θέλω»*. Τα στοιχεία αυτά που δανείζεται ο Καβάφης από τα δημοτικά τραγούδια (το δραματικό στοιχείο, τη συναισθηματική φόρτιση, την υπερβολή) κατά τον ίδιο μελετητή, δίνουν στο συγκεκριμένο γεγονός *«μια πανανθρώπινη καθολικότητα»*

ΠΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

πιστία» Κ.Π.Καβάφη

ιστόβουλος» Κ.Π.Καβάφη

- ?
- ?
- ?
- Σε ποιους στίχους κορυφώνεται η αγωνία και η οδύνη της μάνας και γιατί;
- Γιατί ο απαγχονισμός του νεαρού φελάχου είναι ένα τραγικό γεγονός; Πώς αποδίδει ο ποιητής την τραγικότητα αυτή;
- Άσκηση 3, σχολικού βιβλίου

Μακρυγιάννης
Απομνημονεύματα

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΣΤΟΧΟΙ:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές το λογοτεχνικό είδος των Απομνημονευμάτων
- Να γνωρίσουν τον προβληματισμό ενός γνήσιου επαναστάτη και ήρωα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ✓ **Απομνημονεύματα**: η από μνήμης γραπτή έκθεση ή αφήγηση γεγονότων, που ο συγγραφέας τους τα έζησε από πολύ κοντά, ως αυτόπτης μάρτυρας, ή πήρε κι ο ίδιος μέρος σ' αυτά. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα απομνημονεύματα αναφέρονται σε σημαντικά πολιτικά ή στρατιωτικά γεγονότα και πρόσωπα. Φυσικά, αφού είναι γραμμένα από άνθρωπο που έζησε τα συγκεκριμένα γεγονότα, έχουν ένα χαρακτήρα και ένα **ύφος καθαρά προσωπικό και υποκειμενικό**. Για το λόγο αυτό, παρ' όλο που συγγενεύουν με την ιστορία, δεν μπορούν να θεωρηθούν ιστορικά κείμενα· έχουν όμως αναμφισβήτητη **ιστορική αξία** και πολύ συχνά χρησιμοποιούνται ως ιστορική πηγή, αν και με πολλές επιφυλάξεις. Τα απομνημονεύματα ενδιαφέρουν και το μελετητή της λογοτεχνίας, όταν έχουν να παρουσιάσουν κάποια ιδιαίτερη λογοτεχνική και αισθητική αξία. Ειδικά σε ό,τι αφορά τη νεοελληνική λογοτεχνία, τα απομνημονεύματα συνδέονται κυρίως με τους αγωνιστές και την Επανάσταση του 1821. Από την περίοδο αυτή, τα κείμενα που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον τόσο από ιστορικής όσο και από λογοτεχνικής πλευράς είναι: α) Τα Στρατιωτικά Ενθυμήματα του Κασομούλη, β) τα Απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη, γ) η Διήγησις Συμβάντων της ελληνικής φυλής του Θ.Κολοκοτρώνη
- ✓ Ο στρατηγός Μακρυγιάννης άρχισε να γράφει τα Απομνημονεύματά του στο Άργος το 1829. Ο πόλεμος είχε τελειώσει κι ο Καποδίστριας τον είχε ονομάσει Γενικό Αρχηγό της Εκτελεστικής Δυνάμεως της Πελοποννήσου και της Σπάρτης. Σύμφωνα με

την προσωπική του μαρτυρία: «Και για να μην τρέχω εις τους καφενέδες και σε άλλα τοιούτα και δεν τα συνηθώ (ήξερα λίγον γράψιμο, ότι δεν είχα πάει εις δάσκαλον από τα αίτια όπου θα ξηγηθώ, μην έχοντας τους τρόπους) περικαλούσα τον ένα φίλον και τον άλλον και μ' έμαθαν κάτι περισσότερον εδώ εις Αργος, όπου κάθουμαι άνεργος, αφού λοιπόν καταγίνηκα ένα δύο μήνες να μάθω ετούτα τα γράμματα όπου βλέπετε, εφαντάστηκα να γράψω τον βίον μου»

- ✓ Τα Απομνημονεύματα παρουσιάζονται σαν **αυτοβιογραφία** και **χρονικό** μιας ιστορικής περιόδου ταυτόχρονα όμως και σαν **προσωπική εξομολόγηση** ενός ανθρώπου που θέλει να αποκαλύψει τα όραματά, τις αμφιβολίες, την πίκρα και την οργή του και παράλληλα που θέλει να διδάξει πώς πρέπει να ζουν οι άνθρωποι και τα έθνη. Κύριο μέλημα του στρατηγού είναι η Ελλάδα- αυτήν υπηρετεί, αυτή θέλει να βοηθήσει να συγκροτηθεί σε κράτος ευνομούμενο, όπου θα βασιλεύει η **δικαιοσύνη**. Αυτή είναι η λέξη – κλειδί στο Μακρυγιάννη- με την επίκλησή της αρχίζει, με το όραμά της ολοκληρώνει το χρονικό του.
- ✓ Ο λόγος του Μακρυγιάννη είναι, όπως γράφει ο Λίνος Πολίτης, «ολότελα λαϊκός, δίχως ίχνος λόγιας επιδρασης, με τη ζωντάνια της προφορικής ομιλίας και με τη θέρμη ενός ανθρώπου, που δεν είναι μονάχα αυτόπτης αλλά και πρωταγωνιστής των γεγονότων που ιστορεί.»

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ✓ Στην Εισαγωγή του στα Απομνημονεύματα ο Μακρυγιάννης προβάλλει τα ακόλουθα σημεία ως **βασικές αρχές** του αυτοβιογραφικού του εγχειρήματος:

Α. Την αντιφατική θέση του **αγράμματος συγγραφέα**, για την οποία απολογείται στον αναγνώστη, αλλά εμμέσως την προβάλλει και ως τεκμήριο αξιοπιστίας. Φέρνοντας το συγγραφικό του εαυτό σε αντίθεση με τους «μεγάλους άντρες και σοφούς της κοινωνίας» - η ικανότητα των οποίων να γράφουν περίτεχνα τους επιτρέπει να γοητεύουν αλλά συγχρόνως και να απατούν τον αναγνώστη – ο Μακρυγιάννης απολογείται για το μαθησιακό του έλλειμμα «Αφού όμως έλαβα και εγώ ως άνθρωπος αυτήνη την αδυναμίαν, σας ζητώ συγγνώμη εις το βάρος όπου θα σας δώσω» και υποστηρίζει τη δήλωσή του: «Εγώ την αλήθεια θα την ειπώ γυμνή».

Β. Η **τιμιότητα της διαγωγής και της κοινωνικής συμπεριφοράς**, όπως αυτή μαρτυρείται από τα τεκμήρια που το ίδιο το έργο ενσωματώνει και μεταφέρει στον αναγνώστη, προτείνεται επίσης ως τεκμήριο αξιοπιστίας «και αν τιμίως φέρθηκα, βάλετε βάση και εις τα γραφόμενά μου»

Γ. Στην κατάληξη του κειμένου ο Μακρυγιάννης επικαλείται τα ιδεώδη του πατριωτισμού, της αλληλεγγύης και της συλλογικότητας: «Η πατρίδα του κάθε ανθρώπου και η θρησκεία είναι το παν και πρέπει να θυσιάζει και πατριωτισμόν και να ζει αυτός και οι συγγενείς του ως τίμιοι άνθρωποι εις την κοινωνία», «και όταν είναι ο καθείς αδύνατος εις ένα πράμα και μόνος του δεν μπορεί να πάρει το βάρος και παίρνει και τους άλλους και βοηθούν, τότε να μη φαντάζεται να λέγει ο αίτιος εγώ να λέγει εμείς. Ότι βάνανε όλοι τις πλάτες, όχι ένας.». Αμέσως όμως μετά καταγγέλλει έναν απρισοδιόριστο αριθμό αγωνιστών (από τους οποίους κατονομάζει τον Κολοκοτρώνη, τον Γκούρα, το Μαμούρη, τον Κριτζώτη κ.α.) ως διεφθαρμένους που πλούτισαν από τον Αγώνα «έγινε ο Κολοκοτρώνης και οι άλλοι συγγενείς και φίλοι πλούσιοι από γες, εργαστήρια, μύλους, σπίτια, σταφίδες και άλλα πλούτη των Τούρκων» και εκμεταλλεύονται το νεοσύστατο κράτος αρπάζοντας περισσότερα και επιθυμώντας να εξαργυρώσουν την προσφορά τους στην Επανάσταση «Μιλούνια ακόμα διά τις μεγάλες δούλεψες». Ο μόνος αγωνιστής που φαίνεται να εξαίρει ο Μακρυγιάννης από τον κανόνα της διαφθοράς και της εξαχρείωσης είναι ο εαυτός του.

Δ. Βάσει της τελευταίας παρατήρησης τα Απομνημονεύματα προτείνονται ως αποτελεσματική μέθοδος για οριστικό ξεκαθάρισμα εκκρεμοτήτων και λογαριασμών, ένα πεδίο εμφύλιας διαμάχης, στο οποίο πρόκειται να διασταυρωθούν συκοφαντίες και προσωπικές εκδοχές της αλήθειας γυρεύοντας την απόλυτη κυριαρχία. Έτσι, ο Μακρυγιάννης καταλήγει προκαλώντας τον αντίπαλο: «Ας γράψει άλλος δια μένα ό,τι γνωρίζει».

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Με ποιους τρόπους προσπαθεί ο Μακρυγιάννης να κερδίσει την εμπιστοσύνη του αναγνώστη του;
2. «Ότι κρικέλα δεν έχει η γης να την πάρει κανείς εις την πλάτη του»: Πώς καταλαβαίνετε αυτή τη φράση του Μακρυγιάννη;
3. Τα Απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη αρχίζουν με την αναφορά του χρόνου σύνθεσης του έργου. Τι εξυπηρετεί αυτό;

[Η απάντηση στο Δεριγνύ]

- ✓ Το περιστατικό διαδραματίστηκε στους Μύλους της Λέρνης το 1825 λίγο πριν από τη μάχη εναντίον του Ιμπραήμ που βάδιζε εναντίον του Ναυπλίου.
- ✓ «Αυτές οι θέσεις είναι αδύνατες· Τι πόλεμον θα κάμετε με τον Μπραΐμη αυτού;»: Ο Γάλλος φιλέλληνας Δ
- ✓ εριγνύ βασισμένος στην στρατιωτική πείρα του και στην κοινή λογική θεωρεί αδιανόητη την πρόθεση των Ελλήνων να αντιπάρουν τις ολιγάριθμες στρατιωτικές τους δυνάμεις στον πολυάριθμο στρατό του Ιμπραήμ.
- ✓ «Του λέγω κερδαίνουν»: με αφορμή το σχόλιο του Δεριγνύ ο Μακρυγιάννης δράττεται της ευκαιρίας, για να διακηρύξει την αισιοδοξία και την ακλόνητη πίστη των Ελλήνων ότι θα μπορέσουν να νικήσουν με τα λιγοστά τους μέσα τους Τούρκους δυνάστες. Η επιχειρηματολογία του στρατηγού δε στηρίζεται σε αντικειμενικά δεδομένα αλλά στους βασικούς άξονες της επαναστατικής ιδεολογίας:
- η θεία βούληση «όμως είναι δυνατός ο Θεός οπού μας προστατεύει»
- οι ιστορικοί αγώνες των Ελλήνων ενάντια στα θεία που απειλούσαν την ελευθερία τους «ότι η τύχη μάς έχει τους Έλληνες πάντοτε ολίγους. Ότι αρχή και τέλος, παλαιόθεν και ως τώρα, όλα τα θεία πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούν· τρώνε από μας και μένει και μαγιά»
- ο πόθος για την ελευθερία ακόμη και με τίμημα την ίδια τη ζωή τους «Και οι ολίγοι αποφασίζουν να πεθάνουν· και όταν κάνουν αυτήνη την απόφασιν, λίγες φορές χάνουν και πολλές κερδαίνουν»
- ✓ «Τρε μπιεν»: η αποφασιστικότητα και το πάθος του Έλληνα στρατηγού προκαλούν το σύντομο, επιδοκιμαστικό σχόλιο του Δεριγνύ

* **Παράλληλο κείμενο:** «Θερμοπύλες» Κ.Π.Καβάφη

* Ερώτηση

Πού βασίζεται η αισιοδοξία του Μακρυγιάννη;

[Τα αγάλματα]

- ✓ «φαίνονταν οι φλέβες, τόση εντέλειαν είχαν»: ο Μακρυγιάννης διαθέτει υψηλό καλλιτεχνικό κριτήριο και εκτιμά την ανεγάρδιαστη τελειότητα των αγαλμάτων
- ✓ «γι' αυτά πολεμήσαμε»: στη φράση αυτή συμπυκνώνεται το περιεχόμενο του αποσπάσματος: ο αγώνας των Ελλήνων εμπνεόταν από τη μακραίωνη ελληνική παράδοση και αποσκοπούσε στη διαφύλαξή της, προκειμένου να μπολιάσει με τη ζωοποιό της δύναμη το παρόν και το μέλλον του λαού μας. Βέβαια, στον αντίποδα αυτής της προσπάθειας πάντα βρίσκονται εκείνοι που 'ναι πρόθυμοι να απεμπολήσουν την παράδοσή μας, για να εξυπηρετήσουν ιδιοτελείς σκοπούς, όπως οι στρατιώτες του αποσπάσματός μας: «... τα 'χαν πάρει κάτι στρατιώτες, και στ' Άργος θα τα πουλούσαν των Ευρωπαίων· χίλια τάλαρα γύρευαν»

* Ερώτηση

Τι σημαίνει η φράση «γι' αυτά πολεμήσαμε»;

[Είμαστε εις το εμείς ...]

θέμα: οι λόγοι που ώθησαν το Μακρυγιάννη στη συγγραφή των «Απομνημονευμάτων»

δομή:

- «Κι όσα σημειώνω ... εις το σώμα μου»: γιατί έμαθε ο συγγραφέας γραφή;
- «Κι αφού ο Θεός όλοι μαζί»: ανάγκη διαμόρφωσης συλλογικής συνείδησης
- «Έγραψα της κοινωνίας»: η διδακτική λειτουργία των Απομνημονευμάτων

σχόλια:

- **α' λόγος συγγραφής Απομνημονευμάτων:** «γιατί δεν υποφέρνω να βλέπω το άδικο να πνίγει το δίκιο»: η ανάγκη να καταγγείλει την αδικία που συναντούσε γύρω μετά την απελευθέρωση του ελληνικού κράτους: απαξίωση Ελλήνων αγωνιστών από τις κυβερνήσεις, διώξεις σε βάρος ηρώων, όπως ο Κολοκοτρώνης
- ✓ «ήμουν φτωχός κι έκανα τον υπηρέτη»: η άσχημη οικονομική κατάσταση δεν του επέτρεψε να μάθει γράμματα σε μικρότερη ηλικία
- ✓ «αζιώσε κι εμένα να δουλέψω κατά δύναμη λιγότερο από το χειρότερον πατριώτη μου Έλληνα»: με μετριοπάθεια και σεμνότητα αναφέρεται στην προσωπική του συμβολή στη νεκρανάσταση της πατρίδας του
- ✓ «γράφουν τυπογράφοι ντόπιοι και ξένοι διαβασμένοι για την Ελλάδα – ένα πράγμα μόνο με παρακίνησε κι εμένα να γράψω»: ασημαντή κρίνει το δικό του συγγραφικό πόνημα εν συγκρίσει με τα έργα των Ελλήνων και ξένων διανοούμενων που αποτύπωσαν στα γραπτά τους την Επανάσταση του 1821.
- **β' λόγος συγγραφής Απομνημονευμάτων:** «Είμαστε εις το «εμείς» και όχι εις το «εγώ»: για την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον Τούρκο δυνάστη δούλεψαν όλοι μαζί ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης ή μόρφωσης, άρα απαιτείται σύμπνοια και συλλογικός αγώνας, για να μπορέσουν όλοι να ζήσουν αρμονικά στην Ελλάδα. Στο σημείο αυτό το ύφος του αποσπάσματος γίνεται καθαρά διδακτικό. Ο αδικημένος αγωνιστής συμβουλεύει τους Έλληνες να παραμερίσουν τις έριδες τους, για να ζήσουν μονοιασμένοι σε ένα δίκαιο κράτος, που ξέρει να εκτιμά την προσφορά των αγωνιστών του.
- ✓ «Και εις το εξής να μάθομεν γνώση»: ανάγκη παιδείας για την προκοπή ενός κράτους
- **γ' λόγος συγγραφής Απομνημονευμάτων:** «να ιδούνε όλοι οι Έλληνες ν' αγωνίζονται δια την πατρίδα τους.... κοινωνίας»: ο αγώνας και η θυσία του Μακρυγιάννη και των άλλων επαναστατών του 1821 θα εμπνεύσουν τις μελλοντικές γενιές, ώστε με φιλοτιμία να εργαστούν για το καλό του τόπου τους

* ερώτηση

Τι σημαίνει η φράση «είμαστε εις το εμείς και όχι εις το εγώ»; Να την εξηγήσετε αξιοποιώντας προσωπικές σας εμπειρίες

Μακρυγιάννης

Ότι αρχή και τέλος, παλαιόθεν και ως τώρα, όλα τα θερία πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε· τρώνε από 'μάς και μένει και μαγιά. Και οι ολίγοι αποφασίζουν να πεθάνουν· κι' όταν κάνουν αυτείνη την απόφασιν, λίγες φορές χάνουν και πολλές κερδαίνουν. Η θέση οπου είμαστε σήμερα εδώ είναι τοιούτη· και θα ιδούμεν την τύχη μας οι αδύνατοι με τους δυνατούς. *Απομνημονεύματα, Α', η'. Αρχείον του Στρατηγού Ιωάννου Μακρυγιάννη, Β'. Αθήναι, 1907. 170-171.*

Το θερίον είπαν θερίον κι ο άνθρωπος είναι χερότερος.
“ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ”

Η τύχη μας έχει τους Έλληνες πάντοτε ολίγους.
“ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ”

Η αγαθότη του Θεού είναι άβυσσος της θαλάσσης, τους μωρούς κάνει σοφούς, τους σοφούς μωρούς, τους αντρείους δειλούς, τους δειλούς αντρείους, διά να δοξάζεται ο πλάστης του παντός.
“ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ”

Τούτη την πατρίδα την έχομεν όλοι μαζί, και σοφοί κι αμαθείς, και πλούσιοι και φτωχοί, και πολιτικοί και στρατιωτικοί, και οι πλέον μικρότεροι άνθρωποι. Όσοι αγωνιστήκαμεν, αναλόγως ο καθείς, έχομεν να ζήσομεν εδώ. Το λοιπόν δουλέψαμεν όλοι μαζί να τη φυλάμε κι όλοι μαζί, και να μη λέγει ούτε ο δυνατός “εγώ”, ούτε ο αδύνατος. Ξέρετε πότε να λέγει ο καθείς “εγώ”; όταν αγωνιστεί μόνος του και φκιάσει ή χαλάσει, να λέγει “εγώ”. Όταν όμως αγωνίζονται πολλοί και φκιάνουν, τότε να λέμε “εμείς”. Είμαστε στο “εμείς” κι όχι στο “εγώ”.
“ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ”

Είχα δυο αγάλματα περίφημα, μια γυναίκα κι' ένα βασιλόπουλο ατόφια – φαίνονταν οι φλέβες· τόση εντέλειαν είχαν. Όταν χάλασαν τον Πόρον, τα 'χαν πάρη κάτι στρατιώτες και εις τ' Άργος θα τα πουλούσαν κάτι Ευρωπαίων· χίλια τάλλαρα γύρευαν. Άντεσε κ' εγώ εκεί, πέραγα· πήρα τους στρατιώτες, τους μίλησα· «Αυτά και δέκα χιλιάδες τάλλαρα να σας δώσουνε, να μην το καταδεχτήτε να βγουν από την πατρίδα μας. Δι' αυτά πολεμήσαμεν». (Βγάζω και τους δίνω τρακόσια πενήντα τάλλαρα.)· κι' όταν φιλιωθούμεν με τον Κυβερνήτη, (ότι τραγώμαστε), τα δίνω και σας δίνει ό,τι του ζητήσετε διά να μείνουν εις την πατρίδα απάνου». Και τα 'χα κρυμμένα. Τότε με την αναφορά μου τα πρόσφερα του Βασιλέως να χρησιμέψουν διά την πατρίδα.

“ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ” τόμος Β΄

(αντιγραφή από το [ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ](#))

Ο Γιώργος Θεοτοκάς περιγράφει τη θαυμαστή ιστορία της εύρεσης των Απομνημονευμάτων του Στρατηγού Μακρυγιάννη: Η οικογένεια Μακρυγιάννη δεν ήξερε την ύπαρξη των Απομνημονευμάτων. Ο Βλαχογιάννης, οδηγούμενος από κάποια πληροφορία που είχε βρει σε κάποιο παλιό βιβλίο ή χειρόγραφο (δε θυμάται πια) αποτάθηκε στο συνταγματάρχη Κίτσο Μακρυγιάννη, γιο του Στρατηγού, και τον παρακίνησε να ψάξει. Σε καμιά δεκαπενταριά μέρες ο Κίτσος τον ειδοποίησε πως είχε βρει ένα χειρόγραφο, χωμένο σ' ένα τενεκέ παραριγμένο σε μια απόμερη γωνιά του σπιτιού. Το χειρόγραφο ήτανε μουχλιασμένο από την υγρασία, μα δεν είχε ακόμα αποσυντεθεί. Υπό τις συνθήκες αυτές είναι θαύμα πως διατηρήθηκε απάνω από πενήντα χρόνια.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ “ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ” Εκδόσεις ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

Ο Γιώργος Σεφέρης σχολιάζει το γράψιμο του Μακρυγιάννη: Το γράψιμό του είναι, σχεδόν ολότελα, μια δική του εφεύρεση. “Γράψιμο απελέκητο” το ονομάζει. Δεκαεφτά μήνες έβαλε ο Βλαχογιάννης για να το ξεδιαλύνει, να το αποκρυπτογραφήσει θα έπρεπε να πούμε, και να το αντιγράψει. Όταν αντικρίσει κανείς μια σελίδα του πυκνού χειρογράφου καταλαβαίνει αμέσως το γιατί. Φωνητική αποτύπωση της ρουμελιώτικης προφοράς με ιδιότροπα συμπλέγματα γραμμάτων, που μοιάζουν ένα ατέλειωτο αραβούργημα. Πουθενά διακοπή, παράγραφος ή στίξη. Κάποτε μόνο μια κάθετη γραμμή δείχνει ένα σταμάτημα. Το κατεβατό μοιάζει σαν κάτι παλιούς τοίχους, που, κοιτάζοντάς τους, θαρρείς πως συλλαβίζεις την κάθε κίνηση του χτίστη που συναρμολόγησε την αμέσως επόμενη πέτρα με την προηγούμενη, την αμέσως επόμενη προσπάθεια με την προηγούμενη, αποτυπώνοντας πάνω στην τελειωμένη οικοδομή τις περιπέτειες μιας αδιάσπαστης ανθρώπινης ενέργειας -αυτό το πράγμα που μας συγκινεί και λέγεται ύφος ή ρυθμός. Στο γράψιμο του Μακρυγιάννη, που είναι αδιάβαστο για τον απροειδοποίητο αναγνώστη, συλλαβίζεις, πολύ περισσότερο από τις λέξεις, την επίμονη βούληση του συγγραφέα να ζωγραφίσει στο χαρτί τον εαυτό του.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ “ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝΑΣ – Ο ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ”

Δ. ΣΟΛΩΜΟΣ

Από τους Ελεύθερους Πολιορκημένους

Σχεδιάσμα Β, απόσπασμα 1.

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

- εισαγωγή στην Επτανησιακή Σχολή
- ακρόαση μελοποιημένων αποσπασμάτων από τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους»

ΜΕΘΟΔΟΣ: ερμηνευτική

ΣΤΟΧΟΙ:

- ✓ Να γνωρίσουν και να απολαύσουν ένα από τα κορυφαία έργα του Σολωμού και της νεοελληνικής ποίησης εν γένει
- ✓ Να ανασυνθέσουν τις εικόνες με τις οποίες ο ποιητής μας δίνει την πείνα που δοκιμάζει τους Πολιορκημένους
- ✓ Να συγκρίνουν τον τρόπο με τον οποίο αποδίδεται το ίδιο θέμα στο Α΄ και Β΄ Σχεδιάσμα των «Ελεύθερων Πολιορκημένων»

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ»

εισαγωγή

- ✓ **Ερμηνεία τίτλου:** πολιορκημένοι μεν από τους Τούρκους και από την ανυπέρβλητη ομορφιά της ανοιξιάτικης φύσης αλλά ελεύθεροι στην ψυχή και αποφασισμένοι να αντισταθούν με σθένος ενάντια στους υπονομευτές της ελευθερίας και αξιοπρέπειάς τους
- ✓ **Η αρχή της μεγάλης περιόδου** του Σολωμού σημειώνεται με τον «Κρητικό». Ακολουθούν οι «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», το ποίημα που θα συντροφέψει ή, μάλλον, θα καταδυναστεύσει τον Σολωμό στα χρόνια της ωριμότητάς του και με το οποίο θέλησε να μετουσιώσει λυρικά το μεγάλο γεγονός της πολιορκίας και της εξόδου του Μεσολογγίου.
- ✓ **Αφετηρία της ποιητικής έμπνευσης:** η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου από τους Τούρκους (Μάιος 1825-Απρίλιος 1826). Όταν τελείωσαν τα τρόφιμα και τα πολεμοφόδια, οι στρατιώτες επιχείρησαν Έξοδο με τα γυναικόπαιδα να ακολουθούν, ενώ οι υπόλοιποι άνδρες έμειναν στην πόλη, για να την υπερασπιστούν
- ✓ Στην υπέρτατη θυσία του Μεσολογγίου, σαν σε αδιάβλητο **σύμβολο** του αγώνα ολόκληρου του λαού, ο Σολωμός θα προβάλλει όλα του τα ηθικά ιδεώδη. Γύρω από το θέμα αυτό βλέπει να συγκεντρώνονται ό,τι αποκαλεί «**Grandi Sostanze**» («Μεγάλες Ουσίες»)
- ✓ **Πρόθεση του ποιητή:** να δώσει ποιητική υπόσταση στην **Ιδέα** (πίστη και πατρίδα)
- ✓ **Σταθερό μοτίβο σολωμικής ποίησης:** αντιπαράθεση μεγαλείου μικρών ως προς τη μικρότητα των μεγάλων
- ✓ Ύστερα από μια ατελή πρώτη προσπάθεια (**Σχεδιάσμα Α΄: συνθεμένο εις είδος προφητικού θρήνου εις το πέσιμο του Μεσολογγίου**"), για δέκα ολόκληρα χρόνια (1834-1844) δουλεύει αποκλειστικά το **Β΄ Σχεδιάσμα** επιμένοντας στην επεξεργασία μεμονωμένων, καθαρά λυρικών επεισοδίων («αποσπασμάτων 61 συνολικά») και χρησιμοποιώντας τα ομοιοκατάληκτα δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα του «Ερωτόκριτου» που τους δίνει τώρα καινούριο βάθος και μουσικότητα. Στο Β΄ Σχεδιάσμα είναι σαφής η πρόθεση του ποιητή να συνδυάσει το λυρικό με το δραματικό και το αφηγηματικό στοιχείο («είδος μιχτό, αλλά νόμιμο»). Με το **Γ΄ Σχεδιάσμα** (1844 και ύστερα) αρχίζει νέα φάση στην ποιητική του δημιουργία. Εγκαταλείπει την ομοιοκαταληξία και ο στίχος του γίνεται περισσότερο άνετος. Από το **Γ΄ Σχεδιάσμα** έχουν σωθεί πέντε αποσπάσματα, 49 μόλις στίχοι, που ωστόσο επιβεβαιώνουν το επιβλητικό ύφος και τα οράματα στα οποία ο Σολωμός οδήγησε την ποίηση του αιώνα του. Το τρίπτυχο των μεγάλων έργων συμπληρώνει «Ο πόρφυρας».
- ✓ **Οι δυνάμεις** που ενεργούν μέσα στην τριλογία των ώριμων σολωμικών έργων είναι δύο ειδών: **στοιχεία αρνητικά**, που αντιπροσωπεύουν την άλογη βία μέσα στη φύση και **στοιχεία θετικά**, η ίδια φύση ως αρχέτυπο του κάλλους και του αγαθού. Ανάμεσα στα δύο σαφώς σημαντικότερο είναι το δεύτερο.
- ✓ Η φύση ως «αντίμαχη δύναμη» πολεμά τον άνθρωπο με δύο τρόπους που ο ένας είναι συνάρτηση του άλλου:

Α) παραλύει την αντίσταση ή την προσπάθειά του ενάντια σε φυσικά εμπόδια κυριεύοντας την ύπαρξή του με τη μαγική ακτινοβολία των αξιών των οποίων είναι φορέας

Β) την ηθική θέληση του ανθρώπου που παλεύει έναν αγώνα χαμένο έρχεται να διαβρώσει το ακαταμάχητο κάλεσμα για ζωή και επίγεια ευδαιμονία που ακτινοβολεί η φύση. Το κάλεσμα αυτό συγκλονίζει την ψυχή των «Ελεύθερων πολιορκημένων», μορφών ολοκληρωμένων και μεστών από φυσικά αισθήματα, αλλά και ηθικά ελεύθερων που δεν αφήνουν το κάλεσμα αυτό να υπονομεύσει τον ηρωικό τους αγώνα για τις «Μεγάλες Ουσίες».

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ:

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Β΄ - απόσπασμα 1

- ✓ **Θέμα:** η δοκιμασία της πείνας
- ✓ Στο απόσπασμα αυτό ο ποιητής αναπλάθει ένα θέμα που πρωτοπαρουσίασε στο Σχεδιάσμα Α΄ - απόσπασμα 2:

Παράμερα στέκει
ο άντρας και κλαίει·
αργά το τουφέκι
σηκώνει και λέει·
«Σε τούτο το χέρι
τι κάνεις εσύ;
Ο εχθρός μου το ξέρει
πως μου είσαι βαρύ».

Της μάνας ω λαύρα!
τα τέκνα τριγύρου
φθαρμένα και μαύρα
σαν ίσκιους ονείρου·
λαλεί το πουλάκι
στού πόνου τη γη
και βρίσκει σπυράκι
και μάνα φθονεί.

- ✓ «**Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει**»: Το **σκηνικό του δράματος**: ο κάμπος του Μεσολογγίου, στον οποίον επικρατεί απόλυτη σιωπή "**Άκρα του τάφου σιωπή**". Η νεκρική αυτή σιγή ενδέχεται να είναι και

το προμήνυμα της σφαγής των Μεσολογγιτών κατά την ηρωική τους έξοδο. Προσέχουμε την εκπληκτική νοηματική πυκνότητα και εκφραστική λιτότητα του άψογου αυτού στίχου. Η απόλυτη σιωπή αισθητοποιείται με λέξεις προσεχτικά επιλεγμένες: «*άκρα*», «*του τάφου*», «*βασιλεύει*» που υποβάλλουν τη διαρκή παρουσία του θανάτου στο πολιορκημένο Μεσολόγγι. Την υποβλητικότητα της εικόνας επιτείνουν το **υπερβατό** «*Άκρα του τάφου σιωπή*» και η **προσωποποίηση (και μεταφορά)** «*βασιλεύει*».

- ✓ «*λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί, κι η μάνα το ζηλεύει.*»: σε αντίθεση με την απόλυτη ακινησία και σιωπή του α'στίχου στο β'στίχο έχουμε αφενός τη ζωντανή κίνηση ενός πουλιού που κελαηδεί και βρίσκει τροφή αφετέρου την αντίδραση της μάνας στη δράση του πουλιού «*ζηλεύει*». Ελεύθερο λοιπόν και ξέγνοιαστο ένα πουλί εξασφαλίζει την τροφή του προκαλώντας τη ζήλια μιας μάνας, την οποία η πείνα έχει αλλοτριώσει από την ιδιότητα της τροφού.
- ✓ «*τα μάτια η πείνα εμαύρισε*»: Οι μαύροι κύκλοι κάτω από τα μάτια της μάνας μαρτυρούν την πείνα, την εξάντλησή της και γενικά την τραγική της θέση.
- ✓ «*στα μάτια η μάνα μνέει*»: Η πείνα μαύρισε τα μάτια τα οποία αποτελούν το πολυτιμότερο αγαθό του ανθρώπου, αφού ένας από τους βαρύτερους όρκους αναφέρεται σε αυτά "*στα μάτια η μάνα μνέει*".
- ✓ «*στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει*»: ο Σουλιώτης, ο ηρωικός υπερασπιστής του Μεσολογγίου στέκει παράμερα, στο περιθώριο του αγώνα, απελπισμένος και ντροπιασμένος, αφού λόγω της πείνας δεν μπορεί να σηκώσει το τουφέκι του -> η πείνα αλλοτριώνει και το Σουλιώτη από τη βασική του ιδιότητα εκείνη του πολεμιστή
- ✓ «*όπου συ μου 'γινες βαρύ κι ο Αγαρηνός το ξέρει*»: Η απελπισία του Σουλιώτη κορυφώνεται στο τελευταίο στίχο· το χειρότερο μαρτύριο δεν είναι η πείνα που δοκιμάζει σκληρά τους πολεμιστές αλλά το ότι ο εχθρός γνωρίζει πόσο αδύναμοι και τρωτοί είναι τώρα οι ηρωικοί υπερασπιστές του Μεσολογγίου.

Άσκηση 2, 3 ΣΕΛ. 62

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ» Δ.ΣΟΛΩΜΟΥ

Άκρα σιωπή στον κάμπο

λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί, κι η μάνα το

Τα μάτια η πείνα εμαύρισε· στα η μάνα μνέει·

στέκει ο Σουλιώτης ο καλός καί κλαίει:

«Έρμο τουφέκι, τι σ' έχω γω στο χέρι;

οπού συ μού 'γινες κι ο Αγαρηνός το».

Ο Απρίλης με τον Έρωτακαί γελούνε,
κι όσ' άνθια βγαίνουν και τόσ' άρματα σε κλειούνε.

.....
Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο.....,
και μες στη θάλασσα βαθιά πάλι,
π' ολονυχτίς εσύσμιξε με τ' ουρανού τα κάλλη.
Και μες στις λίμνης τα νερά, όπ' μ' ασπούδα,
έπαιξε με τον ίσκιο της πεταλούδα,
που τον ύπνο της μεσα στον κρίνο·
το σκουληκάκι βρίσκεται σ' ώρα κι εκείνο.
Μάγεμα η φύσις κι στην ομορφιά και
η μαύρη πέτρα καί το ξερό χορτάρι.
Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες κρένει:
«Όποιος σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει».

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Β' - απόσπασμα 2

- ✓ **Θέμα:** η ζωή την Άνοιξη "που ανασταίνεται με όλες της τες χάρες" πολιορκεί την ψυχή των Μεσολογγιτών και τους προκαλεί να απολαύσουν τις ομορφιές της ζωής και να "ξαστοχήσουν" το Χρέος τους απέναντι στην Πατρίδα και την ελευθερία
- ✓ **1ος:** ο Απρίλης, η ομορφιά της φύσης που αναγεννάται, και ο Έρωτας, η ομορφιά της ψυχής που μεταρσιώνεται χορεύουν και γελούνε μες στο τραγικό σκηνικό της πολιορκημένης πόλης λες, για να ξορκίσουν το θάνατο και να παρασύρουν στο χορό της ζωής τους αγωνιστές
- ✓ **2ος:** αντιπαρατίθεται η ομορφιά της φύσης στον ασφυκτικό κλοιό της πολιορκίας, στον πόνο, στον κίνδυνο και στο θάνατο
- ✓ **3ος - 11ος:** εικόνες που εκφράζουν την ομορφιά της ανοιξιάτικης φύσης:
 - ένα κοπάδι λευκά πρόβατα που καθρεπτίζεται στη γαλήνια επιφάνεια της θάλασσας και έτσι το είδωλό του ενώνεται με τις ομορφιές του ουρανού, που και εκείνες αντανακλώνται στη θάλασσα: εικόνα ποιητικού κατοπτρισμού
 - μια πεταλούδα καθρεπτίζεται στη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου, αφού πρώτα έχει απολαύσει τον ύπνο της μες στο άγριο κρίνο
 - ένα σκουλήκι σε στιγμές χαράς και ευτυχίας
 - ακόμη και η μαύρη πέτρα και το ξερό χορτάρι λουσμένα στην ομορφιά του ανοιξιάτικου τοπίου φαίνονται όμορφα και ολόχρυσα

- ✓ οι εικόνες του ποιητή αγκαλιάζουν τη γη, τον ουρανό, τη θάλασσα και το σύνολο των έμψυχων και άψυχων της φύσης. Οι εικόνες αυτές δίνονται με φθίνουσα κλιμάκωση
- ✓ **12ος:** όλα τα στοιχεία της φύσης συμμετέχουν σε αυτό το πανηγύρι ομορφιάς και εκδηλώνουν τη ζωντάνια τους με τρόπο πληθωρικό, χειμαρρώδη, εκρηκτικό
- ✓ **13ος:** είναι τέτοια η ομορφιά της φύσης την Άνοιξη (σήμερα), ώστε, όποιος την αψηφάει και επιλέγει προσηλωμένος στο Χρέος να πεθάνει, είναι σαν να πεθαίνει χίλιες φορές
- ✓ **14ος:** μπροστά στο μεγαλείο της φύσης, τρέμ' η ψυχή, κλονίζεται η πίστη της στα ιδανικά της Πατρίδας και της Πίστης και αρχίζει να λησμονάει (να ξαστοχά) τον εαυτό της, το Χρέος της δηλαδή να υπερασπιστεί την ελευθερία και αξιοπρέπειά της
- ✓ *"Φτάνοντας στον τελευταίο στίχο αναγκαζόμαστε όντας ακόμη κυριευμένοι από το θαύμα, ν' αναλογιστούμε με συγκίνηση πως οι πολιορκημένοι ήρωες, μολονότι κυκλωμένοι απ' αυτό το συγκλονιστικό κάλεσμα της ζωής, που τους έσπρωχνε να συνθηκολογήσουν για να σωθούν, κατάφεραν να ξεπεράσουν τον ακατανίκητο πειρασμό, προκειμένου να περισώσουν μιαν άλλη αξία υψηλότερη, την ηθική τους ελευθερία" (Ερ.Καψωμένος)*

Γιατί, σύμφωνα με τον ποιητή, «Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει»

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Γ', απόσπασμα 6

Έστησ' ο Έρωτας χορό με τον ξανθόν Απρίλη,
 κι η φύσις ηύρε την καλή και τη γλυκειά της ώρα,
 και μες στη σκιά που φούντωσε και κλει δροσιές και μόσχους
 ανάκουστος κιλαϊδισμός και λιποθυμισμένος.
 Νερά καθάρια καί γλυκά, νερά χαριτωμένα,
 χύνονται μες στην άβυσσο τη μοσχοβολισμένη,
 και παίρνουνε το μόσχο της, κι αφήνουν τη δροσιά τους,
 κι ούλα στον ήλιο δείχνοντας τα πλούτια της πηγής τους,
 τρέχουν εδώ, τρέχουν εκεί, και κάνουν σαν αηδόνια.
 Έξ αναβρύζει κι η ζωή σ' γή, σ' ουρανό, σε κυμα.
 Αλλά στις λίμνης το νερό, π' ακίνητό 'ναι κι άσπρο,
 ακίνητ' όπου κι αν ιδείς, και κάτασπρ' ως τον πάτο,
 με μικρόν ίσκιον άγνωρον έπαιξ' η πεταλούδα,
 που 'χ' ευωδίζει τσ' ύπνους της μεσα στον άγριο κρίνο.
 - «Αλαφροΐσκιωτε καλέ, για πες απόψε τι 'δες;».
 - «Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια!
 Χωρίς ποσώς γης, ουρανός και θάλασσα να πνένε,
 ουδ' όσο καν η μέλισσα κοντά στο λουλουδάκι,
 γύρου σε κάτι ατάραχο π' ασπρίζει μες στη λίμνη,
 μονάχο ανακατώθηκε το στρογγυλό φεγγάρι,
 κι όμορφη βγαίνει κορασιά ντυμένη με το φως του!».

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ» Δ.ΣΟΛΩΜΟΥ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

εισαγωγή

Πώς εξηγείτε τον τίτλο «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»; Ελεύθεροι ως προς τι; Πολιορκημένοι από ποιους; Με ποιον τρόπο η φύση ως «αντίμαχη δύναμη» πολεμά τους πολιορκημένους;

.....

.....

.....

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Β' - απόσπασμα 1

1.Ποιο είναι το σκηνικό του δράματος;

.....

.....

2.Με ποιους τρόπους ο Ποιητής υποβάλλει τη διαρκή παρουσία του θανάτου στο πολιορκημένο Μεσολόγγι;

.....

.....

3.Γιατί η μάνα ζηλεύει το πουλί;

.....

.....

4.Πώς δίνεται η εικόνα της πείνας;

.....

.....

5.Γιατί κλαίει ο Σουλιώτης; Τι είναι εκείνο που τον βασανίζει περισσότερο;

.....

.....

6.Ποιο είναι το κοινό χαρακτηριστικό ανάμεσα στη μάνα και το Σουλιώτη;

.....

.....

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Β΄ - απόσπασμα 2

1.Γιατί ο Απρίλης χορεύει μαζί με τον Έρωτα;

.....

.....

2.Σε ποια σχέση βρίσκεται ο δεύτερος στίχος με τον πρώτο;

.....

.....

3.Με ποιες εικόνες εκφράζεται η ομορφιά της ανοιξιιάτικης φύσης;

.....

.....

.....

.....

4.Πώς καταλαβαίνετε το στίχο: «Όποιος πεθάνει σήμερα, χίλιες φορές πεθαίνει;» Ποια είναι εκείνη η δύναμη που πολλαπλασιάζει το θάνατό του επί χίλια;

.....

.....

.....

.....

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ (1811- 1901)

«Ο κακός μαθητής»

στόχοι

Να γνωρίσουν οι μαθητές το αφηγηματικό είδος των «Χαρακτήρων» μέσα από το σατιρικό κριτικό πνεύμα του Λασκαράτου

Ερμηνευτική προσέγγιση

- ✓ Το έργο του Α.Λασκαράτου «ανήκει πολύ περισσότερο στην ηθολογία παρά στην καθαρά στενά λογοτεχνική δημιουργία» Κ.Θ.Δημαράς
- ✓ Το 1886 εξέδωσε ένα σατιρικό κείμενο με τίτλο *Ιδού ο άνθρωπος*, όπου προτάσσει το δικό του πορτρέτο με τίτλο «Ο φιλόνηκος». «Ο κακός μαθητής» είναι ένας από τους 130 περίπου ανθρώπινους τύπους που περιγράφει ο Λασκαράτος στο έργο του «*Ιδού ο άνθρωπος*» με ύφος απλό και περιγραφικό και με όπλο μια εύστοχη ειρωνεία.
- ✓ Σύμφωνα με το Γ.Αλυσανδράτο, το θέμα της χαρακτηρολογίας απασχόλησε πολύ και για μεγάλο διάστημα το Λασκαράτο. Το ενδιαφέρον του χρονολογείται από το 1854, όταν μαζί με τη γυναίκα του άρχισε να καταγράφει τις σκέψεις του για τη θρησκεία, την οικογένεια, την πολιτική. Γύρω από αυτά τα θέματα περιστρέφονται οι περισσότεροι χαρακτήρες του βιβλίου *Ιδού ο άνθρωπος*
- ✓ Βασικό χαρακτηριστικό των Χαρακτήρων του είναι η τάση του συγγραφέα να καυτηριάζει σύγχρονα κοινωνικά ήθη, να παραθέτει αντιθετικά ζεύγη (ο καλός- ο κακός μαθητής) και να δημιουργεί νόθους χαρακτήρες, χαρακτήρες δηλαδή οι οποίοι προκύπτουν όχι από ψυχολογική παρατήρηση αλλά από επίκτητες κοινωνικές τους ιδιότητες ή μειονεκτήματα (τέχνες, επαγγέλματα, αρρώστιες κ.λ.π)
- ✓ Χαρακτηριστικά κακού μαθητή:
 - φοιτά στο σχολείο από συνήθεια
 - η τάξη είναι γι' αυτόν ένα είδος συνεταιρισμού, όπου συνεταιρίζεται με τους συμμαθητές του ως προς τις αργίες και τις σχολικές γιορτές
 - δεν ανοίγει βιβλίο στις διακοπές και στις αργίες
 - μεταχειρίζεται απάτες, για να περάσει την τάξη
 - δουλεύει κατά την προετοιμασία του για τις εξετάσεις μόνο πάνω στα θέματα που θεωρεί πιθανόν να εξεταστεί ("S.O.S.")
 - ζητάει βοήθεια από τους συμμαθητές του στη διάρκεια των εξετάσεων
 - εξελίσσεται σε έναν αμαθή ενήλικα, ανίκανο για κάθε εργασία, ο οποίος δοκιμάζει την περιφρόνηση των συμπολιτών του

Ο καλός μαθητής

Ο καλός μαθητής, και εννοώ επιμελής μαθητής, είναι εκείνος οποιού σπουδάζει, όχι διά να ξέρει να πει το μάθημα, αλλά διά να αποκτήσει μάθηση. Μαθηταί δε τοιούτοι δυστυχώς είναι λίγοι. Ο καλός τούτος μαθητής, αντίθετον του κακού μαθητή, θεωρεί κάθε μάθημα ως μερίδα πνευματικής θροφής, την οποίαν προσπαθεί ν' αφομοιώσει με την ψυχή του. Δεν τόνε δικάει ναν το μάθει· αλλ' αφού το μάθη, το εξετάζει σαν ανατόμος εις όλα του τα μέρη, ποριζόμενος από αυτό την όσο περισσότερην ωφέλειαν. Οι εορτές δεν είναι δι' αυτόν αφορμές να διασκεδάζει· αλλά ευκαιρίες να καταγίνεται ελευθέρως και ανεμποδίστως εις τη σπουδή του. Μένει αμέτοχος εις τον συνεταιρισμόν της κλάσεως. Γυρεύει τη δουλειά του, δηλαδή τη σπουδή του· και αδιαφορεί εις τες εορτές, επειδή αυτός τες κάμνει σπουδάσιμες. Ο τοιούτος επιμελής μαθητής είναι πάντα έτοιμος να δεχθεί εξετάσεις. Και όμως εις τες γενικές εξετάσεις του σχολαστικού χρόνου αφιερώνεται στη σπουδή, και σπουδάζει ακαταπαύστως διά να ταχτοποιήσει στο πνεύμα του τες γνώσεις οποιού έλαβε μέσα στο χρόνο· να κάμει με αυτές, εις κάθε κλάδον μαθήσεως, ένα σύνολο ταχτοποιημένο· το οποίον θέλει είναι η ωφέλεια που του επρόκυψε από τους κόπους του της χρονιάς εκείνης, και μέρος της περαιτέρωτου μορφώσεως, και της μελλούσης προκοπής του. Ο μαθητής τούτος, όταν εις ανδρικήν ηλικίαν, θέλει έχει προκοπήν, ικανότητα, ημπούρεσιν· και θέλει είναι ποθητός και επιζήτητος εις όλα τα μέρη· ώστε και να μπορεί να ζει, αν του χρειασί, με την προκοπήν του. Επειδή, «όποιος ξέρει, μπορεί».

5 **αξαίνει**: μεγαλώνει

6 **συγκαταλογίζεται**: συναριθμείται

7 **χυδαίοι**: εδώ οι αγράμματοι, ανυπόληπτοι

8 **αψηφισία**: περιφρόνηση, ανυποληψία

9 **δικάει**: αρκεί

Ερώτηση

1. Να συγκρίνετε τον *κακό μαθητή* με τον καλό μαθητή, όπως διαγράφονται από τον Ανδρέα Λασκαράτο

ΠΕΤΡΟΣ ΤΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Οι ανήλικοι

Το μυθιστόρημα το οποίο είναι σε μεγάλο βαθμό αυτοβιογραφικό, αφηγείται τη ζωή και τις σχέσεις μιας ομάδας εφήβων στη δεκαετία του 1970 στην Αθήνα. Τους απασχολούν ζητήματα όπως το σχολείο και οι εισαγωγικές εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο, οι ερωτικές τους σχέσεις, η πολιτική τους ένταξη. Ο αφηγητής σε κάποιο σημείο της πλοκής χάνει τον πατέρα του. Στο απόσπασμα σχολιάζει τα θέματα των εισαγωγικών εξετάσεων.

Κανένας δεν υπολόγιζε τους Χετταίους. Για τους Αιγυπτίους μμμ –ναι μεν, μπορεί, αλλά... Δυο δεκαετίες είχε να πέσει ο Φαραώ. Φοίνικες; Πού ξέρεις καμιά φορά; –μια σπόντα για το εμπόριο και το αλφάβητο... Καλά γιατί τους Εβραίους ούτε να το συζητάς –πότε πέσανε για να πέσουνε φέτο; Αυτά είναι ξένα χωράφια, Εκκλησιαστική, για τους θεολόγους. Μπορεί μεν να εντάσ-

σεται στο πρόγραμμα, αλλά έχει πέσει σε μεγαλύτερη αχρηστία κι απ' το ίδιο το Σύνταγμα! Τώρα, όσο προχωράγαμε Μινωικό πολιτισμό, Μυκήνες και τα λοιπά, πληθαίνουν και τα σίγουρα. Βέβαια, υπήρχανε και οι «καμικάζι»: «πριν απ' τη κάθοδο των Δωριέων δε πέφτει τίποτα, άκουσε και μένα!» Και μεις μεν τους ακούσαμε, αυτοί, όμως, μόλις δοθήκαν τα θέματα κατάπιαν τη γλώσσα τους. Ποιος φανταζότανε τους Χετταίους; Παραβιάστηκε ωμά το εξεταστικό έθιμο, ρεζιλεύτηκε ο νόμος των πιθανοτήτων, εκτροχιάστηκε η καλοπιστία (σάμπως υπήρχε και ποτέ;) των διαγωνισμών. Μετά τους Χετταίους όλα είναι πιθανά. Επιστροφή στη βαρβαρότητα, ανταγωνισμός σκληρότερος κι απ' τον ανταγωνισμό του καπιταλισμού στην παιδική του ηλικία. Τρόμος πάνω απ' τα μαθητικά θρανία. Ακούς, οι Χετταίοι! Κι όμως: «τι γνωρίζετε για την πολιτική οργάνωση και τον πολιτισμό των Χετταίων;» Μάλιστα, κύριοι, οι Χετταίοι που

όχι φαβορί δεν ήταν, αλλά ούτε καν αουτσάιντερ! Κι ας τολμήσει να βγει φροντιστήριο και να πει πως συμπεριέλαβε τους Χετταίους όχι στα εννέα SOS(ποια εννέα SOS, αστειευόμαστε;), αλλά έστω και στα είκοσι, στα τριάντα θέματα που πρέπει, ει δυνατόν, να διαβάσουμε απ' την Αρχαία. Όχι, θέλω να δω τώρα τι μούτρα θα κάνουνε κάτι κύριοι που βγαίνουνε παραμονές και ξελαρυγ-

γιάζονται: «εμείς έχουμε τα θέματα» κι «εμείς έχουμε τα θέματα»... Τους Χετταίους πού τους έχουνε; Άσε το άλλο. Τι μακελειό ήταν αυτό. Η σφαγή των νηπίων. Σεπτίμιος Σεβήρος. Ποίος τον Κύριον οίδε και... Ήτανε που θα μπαίνανε οι Γράκχοι κι ο Καίσαρας, κύριε Θωμά. Ήτανε που ο Αύγουστος κι οι Αντωνίνοι... Πάνε τέσσερις μονάδες με τους Χετταίους. Βάλε άλλες τέσσερις με το Σεβήρο. Ξε-

κινάς με προοπτική το δώδεκα. Ε, διάολε –και ξεκοκαλισμένη νάχεις, που λέει ο λόγος, Βυζαντινή και Νεώτερη (που, μεταξύ μας –ποιος κάθισε να διαβάσει Βυζαντινή;), όλο και κάτι θα ξεχάσεις-δε θα ξεχάσεις; «Γιατί ξεκίνησε ο Υψηλάντης την Επανάσταση απ' τις παραδουνάβιες... και γιατί απέτυχε;» Ξεκίνησε γι' αυτό, απέτυχε για κείνο. Θα ξεχάσεις το Πατριάρχη. Ή θα ξεχάσεις το Τσάρο κι αν δεν ξεχάσεις το Τσάρο, την εχθρότητα των ντόπιων θα την ξεχάσεις οπωσδήποτε! Να πως γίνεται το δώδεκα δέκα! Και σε θέλω σκράππα σταμαθηματικά και να ποντάρεις στην Ιστορία. Σώνεσαι με είκοσι μονάδες; –δε σώνεσαι! Δε λέω. Ο καθένας έχει τις αδυναμίες του. Εγώ προσωπικά είχα λόξα με το Πελοποννησιακό. Και δη Αλκιβιάδης. Μεγάλος τζαναμπέτης! Και λέω να πέσει Αλκιβιάδης κι ας καεί ο κόσμος όλος! Ο Αλκιβιάδης, όμως, δεν έπεσε κι ο κόσμος προφανώς δε κήκε. Πέσανε οι Χετταίοι κι ο Πεισίστρατος. Κι από Νεώτερη Ευρωπαϊκή –συνέδρια, παρασυνέδρια, συνθήκες και κόντρα συνθήκες– δεν έπεσε τίποτα. Τους Χετταίους, εντάξει –κι εγώ τους άφησα παρθένους και αβεβήλωτους όπως τους βρήκα. Αλλά το Σεβήρο τον πέρασα μια φορά. Και κάτι έγραψα, στρατιωτική νοοτροπία και δε συμμαζεύεται. Μια μονάδα θα τη πάρω. Η νομοθεσία των Μακεδόνων φιλότιμες προσπάθειες –βάλε κι από κει δυο μονάδες για το μελάνι που ξόδεψα. Πεισίστρατος, δε μου ξέφυγε δασεία. Υψηλάντης μ' έφαγαν οι ντόπιοι –πόσο να σου κόψει. Πάνω από μιαμιάνιση μονάδα δε μπορεί να μου κόψει! Κουτσά-στραβά, Ιστορία το δώδεκα-έντεκα μέσα στο νερό. Δε πήγαινα και για παραπάνω. Με διάβασμα εντατικό ουσιαστικά το τελευταίο μήνα, μ' όλα τα εννιάμερα, τα σαραντάμερα και τις υπόλοιπες, ειδωλολατρικές ανοησίες πάνω απ' το κεφάλι σου, με τη μάνα σου να σε ξαποστελνει μέρα-παραμέρα στο νεκροθάφτη για τη πλάκα που δεν εντοχίστηκε στο τάφο και τα λάδια που δεν ανανεώθηκαν στη καντήλα, πού να πας; –θες να πας και παραπάνω; Άσε που από καιρού εις καιρόν η μάνα μου θμότανε τον άντρα της, κι έβαζε κάτι κλάματα και γω δε μπορούσα να διαβάζω και δίπλα η μάνα μου να κλαίει, έτρεχα να της πω ένα καλό λόγο να τη παρηγορήσω, αλλά πού αυτή, σα τα προεκλογικά μεγάφωνα, ή θα σταμάταγε μόνη της ή δε θα σταμάταγε καθόλου. Είχαμε και ψώνιο καθηγητή στο φροντιστήριο, να μας ζαλίζει με τις δομές, τις υποδομές και τις οικοδομές της Ιστορίας! Και να του λέμε εμείς: «άνθρωπε του Θεού, προχώρα στα γεγονότα, ξεκαθάρισε τα SOS κι άσε τις δομές γι' αργότερα!» Και να μας λέει αυτός: «Έτσι δεφτιάχνουμε παιδεία. Με τα SOS και τις παπαγαλίες δε βγαίνει τίποτα. Σκοπός σας δε πρέπει νάναι να θυμάστε κάποιες ιστορικές ημερομηνίες, σκόρπιες και μπουρδουκλωμένες, κάποιες μάχες και κάποιους πολιτισμούς ουρανοκατέβατους, σκοπός σας πρέπει νάναι ν' αρχίσετε να καταλαβαίνετε την Ιστορία». Και μεις του απαντάγαμε: «Σκοπός μας είναι να μπούμε στο Οικονομικό και για να μπούμε δε χρειάζεται να καταλαβαίνουμε την Ιστορία. Δε θα μας ρωτήσουν αν καταλαβαίνουμε ή δε καταλαβαίνουμε. Θα μας ρωτήσουν αν θυμόμαστε ή δε θυμόμαστε». Και τότε αυτός δεν έδινε συνέχεια στη συζήτηση, μονάχα ένα «δυστυχώς» ψέλλιζε, έσπαγε τη κιμωλία και γύρναγε στο πίνακα να γράψει.

[1980]

ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Μετρημένα καρύδια

Γυρίζω από το σχολείο μου κατά τις 2 το μεσημέρι. Μόλις φάω, στρώνομαι να μελετήσω ξένη γλώσσα. Παίρνω και αγγλικά και γαλλικά. Μέχρι πέρσι μάθαινα αγγλικά μόνο, μα από φέτος με γράψανε και στα γαλλικά. Είναι καλύτερα να ξέρεις δύο ξένες γλώσσες παρά μία. Και ύστερα δεν πρέπει, λέει, ν' αφήσω στη μέση τα γαλλικά του σχολείου. Τώρα μάλιστα με την Κοινή Αγο-

ρά...
Κι εγώ συμφωνώ με όλα αυτά, και με ακόμη περισσότερα, αλλά πώς μπορεί να γίνει; Πηγαίνω, λοιπόν, μέρα παραμέρα στα αγγλικά και μέρα παραμέρα στα γαλλικά. Σύνολο· μέρες έξι. Μα, δεν φτάνει να πηγαίνεις μόνο εκεί, πρέπει και να διαβάζεις. Να γράφεις, να μελετάς, να κάνεις τις ασκήσεις σου. Εκτός αυτού πρέπει και να... πηγαίνεις. Να μεταβαίνεις,

εννοώ, να διαθέτεις και για τον πηγαισμό κάποιο χρόνο. Αφήνω, βέβαια, τον ερχομό. Κάθε απόγευμα, λοιπόν, 4-5, ξένη γλώσσα.

Μετά, αποκεί, τρέχω αγκομαχώντας για το φροντιστήριο. Αυτό αρχίζει στις 6. Πηγαίνω σ' ένα φροντιστήριο κάπως μακρινό, που σημειώνει όμως μεγάλες επιτυχίες. Αυτό το διάβασα κάποτε και στην εφημερίδα, σε μια διαφήμιση, όπου δημοσιευόταν κατάλογος μαθητών του φροντιστηρίου που είχαν πετύχει στις Ανώτατες Σχολές. Εκεί κάνω μάθημα δυο ώρες, αλλά δυο ώρες καθημερινά· φυσική, χημεία, μαθηματικά, τέτοια. Έκθεση δεν κάνω, θεωρούμαι καλός. Ο πατέρας μου όμως λέει ότι από του χρόνου θα με γράψει και σε ένα άλλο φροντιστήριο, όπου διδάσκουν μόνο έκθεση, μα είναι άσοι των άσων.

Όλα τα ρητά, όλα τα γνωμικά, όλες τις παροιμίες, τις αφηρημένες έννοιες, προλόγους, επιλόγους, και κυρίως θέμα, σε όλα εκεί γίνεσαι ξεφτέρι. Αφήνω πια ορθογραφίες και σύνταξη, ώσπου να πεις ένα, τα ξέρεις. Φυσικά όλο επιτυχίες έχουν κι αυτοί. Αλλά ο πατέρας μου λέει και κάτι άλλο: Μόλις προχωρήσω στα γαλλικά, θα με γράψει και στα γερμανικά. Τρεις γλώσσες σήμερα είναι μεγάλο εφόδιο, λέει. Και δέκα γλώσσες είναι μεγάλο εφόδιο, αλλά τότε μαθαίνονται, σκέφτομαι εγώ.

Πάντως, αν καταλαβαίνω καλά από του χρόνου το πρόγραμμά μου θα είναι έτσι περίπου διαμορφωμένο: Από το πρωί ως το μεσημέρι σχολείο, το απομεσήμερο διάβασμα ξένων γλωσσών, μετά παρακολούθηση ξένων γλωσσών, ύστερα φροντιστήριο φυσικής και μαθηματικών, κατόπι φροντιστήριο έκθεσης και μετά κατά τις δέκα το βράδυ γυρισμός στο σπίτι για να φάω κάτι και να κοιτάξω επιτέλους τα μαθήματά μου. Και ευτυχώς που δεν είμαι κορίτσι, γιατί θα με είχανε γράψει και στο μπαλέτο.

Αλλά πόσο μπορεί να διαβάσει κανείς έτσι; Δυο δυόμιση ώρες το πολύ μετά αρχίζει το νύσταγμα. Και να κάθομαι πάνω από το βιβλίο, δεν καταλαβαίνω τίποτε. Μα μήπως μόνο αργά το βράδυ δεν καταλαβαίνω; Πολύ φοβούμαι ότι έχω αρχίσει να μην καταλαβαίνω και τις άλλες ώρες. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς τα καταφέρνουνε μερικοί συμμαθητές μου. Και στα μαθήματα καλοί, και στον αθλητισμό στην εντέλεια. Εγώ δεν ξέρω τίποτε άλλο παρά μόνο όσα ανάφερα, αλλά εδώ που τα λέμε, όχι καλά κι αυτά.

Μα μήπως στις ξένες γλώσσες είμαι καλός; Μισά και κολοβά κι εκεί τα παρουσιάζω. Ούτε τις ασκήσεις όλες, ούτε τις ερωτήσεις όλες, ούτε στα προφορικά καλός. Βαρέθηκα πια να στραβομουτσουιάζουν οι δάσκαλοι και να μου λεν τα υπονοούμενά τους.

Όσο για το φροντιστήριο, έχω χάσει την επαφή, δεν καταλαβαίνω τι λένε. Αφού δεν μελετώ καθόλου, πώς να τους παρακολουθήσω; Ο καθηγητής εκεί πολύ καλός –απέξω και ανακατωτά τα ξέρει– μου είπε μια μέρα: «Κάθισε εδώ, κάτι θα μείνει. Κάποτε θα τα μάθεις». Στεναχωρήθηκα, αυτός ο υπαινιγμός καθόλου δεν μου άρεσε, και μου ήρθε να του πω «Κύριε, σας παρακαλώ, στους γονείς μου να τα πείτε αυτά, που εννοούν, να μου τα μάθουν όλα μαζεμένα». Έχουν κάνει για μένα ένα σχέδιο και δώστου. Κι αυτό κι εκείνο και τ' άλλο.

Στοργικοί γονείς, το αναγνωρίζω και τους αγαπώ, αλλά απορώ πώς δεν καταλαβαίνουν ότι δεν είναι δυνατό να μάθω όλα αυτά τα πράγματα. Κι εγώ το βλέπω ότι είναι εντελώς απαραίτητες οι ξένες γλώσσες, όχι όμως όλες μαζί αυτή τη στιγμή, γιατί και θα κουραστώ και δεν θα μάθω. Κι εγώ επίσης συμφωνώ ότι πρέπει να πετύχω σε μια Ανώτατη Σχολή, να σπουδάσω κάτι. Αλλά όχι να έχω παρατήρει ουσιαστικά το σχολείο, όπου παίρνεις μια γενική μόρφωση, από την πρώτη Λυκείου και να θεωρώ ως πρώτο και κύριο το φροντιστήριο.

Καλοί και χρυσοί είσατε –προπαντός χρυσοί– αλλά το σχολείο είναι άλλο πράγμα. Δεν μπορώ να σας το πω αλλά το νιώθω. Από μικρό παιδί μ' έβαλαν στα φροντιστήρια να σκέφτομαι πάνω σε δυο τρία πράγματα σαν κανένας ειδικός και να αγνοώ όλα τα άλλα. Αυτή η λατρεία της επιτυχίας μ' αηδιάζει. Και ζηλεύω, ζηλεύω πολύ, αυτά τα παιδιά που βαδίζουν με σιγουριά και

μέτρο. Οι δικοί μου όμως δεν παίρνουν από λόγια. Όποτε έκανα να τους τα πω, αγρίεψαν άσχημα. Δεν ξέρεις, μου λένε, δεν ξέρεις εσύ πόσο δύσκολη είναι η ζωή. Πρέπει να μπεις οπωσδήποτε στις Ανώτατες Σχολές· Πολυτεχνείο, Ιατρική, Φαρμακευτική, Χημεία... Από τώρα με πιάνει σύγκρουση, για το τι έχω να τραβήξω, όταν θα έρθει εκείνη η ώρα. Μου έρχεται να τους πω· κι αν μπω στις Τεχνικές Σχολές, τι πειράζει; Άσχημα ζει ο τάδε, ο τάδε και ο τάδε; Αλλά πού μπορώ να τα πω αυ-

τά; Η μάνα μου είναι ικανή να λυποθυμήσει. Αλίμονό μας, αν πάω σε Τεχνική Σχολή. Οι φιλενάδες της θα μας κάνουν κοινωνικό αποκλεισμό, ιδίως εκείνες που τα παιδιά τους μπήκαν σε Πανεπιστήμια, έστω και σε κάτι ξένα, της κακιάς ώρας. Βέβαια δεν ζηλεύω αυτούς που χαζεύουν μέρα νύχτα στην τηλεόραση, στους σινεμάδες και στις βόλτες, αυτοί είναι το άλλο άκρο, μα τους άλλους, αυτούς τους μετρημένους, τους ζηλεύω. Εγώ ούτε αθλητισμό κάνω, ούτε γενικότερο κατατοπισμό έχω, ούτε και καμιά ψυχαγωγία προφταίνω. Έχω σκεβρώσει «ψυχή τε και σώματι», όπως μας έλεγε ένας καθαρευουσιάνος καθηγητής. Θέλωνα προσέξω τον εαυτό μου, να βρω κάπως το δρόμο μου, και δεν μπορώ. Το κακό είναι πως ούτε και σ' αυτά που ασχολούμαι είμαι καλός, για να

έχω τουλάχιστο αποκεί μια ικανοποίηση. Στο σχολείο, είμαι βέβαιος, πως θεωρούμαι πολύ μέτριος μαθητής και είναι σωστή η τοποθέτηση που μου κάνουν. Τι περιμένεις από τόσο λίγο διάβασμα και μάλιστα νυσταλέο; Τα βιβλία του σχολείου σχεδόν δεν τα ανοίγω πια. Διαβάζω μόνο «βοηθήματα», τυφλοσοφίες, όπως τα λένε, που σου τα 'χουν όλα έτοιμα, μασημένα, για να μπορέσω να

προφτάσω. Τα σχολικά βιβλία θέλουν κόπο, κάποια έρευνα, γύρισμα αποδώ κι αποκεί, ενώ με τις περιλήψεις, τις λύσεις, τις απαντήσεις, τις μεταφράσεις, τα διαβάζεις όλα πολύ εύκολα. Θα μου πεις, βέβαια, τι μαθαίνεις, τι ωφελείσαι; Πάντως, είσαι εντάξει κι αυτό έχει κάποια σημασία. Μερικοί όμως καθηγητές, και μάλιστα οι καλύτεροι, ξινίζουνε τα μούτρα τους, όταν του τα λες από βοη-

θήματα. Και τελικά, ενώ τους τα είπες, σου βάζουνε μικρό βαθμό. Αυτοί θέλουνε διάβασμα, διάβασμα από το σχολικό βιβλίο, κι αν είναι δυνατό και παραπάνω από το σχολικό βιβλίο. Και ποιος δεν το θέλει; Όμως πώς να προφτάσω; Αχ, πολύ βαρύς φέτος ο χρόνος. Κι εγώ νιώθω πολύ βαρύς, βαρύς και βαριεστημένος. Θα ξενοιάσω άραγε κι εγώ, έστω για λίγο κάποτε, σαν παιδί που είμαι;

[1982]

ΕΡΩΤΗΣΗ

Αφού διαβάσετε τα δύο παράλληλα κείμενα και αξιοποιώντας την προσωπική σας εμπειρία να αναφερθείτε στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος μαθητής και στις πιέσεις που δέχεται από το σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα.

Ανδρέας Λασκαράτος

1811-1901

Ο Λασκαράτος υπήρξε ο μεγάλος σατιρικός ποιητής, ο λογοτέχνης και ο κοινωνικός αγωνιστής της Κεφαλονιάς. Υπήρξε ένα φωτεινό πνεύμα, το οποίο πολέμησε μια διεφθαρμένη αριστοκρατική κοινωνία, αυτή της Επτανήσου το 1830-1860, η οποία τον πλήγωσε πολεμώντας την, αλλά δεν υποχώρησε ούτε νικήθηκε ποτέ. Γεννήθηκε στο Ληξούρι της Κεφαλονιάς το 1811 και η οικογένειά του ήταν αριστοκρατική, της γενιάς των Τυπάλδων. Μεγάλωσε με δύο ιδιωτικούς δασκάλους, τον ιεροδιάκονο Ευγένιο Διογένη και τον Σπ. Τρέκα, οι οποίοι φρόντιζαν από πολύ νωρίς για την μόρφωσή του. Δώδεκα ετών ο Λασκαράτος πήγε να μείνει στο σπίτι του θείου του, τον κόντε Δελλαδέτσιμα, όπου και γνώρισε τον λόρδο Μπάυρον. Έπειτα θα γίνει μαθητής στην Ιόνιο Ακαδημία της Κέρκυρας με καθηγητή τον Ανδρέα Κάλβο. Στην Κέρκυρα θα συναντήσει και τον μεγάλο μας ποιητή Διονύσιο Σολωμό, από τον οποίο θα αποσπάσει σημαντικές συμβουλές.

Σπούδασε νομικά στην Ιόνιο Ακαδημία, στο Παρίσι και στην Πίζα.

Το 1844 πεθαίνει ο πατέρας του και αναλαμβάνει την διαχείριση της περιουσίας. Χτίζει ένα σπίτι στα Ρισάτα της Παλλικής και προσπαθεί να κάνει σχέσεις με τους ντόπιους και να τους προτείνει νέες καλλιέργειες, όμως τον απορρίπτουν εντελώς. Μετά από αυτό επιστρέφει στο Αργοστόλι και αφοσιώνεται στο γράψιμο.

Το 1845 εκδίδει το ποιητικό του έργο με τίτλο "Το Ληξούρι εις τους 1836".

Αργότερα πηγαίνοντας στην Αθήνα, θα γνωρίσει την γυναίκα της ζωής του, την Πηνελόπη, κόρη του Δημήτρη Κοργιαλένεια, και ο δεσμός τους θα κρατήσει μια ολόκληρη ζωή.

Το 1862 εκδίδει "Οι καταδρομές μου εξαιτίας του Λύχνου" και τα "Μυστήρια της Κεφαλονιάς" με τα οποία θέλει να

παρουσιάζεται ως ο κοινωνικό αγωνιστής της πατρίδας του, να καυτηριάσει αυτούς που εκπροσωπούσαν τον Κλήρο και την πολιτική και εκμεταλλευόταν την αμάθεια του λαού. Το βιβλίο αυτό ήταν η αιτία του αφορισμού του από τον επίσκοπο, ο οποίος του ζητά να απαρνηθεί τις ιδέες του, όμως ο Λασκαράτος διακινδυνεύοντας τη ζωή του δεν τα βάζει κάτω. Από τότε έχουν μείνει πολλά ανέκδοτα στη μνήμη των Κεφαλονιτών και τα οποία πιστοποιούν το πόσο έξυπνος και ετοιμόλογος ήταν. Δύο από αυτά τα ανέκδοτα είναι τα εξής:

1. Στη γιορτή του, ένας γείτονας του για να τον ειρωνευτεί του έστειλε με την υπηρέτριά του το δώρο του, ένα καλάθι γεμάτο κέρατα κριαριού και πάνω είχε μια επιγραφή "Στη γιορτή σου". Βλέποντας αυτό ο Λασκαράτος βγαίνει έξω στον κήπο του και κόβει τα ωραιότερα άνθη και τα βάζει μέσα στο ίδιο καλάθι με την επιγραφή " Απ' ότι έχει ο καθένας δωρίζει" και τα δίνει στην υπηρέτρια και της λέει: "Δώσε αυτά κόρη μου στον κύριό σου".
2. Όταν ο επίσκοπος τον αφόρισε, κάποιος πήγε να τον επισκεφθεί για να του το αναγγείλει και μάλιστα ειρωνικά "Τα έμαθες σιόρ-Ανδρέα, ο επίσκοπος σε αφόρισε" και τότε ο Λασκαράτος του απαντά: "Ευχαριστώ τον επίσκοπο για τον αφορισμό, αλλά θα τον παρακαλούσα πολύ να μου αφορίσει και τα παπούτσια των παιδιών μου για να μη λιώσουνε ποτέ" (πίστευε ότι όποιος αφορισθεί και πεθάνει δε θα λιώσει ποτέ).

Πηγαίνοντας στην Ζάκυνθο, όπου και τον περιμένει και άλλος αφορισμός και έτσι αυτοεξορίζεται στο Λονδίνο, όπου και γράφει την "Απόκριση στον αφορισμό" και την εκδίδει το 1868.

Επιστρέφει στην Ζάκυνθο και εκδίδει την εφημερίδα "Λύχνος" και μηνύεται για συκοφαντική δυσφήμιση και δικάζεται σε 4μηνιαία φυλάκιση.

Η κατάσχεση του "Λύχνου" θα γίνει θα γίνει μετά από την παρουσίαση του σατιρικού του ποιήματος το "Νανάρισμα" το οποίο αναφερόταν στην κούνια του διαδόχου Κωνσταντίνου.

Επίσης εκδίδει "Ιδού ο άνθρωπος ή ανθρώπινοι χαρακτήρες" το 1886, "Οι στοχασμοί ή συλλογή σοφών γνωμών εις ελληνικήν και ιταλικήν γλώσσαν", "Αυτοβιογραφία", "Ηθι, έθιμα και δοξασίαι της Κεφαλονιάς" κ.ά.

Το 1901 ο Ανδρέας Λασκαράτος θα πεθάνει σε βαθιά γεράματα, 90 χρονών.

Το ηθικό έργο του Λασκαράτου ταυτίστηκε απόλυτα με την γεμάτη ηθική ζωή του και έμεινε για πάντα στην μνήμη μας και στην Λογοτεχνία ως ένας από τους πιο ακέραιους πνευματικούς ανθρώπους.

[back](#)

Γ.ΒΙΖΥΗΝΟΥ «Το μόνον της ζωής του ταξείδιον»

Αφόρμηση

Το ελληνικό σινεμά σε καλή ώρα

Το 42ο Φεστιβάλ ανέδειξε μια νέα γενιά, που φαίνεται να διαθέτει δυναμική κινηματογραφική παιδεία

Της απεσταλμένης μας στη Θεσσαλονίκη Μαρίας Κατσούνακη

Λογοτεχνικό πάθος. Ο Λάκης Παπαστάθης δίνει την καλύτερη διέξοδο στο, ελληνοκεντρικό, λογοτεχνικό πάθος του, με «Το μόνον της ζωής του ταξείδιον», που βασίζεται απόλυτα και αβίαστα στο ομώνυμο διήγημα του Γεωργίου Βιζυηνού. Εμβληματική φυσιογνωμία των ελληνικών γραμμάτων του 19ου αιώνα, με μυθιστορηματική ζωή (πέθανε στο Δρομοκαϊτείο σε ηλικία 47 ετών) ο Γ. Βιζυηνός εμπνέει τον Λ. Παπαστάθη εμψύχοντας του την εικονοπλαστική του δύναμη. Ο σκηνοθέτης διαλέγει το δρόμο του Γεωργιανού δημιουργού Σεργκέι Παρατζάνοφ: παράδοση και ποίηση, παραμύθια, μύθοι και παραβολές, γοητευτικά ψέματα και τρυφερές αλήθειες. Πριγκίπισσες, νεράιδες και ραφτόπουλα, ιστορίες του παππού του Βιζυηνού από την Πόλη (ένα μεγάλο μέρος της ταινίας είναι γυρισμένο στην Τουρκία), η πραγματικότητα μπλέκεται με το όνειρο, κατευθυνόμενη από την αφηγηματική δεινότητα του συγγραφέα. Η πλούσια φωνή του Ηλία Λογοθέτη (στο διπλό ρόλο του παππού και του Βιζυηνού) δημιουργεί «κόσμους», η ταινία λυτρώνει και «ανακουφίζει» το βλέμμα μας, αφυπνίζει συναισθήματα και σκέψεις, ανασύρει την, παραγκωνισμένη, πλευρά της κινηματογραφικής τέχνης. Εκείνη που όταν αρδεύεται από τη λογοτεχνία, ισορροπώντας λόγο και εικόνα, παρασύρει τον θεατή χωρίς να προδίδει τον αναγνώστη.

Εισαγωγή

- ✓ **Θέμα διηγημάτων του:** Ο Κωστής Παλαμάς έγραψε: «Εις τα διηγήματα αυτά, εντυπώσεις και αναμνήσεις των παιδικών χρόνων, της νεανικής ηλικίας, ως είδος τι οικογενειακών απομνημονευμάτων, το πρόσωπον του συγγραφέως, εξερχόμενων επί της σκηνής διαδραματίζει ουσιώδες μέρος· δια τούτο και η αλήθεια αυτών έχει τι το οικείον και το ψηλαφητόν, το αρρήκτως ειλικρινές, το προκαλούν ευθύς εξ αρχής την εμπιστοσύνην, το επιτείνουν την συγκίνησιν» (*Τα Άπαντα τον Γ. Βιζυηνού*, τ. 2, σ. 160).
- ✓ Ο Βιζυηνός στα διηγήματά του αξιοποιεί τον πλούτο των φιλοσοφικών, παιδαγωγικών και ψυχολογικών του γνώσεων και περιγράφει με εξαιρετική ψυχογραφική ικανότητα τον ψυχικό κόσμο των ηρώων του και τις εσωτερικές τους συγκρούσεις, τις δοκιμασίες και τους προβληματισμούς. Σε αυτό, άλλωστε, έγκειται η συμβολή του Βιζυηνού στο νεοελληνικό διήγημα: έδωσε στην ηθογραφία του 19^{ου} αιώνα **ψυχογραφική διάσταση**.
- ✓ **Γλώσσα:** απλή καθαρεύουσα στα αφηγηματικά μέρη ενώ οι διάλογοι είναι γραμμένοι στη δημοτική και στο θρακιώτικο ιδίωμα.
- ✓ Το διήγημα «*Το μόνον της ζωής του ταξείδιον*» συνδυάζει το πραγματικό βίωμα με την εμπειρία και τη γνώση, τεχνική την οποία ο Παλαμάς ονόμασε «**ονειρόδραμα**», που είναι η σύζευξη του μεταφορικού – φανταστικού στοιχείου με το κυριολεκτικό – πραγματικό.
- ✓ **Υπόθεση:** ο ήρωας-αφηγητής, ο Γεωργάκης εργάζεται ως ραφτόπουλο στην Πόλη και, μαγεμένος από τις διηγήσεις του παππού του, εκτονώνεται με μικρές αποδράσεις στον κόσμο της φαντασίας και των παραμυθιών. Μια φθινοπωρινή μέρα έρχεται η είδηση ότι ο παππούς χαροπαλεύει και έπρεπε να γυρίσει στη Θράκη, για να του κλείσει τα μάτια. Ακολουθεί ένα ταξίδι επιστροφής μέσα στη νύχτα γεμάτο παραισθήσεις. Όταν το παιδί φτάνει, συναντά τον παππού πάνω σε ένα ύψωμα και εκεί ανακαλύπτει πως ο παππούς του, που τον θεωρούσε κοσμογυρισμένο, δεν είχε ταξιδέψει παρά μόνο στον κόσμο των παραμυθιών, λόγω της καταπίεσης που ασκούσε σε αυτόν η γιαγιά. Το ίδιο βράδυ ο παππούς πεθαίνει, πραγματοποιώντας έτσι «*Το μόνον της ζωής του ταξείδιον*»

Ερμηνευτική προσέγγιση

- ✓ **Αφηγητής:** γνωρίζει όσα ο ήρωας της αφήγησης – **εσωτερική εστίαση**: «*ότε μ' εστρατολόγουν δια το έντιμον των ραπτών επάγγελμα, ουδεμία υπόσχεσις των ενεποίησε επί της παιδικής μου φαντασίας τόσο γοητευτικήν εντύπωσιν, όσον η διαβεβαίωσις, ότι εν Κωνσταντινουπόλει έμελλον να ράπτω τα φορέματα της θυγατρός του Βασιλέως*» "*Το μόνο της ζωής μου ταξείδιον*" Γ.Βιζυηνός. Μάλιστα, ο αφηγητής αφηγείται την ιστορία του από την **παιδική οπτική γωνία**. Με την τεχνική αυτή το διήγημα αποκτά παιδική αφέλεια, γνώρισμα που ενισχύει την παραμυθένια ατμόσφαιρά του.

- ✓ Αφηγηματικές ενότητες:
 - 1^η: *ότε μ' εστρατολόγουν και τελειώνει η ιστορία*»: το παραμύθι των βασιλοπούλων που ερωτεύονται ραφτόπουλα
 - 2^η: *Ταύτα πάντα.... καταδιώκτου*»: η περιπέτεια του ραφτόπουλου στο χαρέμι
 - 3^η: *Πώς ευρέθην νοσταλγίας*»: η προσγείωση στη θλιβερή πραγματικότητα
- ✓ **η αριστοτεχνική αφήγηση** του Βιζυηνού παρουσιάζει παραστατικά και πειστικά τη σύγχυση ενός μικρού παιδιού μαθητεύομενου ράφτη στην Κωνσταντινούπολη του 19^{ου} αιώνα ανάμεσα στην πραγματικότητα και το παραμύθι, την πραγματικότητα που βιώνει ως ραφτόπουλο στην Πόλη και τα παραμύθια του παππού του για βασίλισσες ερωτευμένες με ραφτόπουλα
- ✓ Οι **μυθικές ιστορίες που έχει ακούσει από τον παππού του**, για την αλήθεια των οποίων το παιδί είναι ακράδαντα πεπεισμένο *«Και επειδή ο παππούς ήτο δι' εμέ ο πλέον κοσμογυρισμένος και κοσμομαθής άνθρωπος επίστευον τους λόγους του μέχρι κεραίας»*, μοιάζει να επαληθεύονται, καθώς η πρόσβαση του παιδιού στο μυστηριακό και απατηλό κόσμο του σουλτανικού χαρεμιού χρωματίζει την πραγματικότητα και την εμπειρική αλήθεια με εξίσου μυθικά χαρακτηριστικά *«Μόλις τον εθώπευον..... η καημένη μου η βασιλοπούλα έπρεπε να λάβη την απάντησιν από το άγριον, το φοβερόν του στόμα!*».
- ✓ Ο ταπεινός και πεζός κόσμος του ραφτάδικου, στο οποίο το παιδί είναι έγκλειστο (*η αηδής και ανιαρά μονοτονία του πρακτικού βίου*) αντισταθμίζεται έτσι με την **πλήρη απελευθέρωση της παιδικής φαντασίας** που ακροβατεί αδιάκοπα ανάμεσα στην επιθυμία και το φόβο.
- ✓ Αυτή ακριβώς η φαντασιακή βίωση της πραγματικότητας αποτελεί τη γοητεία του κειμένου, συγχρόνως όμως συνιστά και την ολοκληρωτική **απομόνωση** του παιδιού από τον περίγυρό του, αφού το οδηγεί σε σύγκρουση με τους προσγειωμένους και «ρεαλιστές» συνομηλίκους του *«Τινές των συμμαθητών μου έλεγαν ότι έχασα τον δρόμον από την φοβέραν μου, τινές ότι έχασα και του μυαλό μου»*.
- ✓ Στον αφηγηματικό κόσμο του διηγήματος όπου καθετί είναι συγχρόνως και το αντίθετό του, η φαντασία είναι απελευθερωτική και συνάμα **καταπιεστική**, αφού καταλήγει να λειτουργεί σαν έσχατο καταφύγιο για το παιδί (αλλά υποψιαζόμαστε, και για τον ενήλικο αφηγητή), που οχυρωμένο σε αυτήν πασχίζει να αντιμετωπίσει την απειλητική ισχύ του πραγματικού κόσμου *«Διότι, όσον και αν εθλιβόμην αναλογιζόμενος ότι η βασιλοπούλα μου τήκεται όπισθεν του στρογγυλού ερμαρίου παρά τας όχθας του Βοσπόρου, άλλο τόσο δεν εκαταλάμβανα διατί δεν έστελνε τέλος πάντων τον πατέρα να με ζητήσει δια σύζυγόν της, όπως έκαναν όλες οι βασιλοπούλες που γνώρισε ο παππούς μου»*

?

Ερωτήσεις

- Σε ποιο βαθμό συμβάλλουν οι εικόνες της πραγματικότητας που έχει ο μικρός πρωταγωνιστής από το σουλτανικό παλάτι στη διατήρηση της πίστης του στα παραμύθια;
- Πώς περιγράφει ο πρωταγωνιστής του διηγήματος την ατμόσφαιρα του χαρεμιού;

της Μαρίας Ράλλη-Υδραίου φιλολόγου

Στις 8 Μαρτίου 1849 γεννιέται στη Βιζύη ή Βιζώ ο Γ. Βιζυηνός. Η Βιζύη ήταν τότε μια μικρή κωμόπολη της Ανατολικής Θράκης πάνω στο δρόμο που περνούσε από τις Σαράντα Εκκλησιές και την Τσατάλτζα και ένωνε την Αδριανούπολη με την Πόλη. Είχε πλούσιο ιστορικό παρελθόν και βρισκόταν χτισμένη πάνω σε ένα λόφο, αποτελώντας τμήμα των δυτικών υπωρειών του Μικρού Αίμου (Στράντζας). Δέσποζε στην εύφορη θρακική πεδιάδα, όπου κυλούσε ο ποταμός Εργίνος, του οποίου οι πηγές βρίσκονταν στις καταπράσινες χαμηλές υπώρειες της Στράντζας.

Το φτωχό και άγνωστο χωριό, η Βιζύη, γίνεται σε όλους γνωστό χάρη στο διηγηματογράφο Γ. Βιζυηνό, που χρησιμοποίησε το τοπωνυμικό επίθετο της καταγωγής του για φιλολογικό ψευδώνυμο και επώνυμο. Το πραγματικό του όνομα ήταν Γεώργιος Σύρμας. Στα πρώτα του χρόνια υπέγραφε ως “Μιχαηλίδης”, πλάθοντας το επώνυμο του από το όνομα του πατέρα του “Μιχάλης” (Μιχαήλ, Μιχαήλος). Η προσθήκη της κατάληξης -ίδης στο πατρικό όνομα για το σχηματισμό του επωνύμου είναι ο αρχαιότερος ελληνικός τρόπος επωνυμοποίησης. Γρήγορα, όμως, ο νεαρός Γ. Σύρμας ή Μιχαηλίδης άφησε και το δεύτερο όνομα και πήρε το “Βιζυηνός”, για να παρουσιάσει στο πανελλήνιο το αρχαίο χωριό του, τη Βιζύη.

Η Βίζα ή Βιζύη ήταν κεφαλοχώρι, κωμόπολη. Ο Μιχαήλος Σύρμας καταγόταν από το κοντινό χωριό Κρυονέρι και ήταν πραματευτής, γυρολόγος.

Ο Γ. Βιζυηνός ανήκει στους θεμελιωτές του νεοελληνικού λογοτεχνικού λόγου. Μαζί με τον Σολωμό, τον Κάλβο και τον Βαλαωρίτη στάθηκε ο πρώτος που έγραψε διήγημα απαλλαγμένο από τα ρομαντικά στοιχεία της εποχής και με έντονη την προβολή του ρεαλισμού - αν και τα διηγήματα του είναι γραμμένα στην καθαρεύουσα, μια εντελώς δική του καθαρεύουσα, ζωντανή, όπως του Παπαδιαμάντη. Είναι ένας πεζογράφος χυμώδης και αφηγητής συναρπαστικός. Οι περιγραφές του συχνά συναγωνίζονται την εικονική πληρότητα και την εσωτερικότητα των περιγραφών του Παπαδιαμάντη.

Μέσα σε φυσικό σκηνικό, κινείται ο κόσμος του χωριού του Βιζυηνού και βρίσκεται ενωμένος και αδιάσπαστος. Όλοι οι ήρωες του, σχεδόν, κατάγονται από τη Βιζύη και όμως, παρ' όλα αυτά, ο Βιζυηνός δεν επαναλαμβάνεται μέσα στα διηγήματα του. Υπάρχει μεστότητα και ωριμότητα στους χαρακτήρες των έργων του. Το ίδιο και η τεχνική του. Γίνεται κάποια επιστροφή στο παρελθόν και επαναφορά στο παρόν και ξανά πάλι μια ανακύκλωση χρονική. Κατά τον ίδιο τρόπο έχουμε και την εξέλιξη του μύθου ο οποίος κορυφώνεται στο τέλος. Συμμετέχει και ο ίδιος ο Βιζυηνός, και είναι ο κύριος ήρωας. Οι αλήθειες στα έργα του χρωματίζουν το ήθος και τις συγκινήσεις, τις σχέσεις και τις εκζητήσεις των ανθρώπων. Επιπλέον, ο συγγραφέας προσεγγίζει και τη φύση. Δένεται και με το περιβάλλον και με τους ήρωες, συνταιριάζει μαζί τους. Κατά την ανάγνωση των διηγημάτων του βλέπουμε ότι συνδυάζει τη λογοτεχνική αφήγηση με την πνευματική μαρτυρία και κατάθεση ψυχής.

Ο Γ. Βιζυηνός είναι από τους συγγραφείς εκείνους που δίνουν στο έργο τους, ξεχωριστά, αρκετά βιώσιμα στοιχεία από τα λαογραφικά και ηθογραφικά που δεν αλλοιώνονται. Γοητευμένος από την πατρική εστία και τα ιερά χώματα του τόπου του, μας μιλά για τη μητρική στοργή, μας περιγράφει γειτονιές της Πόλης, μας μεταφέρει σε θρησκευτικές εικόνες τυπολατρίας, λατρείας και τελετουργίας. Ακόμη κι όταν βρίσκεται στην Ευρώπη φέρει μαζί του τα πλούσια βιώματα του και τις πρώτες συγκινήσεις της δικής του γης. Η νοσταλγία τις ενδυναμώνει και τις εξωραΐζει περισσότερο. Υπάρχει μεγαλύτερη συναισθηματική φόρτιση, έντονη θρησκευτικότητα και επιστροφή στις ρίζες. Αναζωπυρώνονται οι αναλλοίωτες ηθικές αξίες. Πραγματικά η διηγηματογραφία του Βιζυηνού είναι στηριγμένη σε τεχνική άρτια και αποτελεί μια ελληνική πραγματικότητα ανεπηρέαστη από το χρόνο.

Τα έργα *Το Αμάρτημα της Μητρός μου*, *Ποίος ήταν ο Φονεύς του Αδελφού μου* και *Το Μόνον της Ζωής τον Ταξείδιον* έχουν υπόθεση οικογενειακή και τοπικό πλαίσιο τη Βιζύη της Θράκης και την Κωνσταντινούπολη. Ακόμη έχουν αυτοβιογραφικό χαρακτήρα ή συνδέονται με τις περιπέτειες της οικογένειάς του. Ο ίδιος ο Βιζυηνός συμμετέχει ως αφηγητής και σε ορισμένα διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στην εξέλιξη του μύθου. Με μεγάλη παραστατική δύναμη ζωγραφίζει το τοπίο, πάντα σε σχέση με το ανθρώπινο δράμα και αποκαλύπτει την ευαισθησία του και τις ρομαντικές καταβολές της πεζογραφίας του.

Ο Κωστής Παλαμάς έγραψε: “Εις τα διηγήματα αυτά, εντυπώσεις και αναμνήσεις των παιδικών χρόνων, της νεανικής ηλικίας, ως είδος τι οικογενειακών απομνημονευμάτων, το πρόσωπον του συγγραφέως, εξερχόμενων επί της σκηνής διαδραματίζει ουσιαστικές μέρους· δια τούτο και η αλήθεια αυτών έχει τι το οικείον και το ψηλαφητόν, το αρρήκτως ειλικρινές, το προκαλούν ευθύς εξ αρχής την εμπιστοσύνην, το επιτείνουν την συγκίνησιν” (*Τα Άπαντα τον Γ. Βιζυηνού*, τ. 2, σ. 160).

Ως πεζογράφος θεωρείται ένας από τους πλέον σημαντικούς Νεοέλληνες δημιουργούς και εμφανίζεται σε μια εποχή κατά την οποία στην Ελλάδα, με τον Νικόλαο Πολίτη, είχε αρχίσει να αναπτύσσεται η λαογραφία ως επιστήμη και οι πεζογράφοι είχαν στραφεί προς την ειδυλλιακή ύπαιθρο, με στόχο την περιγραφή των ηθών και εθίμων του ελληνικού λαού. Έτσι, καλλιεργήθηκε το ηθογραφικό διήγημα. Σε αντίθεση με το παλιό ιστορικό μυθιστόρημα, το γεμάτο από υπερβολές, φανταχτερές περιπέτειες, πληθωρικές αναδρομές στο χώρο και το χρόνο, η νέα πεζογραφική γενιά και μαζί τους ο Γ. Βιζυηνός -στην πρώτη γραμμή- οικοδομεί τη νέα μορφή του πεζού νεοελληνικού λόγου (το ηθογραφικό και ψυχογραφικό διήγημα) με μια απλή, ίσως, απλοϊκή, καθημερινή θρακιώτικη

προπάντων θεματογραφία. Οι ήρωες του είναι οι δικοί του: η μητέρα του, ο παππούς του, οι στενοί του γνώριμοι, ο ίδιος του ο εαυτός. Με την τέχνη του, όμως, αποκτούν μια καθολικότητα και γίνονται σύμβολα, διευρύνονται στη σκέψη των αναγνωστών και από θρακιώτικα πρόσωπα και πράγματα γίνονται πανανθρώπινα (Κυρ. Μαμώνη, “Αρχέον του θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού θησαυρού”, 32, 1966-465). Υπάρχει πάντως κάτι το εσωτερικό που τραβά τον Βιζυηνό στις ρίζες του. Δε λησμονεί τους ήρεμους, γλυκούς ανθρώπους της θρακικής γης. Τους περιγράφει με πλαστική δύναμη και τους τοποθετεί ακριβώς εκεί που παιδάκι τους έβλεπε να κινούνται με τις καθημερινές ενασχολήσεις τους, σε ένα πλαίσιο χρωματισμένο από τα νήματα της θρακιώτικης παράδοσης. Πονά για τον τόπο του και προσπαθεί να τον απεικονίσει με τα έθιμα των Φώτων, με θρησκευτικές τελετές, προλήψεις και μύθους.

Επικεντρωμένος στην αγροτική ζωή, ο Γ. Βιζυηνός χρησιμοποιεί τις συμβάσεις του ρεαλισμού ακραία, με σκοπό να τις ανατρέψει. Στις θρακικές ιστορίες του, όπως και οι ξένοι συγγραφείς, είχε ως βάση το αγροτικό και λαογραφικό στοιχείο. Στόχος του δεν είναι να πει μια ιστορία ή να διασκεδάσει τους αναγνώστες, αλλά να τους κάνει να σκεφτούν και να διεισδύσουν στο βαθύτερο νόημα των όσων συμβαίνουν. Περιγράφοντας και τη φύση, δεν έχει ως αποτέλεσμα την απλή φωτογράφιση, αλλά καθαρά το προϊόν του νου του συγγραφέα. Σε όλες τις περιπτώσεις ο ρεαλιστής συγγραφέας πιστεύει ότι η επιτυχία της τέχνης του εξαρτάται από την υπέρβαση των ορίων του πραγματικού, όπως αυτός το αντιλαμβάνεται. (Στον Βιζυηνό και τον Maurassant, αποσταθεροποιώντας την πραγματικότητα σε αναζήτηση της τελειότητας του έργου για να ερευνηθεί αυτό που θεωρούμε πραγματικό ή, ακόμη, επιλέγοντας από αυτή σύμφωνα με σχήματα σκέψης ή αντίληψης που υπάρχουν ήδη στο μυαλό του συγγραφέα, όπως στον Βιζυηνό και τον Hardy.)

Ο Γ. Βιζυηνός, πάντα νοσταλγικός και ιδιόμορφος, κατέγραψε στα κείμενα του τις πιο λεπτές συγκινήσεις με τρόπο δυνατό και μοναδικό. Η προσφορά του είναι πολύ μεγάλη, καθώς είναι ενισχυμένη από τις ποικίλες παραδόσεις του Ελληνισμού (οικογενειακές, λαϊκές και θρησκευτικές), τις ελληνοχριστιανικές αξίες και το πνεύμα το ριζωμένο στην αρχαία και στη νεότερη παράδοση.

“Η γλώσσα του αποπνέει μια ζεστασιά ζωής”, αναφέρει ο Νικηφόρος Βρεττάκος. “Η καθαρεύουσα του είναι προσωπική, σαν του Παπαδιαμάντη. Όντας άτομο προικισμένο με εσωτερικές δυνάμεις και έχοντας μέσα του μια αγάπη παθιασμένη για το θρακικό χώμα και τους ανθρώπους του, ο Βιζυηνός κατάφερε να διεισδύσει περισσότερο στο εσωτερικό της ψυχής τους, όπως της μάνας του, της Δεσποινιώς της Μιχαλιέσα. Κάθε έργο τέχνης είναι μια κιβωτός που μεταφέρει ένα απόσπασμα ζωής από τον πλανήτη μας. Η κιβωτός του Βιζυηνού μεταφέρει τη Βιζύη και τις πρώτες του εμπειρίες από αυτή που είχαν γίνει μέρος της ψυχής του. Ο εγχάρακτος στο χρόνο λόγος του, δηλαδή, έγινε με την καταγραφή αυτών που είδε, άκουσε και έζησε σαν παιδί, αυτών που πέρασαν μέσα στο αίμα του. Ο Βιζυηνός επαλήθευσε με την εσωτερική του ανθρώπινη αυτονομία την ύπαρξη της ελληνικής ρίζας που, παρά τις εναντιώσεις των καιρών, ανθοβολεί συχνά εκεί που δεν το περιμένει κανείς”.

Και ο ίδιος κατείχε πολύ καλά τα αφηγηματικά μέσα που είναι απαραίτητα για τη σύνθεση ενός παραδοσιακού διηγήματος. Ο ήρωας του στο έργο *Μοσκωβ Σελήμ* παρουσιάζει ομοιότητες και αναλογίες με αρχετυπικές μυθικές μορφές που παρατηρούμε στα παραμύθια και στους ηρωικούς μύθους. Αναπαράγεται ο τύπος του μυθικού ήρωα. Πολλά μυθολογικά μοτίβα είναι ανιχνεύσιμα μέσα στο διήγημα αυτό, που έχει σύνθετη μυθολογική δομή.

Η πεζογραφία του, ψυχολογική κατά βάθος και ψυχογραφική, παρ' όλα τα ηθογραφικά και λαογραφικά της στοιχεία, παρουσιάζεται υποταγμένη αρμονικά στις απαιτήσεις της πλοκής και του μύθου. Αυτά τα δύο αποτελούν τον κύριο μοχλό που προκαλεί και οξύνει τις ψυχολογικές καταστάσεις και συχνά οδηγεί τα πρόσωπα σε μια οξυάτη κρίση συνειδήσεων, όπως παρατηρεί ο Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος.

Κύρια χαρακτηριστικά του έργου του Βιζυηνού είναι η ανθρωπιά του και η τρυφερότητα η επώδυνη. Το πλαίσιο μένει συνήθως ηθογραφικό, δίνοντας στο συγγραφέα την ευκαιρία να παρουσιάζει παράλληλα με την κυρίως διήγηση και μια εικόνα της ζωής των χωριών της Θράκης, με τις δοξασίες, τις προλήψεις και τα έθιμα τους, με επίκεντρο πάντα τον άνθρωπο που ψυχογραφείται με μια διεισδυτικότητα που σε ελάχιστες περιπτώσεις ξαναγνώρισε η πεζογραφία μας. Ενώ ο Βιζυηνός περιέλαβε τους μύθους του συμπτυγμένους σε διηγήσεις, φαίνεται να είχε φλέβα μυθιστοριογράφου και η σύμπτυξη αυτή αποτελεί ένα μέρος της ιδιοτυπίας του, γράφει ο Κώστας Στεργιόπουλος.

Ο βιογράφος του εκπαιδευτικός Καμαριανάκης αναφέρει ότι τα καλύτερα διηγήματα του Βιζυηνού προέρχονται από τον οικογενειακό του χώρο ή τον πολύ κοντινό του, όπου τα πρόσωπα των μύθων αντιστοιχούν απόλυτα στα πρόσωπα της πραγματικής του οικογένειας, και με το πραγματικό τους όνομα.

Το μισό από το έργο του *Το Μόνον της Ζωής μου Ταξίδιον* ανάγεται σε αναμνήσεις της εποχής που ζούσε ακόμη ο παππούς και προσθέτονται και ο ίδιος με τη γιαγιά Χρυσώ.

Στο *Αμάρτημα της Μητρός μου* αναφέρεται ότι η γιαγιά Χρυσώ πήγε στον Άγιο Τάφο και έγινε Χατζήδαινα. Στο διήγημα *Το Μόνον της Ζωής μου Ταξίδιον* δίνεται αυτό με μεγάλη λεπτομέρεια μέσα σε δύο σελίδες. Το ίδιο λεπτομερώς αναφέρεται και η παιδική τραυματική περιπέτεια του παππού, του οποίου και σημάδεψε όλη τη ζωή, το να ζήσει όλα τα παιδικά του χρόνια σαν “Γεωργία”, για ν' αποφύγει, έτσι, ντυμένος κορίτσι, το γενιτσαρισμό -έναν τρόπο αποφυγής που τότε συνηθίζονταν- και ο γάμος του για τον ίδιο λόγο, σε ηλικία έντεκα ετών, με την αυταρχική και δύστροπη γιαγιά Χατζαποστόλαινα. Στο *Ταξίδι*, κυρίως, αναφέρεται και ο πρώιμος ξενιτεμός του Βιζυηνού, όπως και στο *Αμάρτημα*, σε ηλικία δέκα-έντεκα ετών, στην Πόλη, για να γίνει μαθητευόμενος ράφτης στον αρχιράφη της Βαλιδέ-Σουλτάνα, ο οποίος τον έστειλε τακτικά στο παλάτι, εκεί όπου οι πραγματικές βασιλοπούλες -που

ήθελαν να δείξουν ιδιαίτερη ευαρέσκεια προς το ραφτόπουλό τους-συνδέθηκαν με τις βασιλοπούλες των παραμυθιών, που του διηγούνταν ο παππούς του. Το ραφτόπουλό, ο Γεωργάκης, ζει την εμπειρία του ραφτόπουλου του παραμυθιού που σαγηνεύει με τη φωνή του και όχι με τη ραπτική του. Η ραπτική ασκείται μαγικά από τις νεράιδες. Μεταφέρεται στο χώρο του φανταστικού. “Αλλά, λοιπόν, αι κακουχίαι και τα βάσανα, όσα υπέστην, και όσα έμελλαν να υποστώ, με την γλυκείαν ελπίδα να επιστρέψω ποτέ εις το χωρίον με μίαν βασιλοπούλαν εις το πλευρόν μου, επήγαιναν εις τα χαμένα; Επήγαν δια τίποτε; Καλά, παππού! Αν με διής και συ ποτέ να ξαναπιάσω βελόνι, πες πως είμαι θηλυκός και δεν το ξεύρω!” Ο παππούς έμαθε να κεντά και να πλέκει από τη γιαγιά του, η οποία και διηγήθηκε τα παραμύθια στον παππού και αυτός στον εγγονό.

Οι ιστορίες του Ηρόδοτου (το γραπτό κείμενο) γίνονται αντικείμενο των προφορικών αφηγήσεων του παππού και της γιαγιάς του και συνδιαλέγονται μόνο με το κείμενο του διηγήματος. Ο Βιζυηνός, ως συγγραφέας, προσπαθεί να ξαναπεί τις ιστορίες του Ηρόδοτου, μας εξηγεί ο Μιχάλης Χρυσανθόπουλος.

Στα δύο διηγήματα *Ποίος ήταν ο Φονεύς του Αδελφού μου* και *Μοσκόβ Σελήμ* η δράση διεξάγεται σε χώρο και χρόνο συγκεκριμένο, στην Ανατολική Θράκη, στη δεκαετία του 1880, και παρατίθενται στοιχεία ιστορικού χαρακτήρα που είναι σύμφωνα με τις ρεαλιστικές συμβάσεις. Ο αφηγητής είναι ένας μορφωμένος Έλληνας που ταξιδεύει και τονίζει ότι θα παίξει το ρόλο απλού χρονογράφου στο διήγημα *Μοσκόβ Σελήμ*, δηλαδή θα δώσει μια εικόνα της εποχής. Το διήγημα *Ποίος ήταν ο Φονεύς του Αδελφού μου*, δημοσιευμένο στο περιοδικό *Εστία* (23 Οκτωβρίου - 3 Νοεμβρίου 1883), αποτελεί μια ανάλυση κοινωνιολογική μιας ορθόδοξης ελληνικής οικογένειας που ζει στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα, οπότε έχουμε το Ρωσοτουρκικό Πόλεμο του 1877-1878, τις μεταρρυθμίσεις του Αβδούλ Χαμίτ Β' και της περιόδου του “Τανζιμάτ”.

Στην αρχή του έργου *Το Μόνον της Ζωής μου Ταξείδιον* μεγάλη έκταση καταλαμβάνει η **αφήγηση ενός παραμυθιού της Πόλης, σύμφωνα με το οποίο οι βασιλοπούλες ερωτεύονται τα ραφτόπουλα που τραγουδούν όμορφα**. Καθώς ο έρωτας είναι τόσο σφοδρός, η κόρη πέφτει βαριά άρρωστη και ζητά από το βασιλιά να την παντρεύει με το ραφτόπουλο για να γιάνει. Εκείνος αναγκάζεται να υποχωρήσει, αλλά για να διασώσει την υπόληψη του, θέτει ως όρο στον επίδοξο γαμπρό να ράψει μέσα σε μια νύχτα σαράντα νυφιάτικες φορεσιές για τη βασιλοπούλα και μάλιστα “να ράψει τα νυφιάτικα χωρίς ραφή και ράμμα”! Αλλιώς θα του κόψει το κεφάλι. Όμως, το ραφτόπουλο έχει σύμμαχο τη νεράιδα, που κατ' άλλους είναι γιος της και κατ' άλλους εγγονός της. Την καλεί, λοιπόν, τα μεσάνυχτα και εκείνη του παρουσιάζει στη στιγμή σαράντα λευκοντυμένα νεραϊδόπουλα. Όλη νύχτα το παλικάρι κόβει τα πιο ακριβά υφάσματα και οι νεράιδες ράβουν. Πριν λαλήσει ο πετεινός, οι φορεσιές είναι έτοιμες και ο βασιλιάς έκθαμβος από το κατόρθωμα δεν έχει λόγο πια ν' αρνηθεί το γάμο.

Από τη Θράκη πηγάζει η σύνδεση του πεζού λόγου με αρχαίους μύθους, πρόσωπα, βαθιά ριζωμένες λαϊκές δοξασίες και δεισιδαιμονίες, λογοτεχνικά προϊόντα της αρχαιότητας, καθώς και μια στωική αντιμετώπιση της τραγικής μοίρας που κατευθύνει τους ήρωες του.

Από την Κωνσταντινούπολη εκπορεύεται το χριστιανικό πνεύμα, καθώς και το σύνολο της ανατολίτικης βιοθεωρίας.

Ο Γεώργιος Βιζυηνός, ανήσυχος, γεμάτος αρχαιογνωσία, συνθέτει ένα γνήσιο Θρακιώτη δημιουργό που δίνεται στον πανάρχαιο ελλαδικό κόσμο της Θράκης, στη Βασιλεύουσα και στο σύγχρονο ευρωπαϊκό χώρο.